

The Project Gutenberg eBook of Kyläkertomuksia, by Arne Garborg

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kyläkertomuksia

Author: Arne Garborg

Translator: Minna Canth

Release date: September 4, 2006 [EBook #19178]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KYLÄKERTOMUKSIA ***

Produced by Matti Järvinen and Distributed Proofreaders Europe.

KYLÄKERTOMUKSIA.

Kirjoitti
Arne Garborg

Suomentanut
Minna Canth

Ensimmäisen kerran julkaissut
G. W. Edlund 1886.

Esipuhe.

Norjan kirjallisuus on runsastuotteinen. Jokainen vuosi ilmestyy uusia, arvokkaita teoksia. Ibsen, Björnson, Kielland ja Lie ovat väsymättömiä, heitä seuraa kintereissä koko joukko nuoria, toivorikkaita kirjailijoita. Ja he menevät yhä eteenpäin, pysähtymättä mihinkään voitettuun asemaan; aatteiden moninaisuus, katsantotapojen alkuperäisyys on heidän voimansa.

Nuorempien kirjailijoiden joukossa on *Arne Garborg* viime aikoina herättänyt suurta huomiota kirjoillaan "Ein Fritenkjar" ja "Bondestudentar" sekä viimeksi lyhyemmillä kertomuksilla, joista tässä

muutamia käännettyinä esiintuodaan suomalaiselle yleisölle. Hän kirjoittaa kansanmurteella, jo silläkin osoittaen, mihin suuntaan hänen pyrintönsä käyvät. Georg Brandes lausuu Arne Garborgista aikakauslehdessä "Tilskueren" muun muassa seuraavaa:

"Hän käyttää kirjoituksissaan mielihalulla sanaa *intens*; se kuvaa koko hänen olentonsa. Siinä on jotain jännitettyä, semmoista, joka käyttää täyden voimansa, kaikessa mitä hän eteen ottaa. Hänellä on uskovan polemikerin luonto, hän käyttää erityisiä tapoja, kiistelevää, puolustavaa, hyökkäävää, kertovaa, kuvaavaa, leikillistä esiintyen aina julistajana sekä kurittajana. Hän on jo päässyt kehityksensä perille ja ilmestyy nyt ei ainoastaan kirjailijana vaan myöskin miehenä, joka muuten norjalaisessa kirjallisuudessa ei olekaan niin tavatonta kuin usein muiden maiden. Hänellä on suuret voimat — johdonmukainen ajattelija, jonka suonissa talonpojan ja taiteilijan veri virtaa — ja hänellä on rikkaat voimat; sillä paitsi sitä, että hän on kriitikeri, joka innolla harrastaa selvyyttä, ja jonka stiili on loogillinen, hän myöskin on samalla todellinen runoilija, ja tuntee perinpohjin sen pienen piirin ihmissieluja, jotka hänen kotimaansa suhteet ovat synnyttäneet; ja hänellä on sekä elävät värit, että hieno, hyvin kätkeyty ja valtavasti vaikuttava ironia käytettävinaan, kun hän kuvata tahtoo. Hänen taiteensa on karaktäri-taidetta ja siinä juuri sen voima on tähän saakka ilmestynytkin.

Samoinkuin Aleksander Kielland, joka on pari vuotta Arne Garborgia vanhempi, kirjailijana kokonaan kuuluu tuohon korkeampaan keskisäätyn josta hän on lähtenytkin, ja jota hän taidolla kuvaa, edustaa Arne Garborg taas "uutta yhteiskuntakerrosta", joksi Gambetta sen nimittää. Hän on köyhän talollisen poika, joka vähitellen on valloittanut itselleen koko aikansa kehittyneimmän sivistyksen ja seisoo nyt ensimmäisessä rivissä oman säätynsä kasvattajana Norjassa ja kuuluu samalla pääkaupungin etevimpien henkien lukuun, on voimakas puhuja ja vielä voimakkaampi taistelija ylioppilasmaailmassa ja sanomakirjallisuudessa, esiintyen varsinkin uuden ajan teoloogisen katsantotavan puolustajana, on yhtähaavaa runoilija murrekielellä ja kriitikeri yleisellä kirjoituskielellä.

Arne Garborg syntyi 25 päivä tammikuuta 1851 Jäderissä, kolme tai neljä penikulmaa Stavangerista. Seutu, jossa hän maailmaan tuli, on jylhimpää ja raivaamattomimpia pohjoisista rantamaista, todellinen vastokuva Danten helvetille; elämä on jo aikaiseen näyttänyt hänelle karkean muotonsa.

Hänen ensimmäinen suurempi teoksensa murteellisuuksien puolustamiseksi ilmestyi 1877. Se on kirjoitettu pontevuudella ja innolla. Hän siinä taidokkaasti kumoo suuren osan tyhmiä väitteitä, joita oli tehty norjalaista murteenharrastusta vastaan, jättäen kuitenkin yhden ja toisen enemmän perustetun ja vähemmän ennakkoluuloisen epäilyksen koskettamatta syrjään.

Kuinka vähän Garborgin ajatussuunta jo siihenkin aikaan oli Norjassa vallitsevain luokkien suosiossa, näkyy siitä, että hänen täytyi lahjoittaa tämän ensimmäisen suuremman teoksensa erälle tuntelemattomalle kirjapainon-omistajalle Bergenissä, kun Kristianiassa ei yksikään kustantaja tahtonut ottaa sitä vastaan. Murrekysymys oli silloin ainoastaan oppositionin ohjelmassa; murremies oli siihen aikaan samoin kuin myöhempään vasenmies tai vapaa-ajattelija se, joka tahtoi osoittaa mieltymystään yleiseen kansaan ja inhoaan sivistyspöyhkeyteen, sen ylpeyksineen ja tekopyhyyksineen.

Vuoden kuluttua ilmestyi nyt hänen merkillinen kertomuksensa *Ein Fritenkjar* (Vapaa-ajattelija), Garborgin ensimmäinen suurempi runokoe. Se on novelli, joka oikeastaan on puhtaasti lyrillinen, hänen nuoruutensa myöhään herännyt lyrika. Se on tuskanhuuto, valituslaulu, joka patoksensa totuudella ja voimalla osoittaa, kuinka paljon Garborgissa on tosirunoilijan henkeä. Sillä ken ikänä lukee tämän kertomuksen, joka kuvaa vapaa-ajattelijan elämää Norjassa kärsimyksenhistoriana, martyyrin taisteluna, saa siitä vakuutuksen, että monivuotiset, katkerat kokemukset ovat kirjan perustuksena, niin tunnettua, niin "elettyä" on kaikki — ja kuitenkin oli vaan muutamia vuosia kulunut siitä, kun tämä Paavali vielä oli Saul.

Jo kirjan nimi, mutta vielä enemmän sen syyttävä ja hyökkäävä luonne kauhistutti norjalaisia kirjakauppiota. Garborgin täytyi painattaa se omalla kustannuksellaan. Olisikin synti sanoa, että tendensi tässä kirjassa on kätkeyty. Se ilmestyy niin jännitettyinä, niin voimakkaasti pätevinä, että karakterit oikeastaan paljon vähemmän kuin nuo leimahtelevat sananvaihdot herättävät vaativampien lukijoiden mieltymystä.

Kolmannen suuren kirjansa, romaanin *Bondestudentar* (talonpoikaisylioppilaita) lahjoitti Garborg erälle kirjakauppiaille Bergenissä, kun hän ei Kristianiassa saanut sille kustantajaa. "Bondestudentar" tekee käännekohdan hänen kirjailija-toimessaan. Se on raskas, rikas-sisältöinen kirja, vihlaisevan todellinen luonteen kuvauksissa, selvä tarkoituksessaan, joka on kiihoittaa norjalaisia talonpoikia rohkeuteen ja miehuuteen, sekä kurittaa heitä itsenäisyyden ja yksimielisyyden puutteesta. Melkein saattaisi sanoa tätä kirjaa taloustieteelliseksi, koska se selittää ja esittää taloudellista perustusta Norjan korkeammalle kehitykselle; mutta voimme kenties paremmin sanoa näin: Tämä on syvä, vakava kertomus Norjan köyhyydestä, sen syistä, sen laadusta ja seurauksista luonteiden surkastumisen ja henkisten rientojen alentumisen suhteen.

Norjalainen yhteiskunta on särkynyt, särkynyt syvemmin ja toisella lailla kuin tanskalainen, kahteen eri luokkaan: kansaan ja virkaluokkaan. Näiden molempain välillä on ammoittava ja leveä aukko. Talonpoika ei enää omista maata, jota hän viljelee, se on pantattu hypoteekkipankkiin ja hän tekee työtä kuin orja pankin, s. o. rahamiehen hyväksi. — Minkätähden kuin orja? Sentähden, ettei hän tee työtä halusta; sillä hän kammoo sitä, ja olla virkamiehenä, elää turvallisesti ja hyvästi tuottamatonta elämää, se hänelle on esikuvana onnellisuudesta. Hienointa on hänestä elää niistä rahoista, joita muut ovat koonneet hänelle, ja sitten vaatia yhä uusia palkankoroituksia. Siinä on nyt seuraus, sanoo Garborg, meidän entisestä surullisesta historiasta, joka on vaikuttanut, että tämä maa, jonka pitäisi oleman työlle perustettu, Schweiz'in tai Belgian mukaan, on tullut saksalaisen mallin mukaan kanslian tai kirjallisuuden maaksi. Talonpoika näkee, että kun köyhä poika lukee itsensä papiksi, saa hän ylhäältäpäin tukea ja häntä autetaan esille, mutta jos hän tekee hyödyllisen keksinnön, jätetään hän pulaan; sillä sitä pidetään sekä maalle että yksityiselle niin hienona, kun saadaan teollisuuden tuotteet ulkomaalta. Norjan köyhyyteen on kansa itse syyllinen. Suomi vie ulos viljaa, lihaa, metsäriistaa ja muuta suuressa määrässä, mitä viedään Norjasta? Siirtolaisia. Schweiz'illä on teollisuutensa, se lähettää tavaroitaan ympäri maailmaa. Mitä valmistetaan Norjassa? Viinaa ja olutta. — Talolliset haaskaavat rajusti ja sokeasti metsiään ajattelematta vähääkään, että he sillä tuhlaavat maan pääomaa. Nuo suuret elinkeinot, laivaliike ja kalastus, johon ranta-asukkaat panevat kaikki säästetyt rahansa, ovat luonteeltaan onnenkauppaa; ne hävittävät kansassa tahdonvoiman, opettavat sitä toivomaan ja luottamaan sattumuksen apuun.

Kolmanteen vasta ilmestyneeseen kirjaansa **Forteljingar og Sagur** (josta nämä "Kyläkertomukset" ovat suomennetut) on Garborg, joka vuodesta 1883 on valtiorevisorina, vihdoinkin saanut kustantajan. Tämä kokoelma, jossa on seitsemän pienempää kertomusta, näyttää uuden puolen hänen talentistaan, tai oikeemmin ne erityiskohdissa esiintuovat meille melkein uuden kirjailijan.

Forteljingar og Sagur on erikaltainen kokoelma, ei mikään kirja. Se osoittaa, että Garborgin runoudessa vielä on kehitysaineksia, jonka tähden on mahdoton tehdä tulevaisuudelle kelpavaa kuvaa hänen muodostaan. Hän jatkaa Kristian Elsteriä, täydentää Jonas Lietä ja Aleksander Kiellandia, sen helposti käsittää. Hänellä on hyvä silmä näkemään merkillisempiä näkökohtia. Hän huomaa valitussa esineessään sen varsinaiset ominaisuudet. Mutta ei hän vielä kuitenkaan ole saavuttanut ehdotonta taiteilijan voittoa. "Ein Fritenkjar" sisälsi pikemmin hyviä ja nerokkaita ajatuksia kuin syvempää ja täydellisesti tehtyä luonnekuvausta. "Bondestudentar", jossa päähenkilön ja monen sivuhenkilön psykologia on ei ainoastaan moitteeton, mutta syvä, esittelee tuon tuostakin puheita ja pitkiä, puoleksi oratorillisia replikejä, taiteellisessa katsannossa tyydyttämättömiä. Kirja oli sitä paitsi jotenkin raskas ja muodoton laveudessaan. Nämä viimeiset kertomukset ovat vihdoinkin saavuttaneet lyhyen, taiteellisen muodon, mutta siihen sijaan niillä ei ole edellisen romanin aatteellista merkitystä.

Onnellista oli Garborgille, ettei hän alkanut työtänsä runoilijana, ennenkuin hän oli selvillä siitä, mitä hän ihmisenä harrasti ja minkäpuolesta hän taisteli. Sen kautta on hän säästänyt itseltään ikäviä muutoksia. Onnellista oli myöskin, että hän alkoi tuolla varmalla tendensillä, joka tekee hänen ensimmäisen kirjansa enemmän syytökseksi kuin kuvaukseksi. Tuo välitön, puhtaasti lyyrillinen tendensi on sitä laatua, että kertojan mitä pikemmin tulisi päästä sen ohitse. Olemme näinä valtavien, henkisten murroksien aikana saaneet nähdä jotain niin naurettavaa, että kirjailija niinkuin Jonas Lie, joka ensimmäisissä teoksissaan oli, ellei suorastaan konservatiivi, niin ainakin ankarasti, välistä melkein arkamaisesti neutrali, vanhemmalla ijällä tendensillä vahingoitti muuten erinomaisen hyvin rakennetun kertomuksen **Livslaven**, pannen loppusanoiksi liian järeästi ja silmiinpistävästi muodostetun, melkein kiihoittavan syytöksen ajateltua yhteiskuntaa vastaan. Lie veti nopeasti jalkansa takaisin kirjoittaessaan ihanan ja rikkaan romaninsa **Familien paa Gilje**; mutta ei hän vielääkään ole oikein löytänyt tuota kapeata polkua hyökkäävän ja merkitykseltään liian vähäpätöisen alueen välillä. Garborgissa emme koko hänen luontoonsa nähden koskaan ole epäselvillä siitä, mikä se on, joka kynän hänen käteensä painoi. Mutta vastaisessa kirjailija-elämässään hän varmaankaan ei niinkuin teoksessaan "Ein Fritenkjar" tule nimenomaan esittämään vaan moraalista puolta kertomuksessaan."

HUONOA SUKUA.

Dalen Alfhild oli kauniin tyttö koko seudussa. Kasvot lempeät ja hyvät, suu raikas, hiukan avoin, kun hän hymyili, silmät kirkkaat ja uskolliset kuin kaksi Jumalan enkeliä. Rikas hän oli ja kunniallisten ihmisten lapsi myöskin, ja pelkkää hyvää siitä tytöstä puhuttiin. "Ei sen tarvitse naimistaan katua, joka Alfhildin saa," tuumailivat vanhat.

Ja samaa mieltä pitivät nuoret; oli niitä useampia kuin yksi, jotka hänen tähtensä levottomuutta kärsivät. Mutta Björn Juhon poika Haugstad katsoi syystä tai toisesta itsellään olevan niinkuin etuoikeuden häneen. Björn oli rakastanut häntä siitä saakka kuin yhdessä rippikoulua kävivät, ja pitkin aikaa oli heitä sen jälkeen toisiinsa puhuttu, vaikkei mitään varmempaa välillä ollut. Mutta Björn ei voinut häneen luottaa, niinkuin olisi tahtonut. Sattui usein niin, että hän Björnin mielestä katsoi yhtä suloisesti muihin kuin häneenkin, ja siitä Björn aina kävi pahalle tuulelle. Hänellä on toki liiaksi hyvä sydän, arveli Björn.

Muuten niitä ei monta ollutkaan, jotka uskalsivat tarjolle tulla. Ei voinut kukaan varmasti sanoa, kehen hänen halunsa oli, eikä tahtonut kukaan mielellään kieltoa ottaa. Tuota Björn Haugstadista he useimmat eivät lainkaan uskoneet. Knut Åsenilla sittenkin oli paremmat toiveet. Hän oli kunnan esimiehen poika, suuren talon perillinen ja itse kaunis kuin päivä. Mutta eipä tahtonut oikein uskaltaa, hänkään. Pojat olivat saaneet pienen kauhun aina siitä ajasta kuin Olof Storedal kosi. Hän oli naapuripitäjästä, rikas, nuori ja pulska, oikein voiman mies kaikessa mitä eteensä otti, hän usein tuli Daleen. Näytti siltä kuin Alfhild olisi häntä suosinut. Mutta kun hän kosi, tuli ehdoton kiello. Isä, Halvar, katsoi tyttönsä ja kummastui. "Täytyy kait sinun joku ottaa, sinunkin," hän sanoi, "ja tiukalla pitää, ennenkuin parempi ilmestyy". "Ooh, jos parempi olla pitää, niin tottapa hän ilmestyy," arveli Alfhild. Mutta sen perästä pojat pysyivät etäämpänä. Parasta kun odottaa ja katsoo eteensä, he tuumivat. Kukapa ne jäniksen jäljet tietää; Alfhild oli vielä nuori, ja nuorina ovat tytöt niin itsestään-pitäviä. Ja silleen se jäi, siksi kuin Alfhild oli kahdenkymmenen ikäinen.

* * * * *

Ylä-osassa laaksoa asui Åsbjörn Heggliid. Hän oli toisesta pitäjäästä, oli tullut edellisen papin mukaan ja ollut monta vuotta hänellä arentimiehenä. Siellä hän oli koonnut itselleen rahoja, mutta niitä löytyi, jotka sanoivat, ettei kaikki rahat olleet rehellisesti ansaittuja. Åsbjörn oli suuri, vahva mies, mutta tumma ja harvasanaisempi kuin pitäjäläiset; hän oli kova alustalaisiaan kohtaan eikä seurustellut kenenkään kanssa; väki ei hänestä pitänyt ja tytöt häntä pelkäsivät. Hänen sukuperäänsä ei kukaan oikein selville saanut. Vasta monta vuotta sen jälkeen kun hän oli pitäjääsen ilmestynyt, tiesi huhu kertoa, että hän oli erään kauppiaan poika, joka oli tullut kiinni nimien väärentämisestä. Ja siitä ajasta saakka häntä kaihdettiin entistä enemmän ja sanottiin Musta-Åsbjörniksi.

Pappilassa palveli silloin Sigrid niminen tyttö, jonka isä oli mökkiläinen. Ei hän juuri kaunis ollut, mutta suuri, roteva nainen, rivakka töissänsä, hyväluontoinen ja kiltti; Åsbjörn piti hänestä. Kohteli häntä paremmin kuin niitä toisia ja melkeinpä sitä varmaksi luultiin, että he olivat kihlatuita. Kyllä Sigridkin arvasi, että hänellä semmoisia tuumia oli; mutta itsepuolestaan hän enemmän pelkäsi kuin rakasti miestä. Tämä kaikki vaan painoi häntä kuin raskas taakka. Åsbjörnin silmät häntä seurasivat kaikkialla, niin, ne seurasivat häntä nukkuessa ja unessa, nuo suuret, kiiltävät, mustat silmät, täynnä ajatuksia, jotka sanomatta jäivät. Usein ajatteli hän muuttaa pappilasta. Mutta siitä ei koskaan tullut mitään. Nuo suuret, kiiltävät silmät vetivät häntä puoleensa; hän tuli ikäänkuin enemmän ja enemmän tuon miehen valtaan eikä päässyt lähtemään hänen luotaan. Eräänä iltana sattui niin, että he olivat kahdenkesken. Silloin Åsbjörn puhui hänelle. Sigrid säikähti, hän värisi; mutta hän oli juuri kuin voimaton ja melkein tietämättänsä vastasi hän kaikkeen. Sen perästä he olivat usein yksissä. Syyspuoleen ruvettiin Sigridistä puhumaan yhtä ja toista; se tuotti Åsbjörnille yhä enemmän häpeätä. Hän osti Heggliidin talon laakson itä-osassa, jossa hän sai asua kaukana ihmisistä, vietti häitään ja muutti sinne ylös Sigridin kanssa. Joku aika sen jälkeen syntyi heille lapsi; sitten kuoli Sigrid. Pojalle annettiin nimeksi Leiv. Vanhat ihmiset ennustivat hänelle pahaa. Sillä hän oli huonoa sukua, he sanoivat, ja peri häpeätä sekä isältä että äidiltä.

* * * * *

Åsbjörn pestasi itselleen rengin; hänkin oli ulkopitäjästä, sillä laaksosta ei kukaan tahtonut Musta-Åsbjörniä palvella. Sitten hän pestasi myöskin palvelustytön, jonka nimi oli Gro. Leiv kasvoi näiden ihmisten ja isänsä keskuudessa. Rengin nimi oli Hans; raskasmielinen ja synkkä mies, mutta topakka työntekoon. Välistä hän katosi ja oli poissa pari-kolme päivää, ja tuli sitten humalassa kotiin. Hän oli pahankurinen päissään, raivo ja ilkeä. Reuhtoi ja huusi, löi rikki, mitä käsiinsä sai, ja tahtoi aina tapella isännän kanssa. "Musta-Åsbjörn, sinä roisto," sanoi hän, "isäsi oli varas, ja itse olet varas; tahdotko tapella, niin tule; selkääsi olet ansainnut, ja selkääsi pitää sinun saaman!" Silloin heitti hänet Åsbjörn pellolle ja antoi hänen hoippua siellä kunnes nälkä tuli. Mutta semmoista sai Leiv nähdä ja kuulla, niin pian kuin siihen kykeni. Ei hän ihan kaikkea niin tarkkaan ymmärtänyt; mutta luissaan hän tunsu, että jotain pahaa ja rumaa siinä oli. Ja hän rupesi sitä tuumimaan ja ajattelemaan, jotta tavallaan tuli täysikasvuiseksi ennen aikaansa.

Kun Leiv oli kymmenvuotias, pantiin hänet kouluun. Ensi päivänä tuli hän itkien kotiin. Isä kävi kalpeaksi, kun sen näki, ja kysyi, mikä oli hätänä. "Ne minua pilkkasivat ja sanoivat kerjäläiskakaraksi," kertoi Leiv. Åsbjörn pani päälleen ja meni puhuttelemaan opettajaa. Silloin Leiv hiipi Hansin luokse,

joka oli vajassa ja laitteli rekeä. "Oletkos itkenyt, poika?" kysyi Hans. Leiv ei vastannut. "Mitäs pidit koulusta?" kysyi Hans. "Sinne en sen koomin mene!" uikutti Leiv. "Hm; elä, elä," vastasi Hans ja rupesi viheltelemään.

— "Kuule Hans?" — "Noo?" — "Olenko minä toisenlainen kuin muut pojat!" — "Kuinka tulit sitä ajatelleeksi, tolvana?" — "Ne eivät pilkanneet muita". — "ohoo," sanoi Hans, "koska on päästy niin pitkälle, lie parasta, kun saat kaikki tietää". Sitten alkoi Hans kertoa, mitä tiesi hänen isästään ja äidistään. Ja teki sen semmoisella ilolla, että Leiviä peloitti. Lopuksi sanoi Hans: "Ja sitten voit myös painaa mieleesi, että olet keinoa juurta, joka merkitsee sitä, että saat olla hylkynä ja pilkkana kaiken ikäsi ... niinkuin monet muut, ha, ha! Mutta sillä saat lohduttaa itseäsi, ettei sinulle yksin niin käy; ja jos tahdot olla viisas, otat maailman samalta kannalta kuin sekin sinut". Leiv meni sisään, istui uunin nurkkaan ja itki. Ei hän juuri paljoo ymmärtänyt siitä, mitä oli kuullut, mutta häntä peloitti; eikä hän tiennyt parampaa neuvoa kuin turvautua kyyneleihin. Hans lähti kartanolta pois ja askelet veivät kapakkaan.

Åsbjörn tuli kotiin; hän oli puhunut opettajan kanssa. "Nyt voit rauhassa mennä takaisin kouluun taas," sanoi hän; "nyt ei ole ketään, joka uskaltaa sinua hätyyttää". Leiv yhä vaan itki. Åsbjörn rupesi vihdoin kyselemään häneltä ja sai tietää, että Hans oli kertonut pojalle menneistä ajoista... Åsbjörn silloin heti Hansin jäljessä. He tapasivat toisiaan etäämmällä kylässä. Siellä Åsbjörn löylytti Hansia niin että tämä sen perästä makasi sairaana pitkän aikaa. "Ja tahdotko enemmän," sanoi Åsbjörn, "niin tule vaan Heggliidiin kerran vielä, ja minä takaan että loput saat!" Kerrottiin Åsbjörnin olleen aivan raivossaan, kun hän sen sanoi. Hans ei tietysti koskaan enää Heggliidiin mennyt.

Aina siitä saakka puhui Åsbjörn pojalle pahaa kyläläisistä. "Ne ovat roistoja kaikkityyni," hän sanoi, "täynnä valhetta ja ilkeyttä, mutta itsestään pitäviä ne ovat ja kopeita; juuri kuin ei maailmassa muut ihmisiä olisikaan. Minä olen ulkopitäjästä, minä ja sitä varten ovat he ruvenneet minua vihaamaan ja valehtelemaan minusta ... ja tahtovat nyt tehdä sinulle samoin. Mutta elä välitä siitä. Mene sinä vaan kouluun ja jos siellä yksikään uskaltaa niin paljon kuin nenäänsä sinulle nyrpistää, niin ... anna nyrkkiä, siksi kuin muuttaa mielensä". Leiv teki niin, ja kun hän ikäisekseen oli tavattoman väkevä, ruvettiin häntä pian pelkäämään. Mutta aina Leiv sittenkin sai tuntea, ettei hän toverien piiriin kuulunut ja ettei häntä toisten vertaisena pidetty.

Åsbjörn sai uuden rengin; hänen nimensä oli Lasse. Hän oli hyväluontoinen ja iloinen mies, josta Leiv pian rupesi pitämään, ja ensi kerta se oli, kun Leiv jostakusta välitti. Lasse kertoi pojalle satuja ja tarinoita ja opetti häntä tanssimaan sekä Hallingia että Juoksutanssia; "sillä kun sinä kerran menet kosimaan, täytyy sinun osata olla ihmisten kanssa!" sanoi Lasse. Leiv ujostui ja suuttui, ja Lasse nauroi; mutta tanssivat he kuitenkin ja Leiv oli mainion hyvä oppimaan. Sitten Lasse mielellään puhui tyttöistä ja muuta sen semmoista, jota Leivin ei ollenkaan vielä olisi tarvinnut tietää, ja josta hän ei suuresti välittänytkään. Mutta hän sai myöskin tietää hyviä asioita. Kerran — Leiv lienee silloin ollut noin kolmannellatoista — puhui hän siitä, mitä Hans oli sanonut hänen suvustaan, ja joka hänessä aina kyti, vaikka iloiseltakin näytti. "Joutavia," sanoi Lasse. "Huonoa sukua! Mene sinä Amerikkaan ja tee työtä, että tulet rikkaaksi, ja kun sitten tulet kotiin taas, niin voit, totta maarin, kosia Dalen Alfhildiä, jos mielesi tekee".

* * * * *

Kun Leiv siksi varttui, että oli jo rippikoulunsa käynyt, koetti Lasse usein saada häntä nuorten joukkoon. Mutta Leiv ei koskaan tahtonut. Hän pelkäsi pitäjäläisiä. Hän tunsu itsensä niin pieneksi noiden karsaiden silmien alla, joita ihmiset hänelle antoivat. En minä kuulu sinne, hän ajatteli. Enin hän pelkäsi naisväkeä, sillä heitä hän ei voinut lyödä, jos tiuka tuli. Ja vihaksi pisti, kun ne virnuivat. Hän juoksi heitä pakoon, kun vaan voi. Mieluimmin juoksi hän kaikkia pakoon. Kurjaa se tosin oli hänestä itsestäänkin. Pitäisihän minussa olla miestä siinä, missä heissäkin, ajatteli hän ja pui nyrkkiä. Mutta taas kun näki heitä, juoksi hän pakoon yhtä hyvin, jos suinkin pääsi.

Hän oli yhdennelläkolmatta ennenkuin tämä antaantui. Mutta silloin hän eräänä talvena jo halusta kuunteli, kun Lasse puhui kauniista tyttöistä. Seuraavana keväänä kävi hän useammin kirkossa kuin ennen. Ja niin hän eräänä päivänä huomasi, että saattaa tyttöäkin ystävänään pitää.

Samassa hetkessä heräsi pojassa ikäänkuin uusi elämä. Mieli kävi niin lauhkeaksi ja ajatukset niin huimaaviksi. Vereen syttyi kummallinen tuli: vilpeä ja tuskallinen. Hän katsasti tyttöihin ja ujostui, rintaan pisti kun ne hymyilivät, mutta iskikö joku heistä silmänsä häneen, silloin hän lensi punaiseksi aina tukanrajaan saakka. Kun hän sinä päivänä tuli kotiin, huomasi hän Heggliidissä olevan ikävää ja autiota. Tupa oli ahdas ja pimeä, isä hiljainen. Lasse oli ulkona; Leiv pujahti metsään. Siellä hän astuskeli ympäri auringon ja varjojen välillä; hänen hiljan heränneet himonsa synnyttivät tunteita ja ajatuksia, samoin kuin päivärinteinen mäki keväällä kukkia ja vihantaa heinäa kasvaa. Hän oli sekä terve että sairas. Tuossa nousi metsä nuorena ja mehevänä; tummat, raskaat kuuset uiskentelivat auringon paistavassa sinessä, tunturein huiput kohosivat puhtaina ja valoisina. Ilma oli ylenevä ja selvä, tyyni ja

kuultava aina taivaasen saakka, ja syvä se oli kuin meri, täynnä päivänkirkkautta ja liiteleviä lintuja. Tämä on kaunista tämä, ajatteli Leiv, kun katseli ylös.

Yhteen tyttöön oli Leivin huomio erityisesti kääntynyt. Hän oli suuri ja pulska, enemmän väkevä kuin hoikka, hänellä oli leveä rinta ja vahvat olkapäät, raikas, totinen suu ja tummat, kirkkaat silmät. Mutta sitten oli vielä eräs toinen, johon hän myöskin oli silmänsä luonut. Tämä oli pienempi ja hienempi; suussa ja silmissä oli suruisen lempeä hymyily, joka häntä suuresti viehätti, tukka oli ruskea ja tavattoman paksu. Nämä molemmat nousivat ja laskivat hänen raskasunisessa mielessään kuin merenneidit laineiden harjanteilla; hän kulki kuin harhassa, eikä tuntenut maata jota polki.

Yhtäkkiä hän pysähtyi. Kuuli viulujen soittoa ja iloisten äänien kaikua; ymmärsi, että jossain nyt tanssittiin; ja kun hän tarkemmin kuunteli, sai hän selville, että mahtoi olla Haugstadissa tanssit! Veri syöksi rintaan, sydän hakkaili ja tempoi — uskaltaisiko hän mennä tuonne alas? Siellä saisi hän nähdä kaikki nuo kauniit työt, joita hän tänään oli tavannut, ja muita vielä lisäksi; jokohan uskaltaisi? Hän ei tätä ennen ollut vielä seuroissa käynyt. Mutta kerta ensimmäinen. Minkätähden hän olisi huonompi muita.

Halu veti, mutta pelko esti. Vaan hän rohkaisi mieltään. "Tästä raukkueudesta täytyy tulla loppu", sanoi hän, ja astui Haugstadia kohti.

Kun tuli lähemmäksi taloa, alkoi pelko kasvaa; hän pysähtyi usein ja kuunteli. Mutta hän meni eteenpäin. Raukkueesta *täytyi* tulla loppu. Jopa hän viimein oli pihassa. Mutta täällä ajatteli hän hiukkasen viipyä ja katsastaa, keitä sisässä oli. Ladon luona hän seisoi ja kuunteli. Kylläpä tuo viulu soi kauniisti. Siinä oli sekä itkua että iloa, mutta kaikki niin hienoa, niin kevyttä ja niin ihmeellisen luontevaa. Hänelle tuli rajaton halu päästä tanssimaan. Ja tänä iltana sen piti tapahtuman. Hän tahtoi olla ilossa mukana. Olipa hän täysikäinen nyt. Hän tahtoi olla mukana, niinkuin toisetkin.

Paljon oli ihmisiä juhlassa. Ne lauloivat ja telmivät ja nauroivat. Kaikki olivat iloisia. Ikkunasta hän näki, kuinka ne liehuivat ympäri. Hienoa joukkoa siellä oli, kylän parasta; heillä ei ollut mitään hävettävää, heillä. Saivat mennä ja tulla niinkuin tahtoivat; ei heille kukaan irvistellyt. Hyvää sukua he olivat ja kuuluivat kaikki pitäjäänsä. Ja kaikilla heillä oli omat tuttavansa. Joka pojalla oli tyttänsä, joka tytöllä poikansa. Kyllä saivat mielin määrin teuhata ja hyppiä ja polkea jalkaa sekä lattiaan että kattoon. Heillä oli siihen oikeus.

Leiv kävi kerrassaan noloksi. Mitä hänen oli tekemistä tuolla. Kuka häntä kaipasi. Ei hän tuntenut ei kissakaan. He vaan pilkkaisivat Musta-Åsbjörnin poikaa, jos hän uskaltaisi sisään astua. He kummastelisivat ja mulkoilisivat häneen ja ilkkuisivat. Tuo kerjäläispoika! Tuo onneton! "Semmoisia emme huoli hyvään seuraamme!" Leiville nousi hiki päähän, siinä missä hän seiso, kylmä hiki. Häneen pisti kuin veitsellä joka kerran kuin tytöt nauroivat. Iloisia he olivat siellä, eivät he Leiv Hegglidiä kaivanneet. Poikia seiso portaalla ja ne puhelivat naisille sisäpuolella. Heidän, miekkoisten, ei tarvinnut naisia paeta, eikä naisten heitä. Hän seiso ja tuijotti ja kuunteli ja kadehti heitä niin että oli vähällä juosta esiin ja lyödä heitä rammoiksi.

Oli jo ilta. Askelia kuului takaapäin. Sieltä tuli ihmisiä, jotka aikoivat seuraan. Kolme suurta miestä sieltä väänny esiin ja ne olivat jo aivan lähellä sitä latoa, jonka luona hän seiso. Minne hän nyt menisi? Alkoipa peloittaa; hän kyykistyi kokoon ja teki itsensä niin pieneksi kuin voi. Mutta ne älyisivät hänet. Tekivät pientä naurua ja tulivat suoraan häntä kohti. "Mikä sinä olet?" he kysyivät. Leiv ei virkkanut niin sanaa, mutta hän kääntyi päin ja antoi korvalle ensimmäistä, niin että hän sillä kertaa kellahti. Mutta samassa tarttuivat toiset häneen kiinni, käsivarsiin kumpikin. "Nyt tulepas esille, mies!" he sanoivat.

* * * * *

Leiv oli jo entisellään. Hän tiesi, että kun voimia koeteltiin, ei tarvinnut hänen peljätä. Eikä ne minua sisään vie, hän ajatteli. Yhdellä tempauksella hän kiskaisi itsensä toisesta irti ja alkoi toisen kanssa tapella. Syntyi tulinen kahakka. Kohta niitä oli kolme yhtä vastaan; mutta Leiv piti puoliaan. Hän oli sekä väkevämpi että notkeampi heitä, ja osasi kieritellä niin että he vaan joutuivat toistensa tielle. Ihmisiä tuli ulos; he kerääntyivät ryhmiin ja töllistelivät; eivätkä voineet käsittää, ken se oli ja mistä tämä oli alkunsa saanut. Mutta kuinka olikaan, niin joku löi kamppiin ja silloin Leiv kaatui takaperin. "Tänne apuun nyt, niin saamme hänet esille!" huudettiin. Eräs juoksi luo. Mutta kun hän aikoi tarttua kiinni, purskahti hän nauruun. "Ei minun päiviäni, sinäkö se olet?" hän kysyi. "Kuinka sinä täällä makaat? Nouse ylös ja tule sisään, niin teet viisaammin. Ethän sinä ihmisiä pelkää, tiedämmä?" Se oli Lasse. Leiv niin ihastui nähdessään yhden tuttavan, että nousi ja lähti sisään heti. Joukko heitä seurasi, jäljessä ja ympärillä; kaikki olivat uteliaita; naurettiin ja leikkiä laskettiin; "sinuapa suurellisesti otettiin vastaan!" sanoi Lasse ja nauroi. Viimein he olivat tanssivuossa. Leiv oikaisi itsensä suoraksi ja katsoi ympärilleen suurilla kiiltävillä silmillään. Hän oli pitempiä joukossa ja harteava, tanakka kuin tammi, rinta paisui korkealle rikkirevityn nutun alla. Silmät olivat mustat ja säikkyivät vielä rajusti tappelun

jälkeen; tuuhea tukka riippui paksuissa kiharoissa ja suortuvissa ympäri pään ja niskan, mutta ohauksesta vuoti verta alas pitkin poskea. Melkeinpä ne pelvolla katselivat tuota rajua miestä. Silloin joku huusi: "Se on Musta-Åsbjörnin poika!" Ja samassa kaikki hänet tunsivat. Pois ne hänestä vetääntyivät, ikäänkuin peljäten, ja Leiv jäi seisomaan itsekseen keskelle lattiaa. Lassekin yksin arveli, että hänen täytyi seurata noita toisia.

Leiv kalpeni siinä seisoessaan. "Pelkäävätkö ne, kaikki nuo kelpo pojat?" hän kysyi; ääni oli karhea ja tukehtunut, hän tuskin sen omakseen tunsu. Eräs vastasi: "eipähän kaikki liene niin kärkkäät tappeluun kuin Åsbjörnin Leiv, joka ei malta odottaa edes siksi kuin sisään pääsee, vaan alkaa jo hurjailla heti kuin talon näkee". Nurkista kuului tirsuttamista.

Leivin silmät kävivät ilkeiksi; suu värisi. Vanha Jon Haugstad huomasi sen ja toi ryyppyn. "Hss", sanoi hän, "antaa jo olla. Ja terve taloon Leiv, kun kerran olet tullut; ota ryyppy nyt ja tanssi sitten". "En maista tippaakaan", sanoi Leiv, ja työnsi lasin luotaan, että laidan yli läikkyi, "eikä tarvitse minusta sanoa, että kenellekään vääryyttä teen, ellei minua ärsytetä. Mutta mielelläni tosin tanssisin kerran", jatkoi hän ja jotakin hymyn tapaista välähti hänen kasvoillaan. Hän katsoi ympärilleen, ketä pyytäisi. Mutta tytöt väistyivät pois niin pitkälle kuin pääsivät, ja pojat nauroivat. Leiv tunsu, että mieli liikkui, ja että hän menettäisi kaiken järkensä, jos se pääsi ylitse kuohumaan. Mutta hän rauhoittui. Hän näki joukossa nuo molemmat, jotka kirkkotiellä olivat häntä miellyttäneet. Ehkä ne ujostelivat, ajatteli hän, ja astui toisen luo — suuremman — ja pyysi tanssiin. "Ei, kiitoksia", vastasi hän; oli juuri kuin kuohuva virta häpeätä olisi juossut niskasta alas pitkin selkää. Hän meni toisen luo, tuon, joka oli niin sokea vartaloinen, ja joka niin surullisen lempeästi hymyili; tyttö kalpeni ja siirtyi pois. "Ei koskaan", sanoi hän. Leiv puri hammasta, ja tarttui siihen, joka seisoi lähinnä; mutta sekin repäisi itsensä irti, että leningin hiha repesi. Nyt tuli kumma, arveli Leiv; silmissä musteni ja korvissa suhisi, ei hän ollut tunnossaan enää; hän sieppasi joukosta yhden vielä — ja sepä lähti. Pelimanni soitti, ja Leiv tanssi kuin villitty; tupa tärisi hänen jalkainsa alla, hän polki palkkia niin että naiset huusivat; hän pyöri kuin ilmassa, semmoista tanssia ei vielä ikinä oltu nähty. Mutta kun hän viimeinkin lopetti, näki hän että tyttö, jota tanssitti oli Dalen Alfchild.

* * * * *

Sinä hetkenä oli Alfchild niin kaunis, ettei Leiv ikinä unissaankaan ollut moista nähnyt. Lämpimänä ja väsyneenä hän siinä seisoi ja rinta kohosi niin, että soljet vapisivat valkealla liinapaidalla, posket hohtivat kuin ruusut, silmät loistivat kirkkaasti ja puhtaasti kuin lapsella, mutta katsoivat samalla häneen niin lämpimästi ja houkuttelevaisesti, että tuntui kuin onnen valovirta olisi hänen ylitsensä vuotanut. Hän puristi tyttöä kädestä että tärisi: "Kiitos tanssista, Alfchild!" ja silmät, joita hän samassa antoi, olivat semmoiset, ettei niitä Alfchild sitten elämässään unhottanut.

Leiv ryntäsi ulos, puoli pyörriksissä, sekaisin, raivopäisenä, mutta onnellisena samalla; metsään hän kiidätti raitista ilmaa saadakseen; Alfchild hänellä oli edessä, mihin vaan kääntyi. Metsässä rupesi tuulemaan; kuuset ja hongat seisovat mustina ja lauloivat, keväiset purot paisuivat ja kuohuivat joka notkossa, taivas veti ylleen hopeanharmaan harson; Leiv luuli kulkevansa velhojen maassa, ja kuulevansa kosken haltijan soittoa, eikä hän vähääkään olisi kummastunut, jos puut ja kivet ja koko metsä olisi ruvennut puhumaan.

Mutta Haugstadissa tanssi pian loppui. Alfchild oli alakuloinen ja juuri kuin pyörriksissä kaiken tämän jälkeen; eikä hän halunnut tanssia enää. Hän kaipasi Leiviä; nuo toiset kaikki olivat niin heikkoja ja pieniä. Hän tahtoi kotiin. Pyydettiin ja rukoiltiin, mutta ei se auttanut; Björn Haugstad ja Knut Åsen kuiskailivat hänelle kauniita sanoja, hän niitä tuskin kuulikaan; pelimanni pani parasta polskaansa, ei hän siitä välittänyt. Hän läksi; ja kun hän oli poissa, menivät useammat muut myös. Mutta Alfchild makasi valveilla koko sen yön ja uneksi tuosta väkevistä pojasta ja hänen kiiltävistä silmistään; kättä poltti vieläkin hänen puristamisestaan. Ei hän muistanut, että Leiv oli huonoa sukua, hän ajatteli vaan poikaa ja vertaili häntä kaikkiin muihin. Ja kun päivän kirkkaat säteet häikäisivät hänen silmiään aamulla, sanoi hän itsekseen: "Jumalan kiitos, nyt toki tiedän, ketä rakastan!" Ja siihen ajatukseen hän makeasti nukkui, mutta näki Leivin unessaan ottelevan isän kanssa ja joutuvan tappiolle.

Herättyään hän ajatteli tuota untaan ja silloin juohtui hänelle kohta mieleen Leivin sukuperä, ja mitä ihmiset hänen isästään sanoivat. Se kävi häneen kuin kylmä tuulenpuuska; kun hän tuli tupaan ja näki isän ja äidin, nuo hyvät, kunnialliset vanhukset, silloin löi rinnan kuuraan ja hän tunsu, että Leivin täytyi mielestä heittää. Mutta illempana samat ajatukset tulivat takaisin, väkevämpinä kuin ennen. Suvusta viis, semmoinen poika kuin Leiv ei tarvinnut mitään sukua. Isä ja äiti panisivat vastaan, minkä voisivat; mutta siitä hän oli varma, että vihdoin hän saisi heidät taipumaan. "Leivin minä omakseni otan!" hän ajatteli ja tuli siitä niin autuaaksi, että löi rikki kaikki kupit ja vadit, jotka sinä iltana käsiinsä sai. "Luulen, totta toisen kerran, että kävelet unessa, tyttö", sanoi hänen äitinsä.

* * * * *

Seuraavana aamuna tulivat nuo kylmät ajatukset takaisin. Vähän se auttoi, jos hän äidin ja isän saisikin taivutetuksi; mitä sanoisi pitäjäs? mitä sanoisivat Haugstadilla? ja Åsenilla? ja siellä? ja siellä? Koko päivän hän kiusasi itseään tuolla ajatuksella, ja oli niin harmissaan ja niin pahalla tuulella, ettei välittänyt mistään. Mutta iltasella Leiv taas tuli hänen eteensä ihan kuin ennen. "Minä en huoli pitäjäästä", hän ajatteli. "Antaa ihmisten höpistä; yhtä hyvä minä siltä olen". Kaikki epäilykset hän ajoi mielestä pois eikä ajatellut muuta kuin Leiviä — ainoastaan Leiviä.

Koira alkoi haukkua pihassa. Kukahan nyt lienee ulkona? ajatteli hän ja läksi katsomaan; hänen mielensä oli niin levoton. Kun hän tuli ulos, seiso koira alhaalla ja haukkui kuin riivattu. Hän oli karkäs, mutta pelkäsi samassa; "hiljaa Odin!" sanoi hän ja astui sinne luokse. Silloin tuli Lasse esille. "Hyv' iltaa", sanoi hän; "minun käskettiin sanomaan terveisiä, että siellä on eräs, joka sinua odottaa vanhan hongan luona. Ilkeä olet, ellet mene". Samassa hän juoksi tiehensä. Odin hyökkäsi jäljessä ja haukkui. Nyt tuli äiti. "Mitä se koira niin haukkuu?" — "Ooh, ei mitään. — Niin, taisi joku vieras mennä tästä alaspäin". — "Kukahan se oli?" — "Niin kuka lienee ollut", vastasi Alfhild. — "Koeta houkutella koiraa mukanas sisään." — "Kyllä." — "Mitä sinä siellä seisottelet?" — "Ovatko vuohet olleet ulkona tänään?" — "Ovat, kuinka niin?" — "Ovatko tulleet kotiin kaikki?" — "Kyllä luulen. Mitä varten sitä kysyt?" — "Tuo mies sanoi nähneensä pari vuolta alhaalla metsän rinteessä". — "Ooho, sitten täytyy sinun juosta katsomaan. Eikö liene ollut Mikki, se on aina niin paha karkaamaan. Joudu nyt!" — "Kyllä." — Alfhild meni ja ihmetteli itsekin, että hän sen teki.

* * * * *

Leiv seiso vanhan hongan luona. Ei häntä vielä koskaan elämässä ollut peloittanut niinkuin nyt. "Tyhmästi tein, kun menin Haugstad'iin, mutta se, mitä tänä iltana teen, on suorastaan järjetöntä", ajatteli hän. Liian paljon oli hän uskaltanut. Nyt istui kait Alfhild kotona ja nauroi hänelle. Nauroi ja kertoi kaikille, jotka vaan kuulla tahtoivat, Heggliid pojan patahulluista tuumista. Hän puri hammasta ja rintaa viilsi kuin kylmillä teräsmiekoilla. Hän karkoitti kaikki ajatukset pois. Joen kohina kulki raskaasti ja hitaasti läpi metsän. Puiden mustat latvat värisivät tuulen alla. Suuria, rumia pilven möhkäleitä ajelehti taivaalla, muuttivat muotoa, erkanivat, pienenivät, suurenivat jälleen; juuri talon kohdalla oli turpea noita, jolla oli kolme päätä; siitä tuli venhe, jossa istui kolme miestä ja siitä taas hevonen satula seljässä. Herra Jumala! ellei hän tänä iltana tulisi niin tuolla hevosella hän ensi yönä ratsastaisi... Ajatukset ajelehtivat hänen aivoissaan, kuin pilvet taivaalla; hän vavahti ja hyppäsi ylös. "Parasta kun menen", ajatteli hän. Mutta samassa jäi hän seisomaan. Eikö kuulunut askeleita? — askeleita? — keveitä, keveitä kuin siiven räpytykset ilmassa? — Kaikki hiljeni, ei liikkunut mikään, joka rikkakin vaikeni ja kuunteli; — oli, se oli hän! hän tuli! — Jospa sydän nyt olisi teräksestä, ajatteli Leiv ja suoristi selkensä; ei hän vielä ikipäivinä ollut itseänsä niin pieneksi tuntenut.

Alfhild tuli, astui keveästi ja hiljaa, katsoi ympärilleen, seisahtui ja kuunteli. Leiv olisi mieluummin juossut tiehensä, mutta astui esiin kuitenkin. "Hyv' iltaa", sanoi hän kummallisen kovalla ja epäselvällä äänellä. "Hyv' iltaa", vastasi tyttö. "Jumalan kiitos, että tulit", sanoi hän, "minä ... halusin puhua kanssasi ... kerran vielä". Siihen ei tytöllä ollut mitään sanottavaa. "Mutta lupaa minulle ensin jotakin". — "Kyllä". — "Ett'et hämmästy ... etkä pidä ... etkä kerro kenellekään". Alfhild suostui. Hän oli niin oudolla mielellä. Väristys kävi läpi ruumiin, hän pelkäsi. Mitä Leiv tahtoi? Kyllä hän sen arvasi, mutta se tuli niin äkkiä. Herra Jumala, joka uskaltaisi vaan myöntää! Mutta pitäjäs? — Hän katsahti salavihkaa ylös poikaan. Kuinka reipas ja väkevä ja miehekäs hän oli! Hän näytti niin suurelta hämärässä, hänen mustat silmänsä kiilsivät kuun valossa; Alfhild aivan hurmaantui häntä katsellessaan; tuollaista poikaa ei varmaan toista koko maailmassa ollut. "Oo, jos hän tietäisi, kuinka paljon hänestä pidän, niin ei hän noin ujostelisi!" — Mutta pitäjäs?

"Sillä kummallisia asioita sinulle aion puhua", sanoi Leiv, "ja varmaan tulet uskomaan, että olen päästä vialla. Mutta yhden tekevä, minun täytyy puhua, ajattele sitten mitä hyvänsä". — Nyt se tulee! ajatteli Alfhild ja vapisi siinä seisoessaan; hän ravisteli pätkinäpuun oksia, jonka oli saanut käteensä. Parasta olla vastaamatta. Leiv alkoi taas väristen ja raskaasti se tuli. Se, jota hän aikoi kertoa, oli nyt sitä, että ... hän oli ajatellut ... hän oli päättänyt ... lähteä ... niin ... päättänyt lähteä Amerikkaan. Alfhildin sydän sävähti, hän kävi merkillisen kylmäksi. "Amerikkaan?" — Niin, Amerikkaan. Täällä kotona ei hänen ollut hyvä olla; ihmiset olivat semmoisia, kuin he olivat, ja nauruna hän oli täällä, suljettu pois kaikista hyvistä seuroista pitäjäässä, vaikk'ei hän mitään paha ollut tehnyt. Hän oli nyt kyllästynyt siihen, hän tahtoi elää, kuin muutkin ihmiset ja sentähden hän tahtoi pois. Alfhild oli kalpea. "Amerikkaan on pitkältä", hän sanoi. Niin, olihan sinne, eikä Alfhild saisi uskoa, että hänellä oli halua lähteä, varsinkin nyt ... mutta juuri nyt täytyi hänen päästä pois, eikä tie mahtanut olla niin pitkä, ett'ei sieltä takaisin päässyt ... ja jos kävi toivon mukaan, niin muutamien vuosien perästä hän palajaisi ja asettuisi tänne kotiin. Tässä hän pysähtyi hetkeksi ja jäi ikäänkuin etsimään sanoja; mutta sitte alkoi hän taas matkastaan. Hän lähtisi pois ansaitsemaan rahoja ja oppimaan ihmisten tapoja; hän toivoi tulevansa takaisin parempana kuin läksi, että ihmiset pitäisivät häntä samassa arvossa kuin muita. Nyt ymmärsi Alfhild kaikki; hän katsoi ylös niin iloisesti että Leiviä huimasi. "Kun tulen takaisin", sanoi hän, "olen parempi, kuin yksikään koko pitäjäässä, ja kun he näkevät että minulla on taskut täynnä rahoja,

niin he kyllä unhottavat, että ... että ..; silloin he kaikki tulevat luokseni ja tahtovat tutustua; minua sanotaan kunnan mieheksi ja hienoksi mieheksi ... ja jos muuten toivon mukaan käy, niin olen minä silloin pitäjään parhaita miehiä". Alfhild kävi niin iloiseksi, ett'ei tiennyt, mitä teki. Tuo oli hänen mielestään niin verrattoman viisaasti ajateltua. Nyt ei hänen tarvinnut peljätä pitäjään juoruja, eikä vanhempiaan. Kun hän tuommoisena tuli kotiin, saisivat he kunnialla ja kaikkien hyvien ihmisten suostumuksella mennä yhteen. "Tuo oli viisas tuuma", sanoi hän ääneen, mutta kävi samassa niin hämilleen, ett'ei uskaltanut katsoa ylös, vaan siirtyi Leivistä pois ja hypisteli pähkinäpuun oksaa.

Leiv myöskin ujostui kuullessaan noin suurta ylistystä; hämmentyi, eikä tiennyt kuinka pääsisi alkuun taas. Viimein täytyi Alfhildin ottaa kiinni. "Kuinka kauan sinä tulet olemaan Amerikassa?" sanoi hän. "Ooh, neljän vuoden päästä on minussa kyllä jo siksi miestä, että voin ottaa talon huostaani; silloin minä tulen, jos vaan ... muuahta asia kävisi toivoni mukaan. Mutta siitä juuri kaikki riippuu; ellen siinä onnistu, ei minua kukaan enää täällä näe". Nyt se tulee, ajatteli Alfhild ja väristys alkoi uudelleen. Leiv hengitti raskaasti: "Ja sinusta se riippuu, Alfhild".

Alfhildin rinta kohoili niin, ett'ei hän saanut sanaakaan suustansa. Leiv jatkoi kiiruusti, ikäänkuin välttääkseen väärinkäsitystä: "Sitä se oli, kun minun tänä iltana piti sinulle sanoa. Tuon Haugstadi-illan jälkeen en ole saanut hetkenkään rauhaa; sinä tulit vastaan joka paikassa, ja minä kuljeksinkin, kuin pyörtynyt. Sinun tähtesi minä Amerikkaan menen, sillä sitten... Mutta elä nyt hämmästy, jos sinulta jotakin kysyn". "En..." "Jos minä noin neljän vuoden perästä tulen takaisin Amerikasta, niin silloin ehkä sinä olet ... naimisessa?" "En", vastasi Alfhild. "Taikka kihloissa?" kysyi Leiv vapisevalla äänellä. — "En", kuiskasi Alfhild. "Ooh, Jumala siunatkoon sinua, tyttö, voitko *luvata* minulle sen?" rukoili Leiv; hän oli niin iloisissaan, että Alfhildille tuli vedet silmiin. "Voin kyllä", vastasi hän. Leiv tuli lähemmäksi, jännitettynä, aivan kuin henki ja elämä olisi siitä riippunut: "Ja jos silloin kysyisin sinulta semmoista, jota en tänä iltana uskalla kysyä ... luuletko, että silloin ... luuletko, että ajaisit minut pois?" hän otti häntä kädestä. Alfhild painoi päänsä rintaa vasten ja kuiskasi: "En". "Saanko luottaa siihen?" rukoili hän ja Alfhild tunsikin, kuinka hänen kätensä vapisi. Hän vastasi: "Saat", niin pehmeästi ja lämpimästi, kuin ikinä saattoi. "Niinpä Jumala ijäisesti siunatkoon sinua, joka teet minun kurjan raukan niin onnelliseksi, kuin nyt olen!" sanoi hän. "Tästä päivästä saakka olen minä pitäjään paras mies, ja sen sanovat neljän vuoden perästä kaikki muutkin. Mutta koko elämäni on tästä puolin kiitokseksi sinulle. Hyvästi, Alfhild!" — "Hyvästi!" He erkanivat; Alfhild meni kotiin epäselvissä, iloisissa unelmissa; mutta Leiv juoksi mäkiä ylös niin ylpeänä ja väkevänä, että luuli voittavansa koko maailman.

* * * * *

Seuraavana päivänä pyysi Leiv isältänsä matkaravoja Amerikkaan. Vanha Åsbjörn säpsähti. Hän oli luullut että poika hänestä piti; mutta että hän oli noin kyllästynyt kotiin, sitä hän ei koskaan olisi ajatellut, ja se koski häneen kipeästi. Hän ei voinut vastata juuri mitään, mutta kaiken päivää hän siitä itsekseen kärsi. Illalla istuivat he kahden tuvassa; silloin hän alkoi.

"Sinä olet nyt kyllästynyt Heggliidiin?"

"Noo, sitä en juuri tiedä —." "Heggliid ei ole mikään huono talo." "Ei olekaan". "Parempi se on nyt, kuin ennen minua". "Sen kyllä uskon". "Ja ... totta puhuen, on niitä hiukan rahojakin". "Rahoja?" "Niin, ei juuri paljon; mutta aina sen verran, että ensi vuoden toimeen tulee — ja toisen myöskin". "Hyvä on, mutta Amerikkaan minun kuitenkin täytyy päästä muutamaksi vuodeksi". — Pitkä äänettämyys. — "Minä alan jo käydä vanhaksi, Leiv". "Ooh, kyllä sinä vielä pystyssä pysyt jonkun ajan". — "Hm. On se niin ja näin ... ainoastaan vieraita talossa, vanha mies..." "Minä tulen takaisin, isä". "Ei ole elämälle valtakirjaa siellä". — "Minun täytyy päästä pois, isä; ei maksa vaivaa minua estellä". Nyt katsoi Åsbjörn poikaansa pitkään ja vakavasti. Tämän alla jotain piilee, ajatteli hän. "Milloin sinä lähdet?" "Mitä ennemmin lähdän, sitä pikemmin takaisin joudun". — "Niin, niin", sanoi Åsbjörn. —

Kahdeksan päivää sen jälkeen ratisi Heggliidin pihasta pienet kaupunkirattaat alas laaksoon päin. Kärryissä oli siniseksi maalattu kirstu, jonka kansi oli ruusunpunainen, ynnä rasia ja suuri tynnöri; pyssy ja pari suksia oli toisella syrjällä. Hevonen kuormineen kulki edellä, Åsbjörn ja Leiv astuivat äänettäminä jäljessä.

Leiv näytti niin masentuneelta, että Åsbjörn häntä melkein pelkäsi. Hän olisi tahtonut kysellä; mutta aina kun hän katsoi ylös, joutui hän hämillem. Leiv ajatteli Alfhildia ja kovaa kohtaloansa.

Tuolla se näkyi Dalen talo, ystävällisenä ja lämpimänä rotkossa kahden tunturin välissä; aurinko kirkkaasti valaisi kartanon ja talon. Siellä sisällä hän istuu, ajatteli Leiv, ja kaipaus viilteli ja poltti hänen rintaansa. "Nyt saattaisin mennä taloon kosimaan", ajatteli hän, "kun vaan olisin parempaa sukua".

Ja hän loi silmänsä altakulmin isään, joka verkalleen astui hänen rinnallaan, surullisena ja kumarassa: Ties Jumala, miksi minun pitää olla juuri *sinun* poikasi, ajatteli hän.

Vanhus ei tätä huomannut. Hän oli vaipunut syviin ajatuksiin. Kun hän näki, että poika tuijotti Dalea kohden, silmät niin surua täynnä, että kivikin olisi voinut itkeä, selvisi hänelle kaikki, ja syvästi se sattui hänen sydämeensä. Tämä ei ikinä hyvin pääty, ajatteli vanha Åsbjörn. Tyttönsä luota kun noin kauas lähtee, on yhtä kuin laskisi linnun kädestään lentoon; tytön mieli on vaihtelevainen, kuin tuulen puuska ahtaassa vuonossa. — Mitä enemmän hän ajatteli, sitä raskaammaksi kävi hänen mielensä. Hän näki selvään, ett'ei poika voinut toisin tehdä; ja yhtä selvään, että hän itse syyn kantoi. Ja minä olen kuitenkin tehnyt työtä kuin orja kaksikymmentä vuotta sovittaakseni sen, minkä kerran rikoin, ajatteli hän. Mutta se on sitkeässä, se on sitkeämmässä, kuin elämä, se on juurtunut sukuun.

Tällä kaupungin matkalla paljon ajateltiin, vähän puhuttiin. Mutta kun he olivat perillä, ja Leiv nousi venheesen, mennäkseen Amerikalaivaan, otti vanhus häntä kädestä ja kuiskasi: "Tahdotkos että pidän häntä silmällä, Leiv — ja annan hänelle tietoja sinusta ... jos minulle kirjoitat". Leiv katsahti ylös kummastuneena. "Ja", sanoi Åsbjörn, "ota *suuri Mies* mukaasi ja karta syntiä. Ja jos sinua vastaan rikkonut olen ... niin elä sitä muistele siellä, minne nyt lähdet, ... sillä elämälle ei ole valtakirjaa kellään. Ja nyt saat jäädä hyvästi".

Leiv ihmetteli, eikä tiennyt, mitä vastata; "hyvästi", sanoi hän, "minä teen, niinkuin sanoit"... Samassa huomasi hän ajatelleensa liian vähä isää. Venhe erkani sillasta, vanha Åsbjörn vetääntyi väkijoukkoon; siellä hän seisoj ja varjosti silmiään; tähysteli siksi kuin poika oli päässyt laivaan, ja vieläkin kauemmin. Pimeän tultua hän läksi. "Sinä suuri Mies siellä ylhällä", huokasi hän itsekseen, "etpähän sinä paljon rukouksestani välittäne, mutta ... pidä kuitenkin vähän silmällä poikaa! hän on niin nuori, ja matkustaa kauas pois".

Åsbjörn ei voinut nukkua sinä yönä; aikaiseen aamulla hän meni alas rantaan taas. Silloin oli laiva poissa.

* * * * *

Åsbjörn mielti ja ihmetteli kauan, oliko hänen poikansa puhunut mitään Alfhildille ennenkuin läksi, ja tiesikö, mitä mieltä tyttö oli. Ehkä oli hän kosinut ja saanut rukkaset, se oli melkein luultavaa. Sillä tyttöhentukat katsovat useimmiten loistoa ja komeutta ja välittävät viis siitä, mikä parempaa on. Mutta ehkä oli tyttö myöntynyt, Leiv oli kaunis poika, ja toiset tytöt taas katsoivat enimmäkseen siihen. Haugstadin tanssista oli hän myös kuullut puhuttavan, sillä huhut siitä leikistä paljon kertoivat. Mutta kuka sen sitten tiesi? Hän päätti ottaa selkoa asiasta.

Hän huomasi, että Alfhild kirkkotiellä katsoi hänen jälkeensä. Eräänä sunnuntaina asettivat he niin, että tapasivat toisiaan hautausmaalla.

Hyväpäivää — hyväpäivää. Kaunis ilma — hyvin kaunis. Erittäin ihanaa pelloilla ja niityillä — niin, oikein ihanaa. Heggliidissä oli tänä vuonna niin kaunista, ett'ei sen vertaa koko pitäjäässä. — Vai niin. — Talo suureni vuosi vuodelta ja antoi hyvää satoa; ja Leivin omaksi se tulisi, tietysti. — Sehän oli hyvä. — Tyttö punastui ja siitä Åsbjörn sai rohkeutta. — "Hän on nyt lähtenyt Amerikkaan, tahtoo nähdä maailmaa ja oppia ihmisten tapoja, sekä ansaita rahoja; sillä Leiv aikoi päästä eteenpäin, näettekös". Hän vilkaisi tyttöön, joka seisoj selin ja katsoi ylös mäelle. Åsbjörn siirtyi hiukan, voidakseen katsoa häntä kasvoihin sivultapäin. "Mutta useat arvelevat", lausui hän, "että tuo Amerikkaan lähtö tuli niin äkkiä — ja kyllä siinä mahtaa jotain ollakin. Itse hän ei siitä mitään puhunut; mutta kullakin on omat ajatuksensa. — Lieneeköhän ketään, joka tuosta jotain tietäisi?"

Alfhild oli punainen ja lämmin ja verrattoman kaunis. "Saatat sanoa hänelle terveisiä, kun kirjoitat", sanoi hän, ja läksi, ikäänkuin tukehtuen omiin sanoihinsa. "Jumalan kiitos", ajatteli Åsbjörn, "näyttähän asiat olevan selvillä nuorten välillä".

Parin kuukauden kuluttua sai hän kirjeen Leiviltä. Hän kirjoitti kaikenlaista; hänelle oli luonnistanut hyvin ja raikkaalla mielellä hän oli. Viimeisenä siinä oli: "Erotessa sanoit pari sanaa, joita olen kummastellut. Tiesitkö mitään Alfhildin ja minun asioistani? Jos Lasse on niistä puhunut, niin saat luvan toimittaa hänet pitäjäästä pois. Sillä ne ovat vielä salassa pidettävät. Mutta Alfhildille lähettäisin mielelläni terveisiä: luulen, ett'ei hänen tarvitse katua." Sen kirjeen onnistui Åsbjörn pistämään Alfhildille käteen eräänä sunnuntaina kirkossa. Hän näki, että tyttö tuli siitä iloiseksi. Seuraavana pyhänä sai hän kirjeen takaisin, ja sisässä oli pieni lappu "Kunnialliselle nuorelle miehelle Leiv Åsbjörnipoika Heggliidille Amerikassa". Senjälkeen kulki heidän välillään useinkin pieniä kirjelappuja, ja vanha Åsbjörn menetteli niin sievästi, ett'ei niistä kukaan vihiä saanut.

Alfhild oli kummallisessa mielentilassa. Hän ei saanut ajatuksiaan Leivistä; rakkaus häntä sitoi loihituvoimalla. Mutta välistä oli hän synkällä mielellä ja surullinen, hänen iloisuutensa oli ikäänkuin sammunut. Harvoin hän nuorten seurassa oli, ja jos hän tuli, ei hän hetikään ollut niinkuin ennen. Ihmiset sitä kummastelivat; mutta oikeata syytä ei kukaan hoksannut. Alfhild heidän mielestään oli siksi arvossa pidetyn miehen tytär, ett'ei hän toki semmoista ajattelisi, kuin Leiviä.

Jonkun aikaa sen jäljestä kun Leiv oli matkustanut, sai Alfhild kirjeen Björn Haugstadilta. Hän oli huomannut, kuinka Alfhild oli muuttunut ja tahtoi tietää syytä siihen. Hän arveli ett'ei Alfhild ollut aina noin vieraasti häntä kohdellut ja Alfhildin tuli tietää, että Björn puolestaan oli luottanut häneen ja että hän siis tekisi suuren vääryyden, jos hänet petti. Alfhild luki kirjeen ja vastasi:

"Minä olen vanhempi nyt, kuin silloin ja olen muuttanut mieltä. Olen pahoillani siitä, että sinulla on ollut semmoisia aikeita, joista ei mitään tule, mutta onhan niitä tyttöjä muitakin. Elä minuun vihastu vaan unohda minut! Alfhild".

Knut Åsen odotti. Mutta missä hän vaan sai tilaisuuden sanoa hänelle hyvän sanan, siinä hän sen teki. "Senlaisten kanssa täytyy olla maltillinen", ajatteli Knut. "He niin kauan valitsevat ja hylkivät, että viimein kauniisti tyytyvät, jos vielä on jäljellä joku heitä odottamassa".

*****

Syyspuoleen sai Åsbyjörn toisen kirjeen pojaltaan. Siinä hän muun muassa kirjoitti:

"Olen tänä kesänä tehnyt raskasta työtä. Tuskinpa tiesinkään, mitä työ oli, ennenkuin tänne tulin. Me olemme laiskoja siellä kotona, emmekä ymmärrä käyttää aikaa. Mutta täällä saa oppia, että aika on rahaa ja että tulee voimiaan ponnistaa. Sentähden on täällä enemmän vauhtia ihmisissä ja enemmän elämää ja enemmän täällä tulee tehdyksi. Kotona on kaikki vuodesta vuoteen ja polvesta polveen samanlaista; joka mies tekee samaa, kuin isä oli tehnyt, eikä keksi koskaan mitään uutta. Siitä syystä he saman köyhyyden kanssa taistelevat. Mutta täällä he koettavat keksiä parannuksia. Melkein kaikki käy koneilla ja jokaikinen seuraa valtiollisia toimia, joista emme siellä kotona mitään tiedä. Kun tulen kotiin, kerron tuosta kaikesta. Opin täällä myöskin puhumaan; Amerikassa ei käy laatuun olla harvasanainen eikä arka.

Yhä selvemmin huomaan, minkälainen nahjus olin siellä kotona ja kuinka hyvin ansaitsin, että pitivät minua pilkkanaan. Olin pelkurimainen ja hupsu ja luulin olevani huonompi muita ihmisiä. En voi muuta kuin nauraa sitä ajatellessani. Täällä saa semmoiset tyhmyydet mielestään karkoittaa. Ihmiset eivät tuonlaisista välitä. Olen yhtä hyvä kuin joku muukin, niinkauan kuin rehellisenä ja kunniallisena miehenä pysyn, ja vaikka olisin kerjäläisen lapsi ja maantiellä syntynyt, olisin kuitenkin yhtä hyvä, kuin paras aatelismies. Eilen tutustuin eräaseen koulumestariin, joka on syntyjään paroni; tulimme hyviksi ystäviksi, eikä häntä kukaan pitänyt minua parempana. Olen vapaa ja terve, en kumarra ketään vaan katson jokaista suoraan silmiin. Ja kaikki käy hyvin. Ell'ei Alfhildia olisi, ottaisin sinut luokseni tänne, enkä palaisi Norjaan milloinkaan. Kun ajattelen, minkälaista siellä oli, ahdistaa niin, että tuskin voin hengittää. Aina, kun täällä tapaan Norjasta tulleita ihmisiä, täytyy minun nauraa heidän hulluille tuumilleen. Mutta kun ovat saaneet olla täällä jonkun aikaa, tulee heistä kohta ihmisiä — —

Minä raadan, kuin hevonen ja teen työtä kahden miehen voimalla. Palkka on hyvä, säästän jotakuinkin ja panen pankkiin. Senkin olen täällä oppinut. Ensin kun tulin, keräsin kirstun pohjalle, niinkuin siellä kotona tehdään; mutta ihmiset kun sen näkivät, nauroivat ja luulivat minun tulleen hulluksi. Kun rahat ovat pankissa, saa niistä korkoa ja summa kasvaa vuosi vuodelta. — Mutta eläminen täällä on kallista, eikä rikkauksia niin pian saa kokoon. Kovalla pitää, jos neljässä vuodessa saan sen, minkä tahdon". —

Puoli vuotta senjälkeen tuli Åsbyjörn'ille taaskin kirje; silloin Leiv oli saanut parempaa työtä ja suuremman palkan, josta hän oli hyvällä mielellä. Mutta sitten kului pitkä aika, ett'ei mitään kirjettä tullut. Ja surullinen se oli ja raskas, jonka Åsbyjörn vihdoin sai. Siinä hän kirjoitti:

"Paha onni minua kuitenkin seuraa. Se pankki, johon panin rahani, on mennyt kuperkeikkaa. Kassanhoitaja on karannut ja vienyt rahat mukanaan. Siinä meni kerrassaan kaikki hikeni ja vaivani. Minulla oli juuri sen verran koossa, että alkoi riittää. Nyt olen taas yhtä paljaana, kuin neula ja saan alkaa uudesta taas.

Kaikki rahani olivat rehellisesti ansaittuja. Minkätähden tämän juuri nyt piti sattua? Olen sairas ja onneton. Kaikki pahat minua vainoovat. Ensiksikin täytyi minun lähteä maasta pois, saadakseni sen, jota toivoin; sitten ei siinäkään ollut tarpeeksi, vaan piti vielä vähät ansioni joutua ensimmäisen lurjuksen saaliiksi, joka tielleni sattui. Nyt saan taas neljä vuotta tehdä työtä ja ties' Jumala, kestääkö terveyteni niin kauan tätä orjuutta. Ja mitä Alfhild sanoo? En voi hänelle kirjoittaa nyt; jos häntä tapaat, niin kerro hänelle kaikki, mutta niin varovaisesti, kuin suinkin voit. Hukassa olen, ellen häntä saa —"

Åsbyjörnin sanottiin kovasti vanhentuneen ... näinä aikoina. Hänen hiuksensa kävivät harmaiksi, selkä köyrystyi. "Mahtaa ikävöidä poikaansa", sanoivat ihmiset ja ensi kerran heitä hiukan säällitti tuo vanha mies. Mutta Åsbyjörniä raskaat ajatukset pojan onnettomuuden tähden vaivasivat. Tuoko synti, joka sukua painoi, pojan onnettomuuden tuotti. Neko rahat nyt menivät, joita hän ja hänen isänsä vääryydellä olivat koettaneet kerätä? Ja miksi rangaistuksen piti juuri viatonta kohdata ja sillä tavalla,

että se kaikkian raskaammalta tuntuisi? — Vanha Åsbjörn kärsi paljon näistä ajatuksista. Hän olisi tahtonut puhutella Alfhildia, mutta ei saanut siihen koskaan tilaisuutta. Alfhildia oli Åsbjörnin mielestä viime aikoina vaikeampi tavata kuin ennen.

* * * * *

Eipä aikaakaan, niin teki Knut Åsen asiaa Daleen. Ja niin hyvin ottivat vanhukset häntä vastaan, että hän rohkeni tulla toisenkin kerran. Alfhild ei siitä ensimmältä pitänyt. Mutta kun vuosi oli kulunut umpeen, ei hän ajatellut enää Leiviä yhtä paljon kuin ennen. Hän tunsu itsensä vapaammaksi ja kevyemmäksi; mieltä ei enää sanottavasti rasittanut. Välistä hän saattoi kummastellakin, että hän, joka oli pitäjään paras tyttö, noin vain oli antaantunut semmoiselle pojalle, jolla ei mitään sukua ollut. Onneksi sitä kumminkaan ei kukaan tiennyt. Pian hän oli alituisen toisten nuorten seurassa ja yhtä iloinen taas kuin ennenkin. Se oli parhaastaan Knut Åsenin ansio. Knut oli reipas ja eloisa hulivili, puhelias ja kaunis; ei niin suuri eikä väkevä kuin Leiv, mutta norea ja vikkela, vilkas ja terve, hyvä tanssija ja hirmuisen hauska kaikissa seuroissa. Ennen Alfhild hänestä jotenkin paljon piti. Nyt hänen seuransa tuntui kuin huojentavalta. Knut osasi aina niin helposti sekoittaa pois hänen raskaat ajatuksensa. Aika kului ja Alfhild alkoi jo mielellään nähdä, että Knut kävi Daleessa.

Tuttavuus senlaisen miehen kanssa kuin Musta-Åsbjörn Hegglid, jota niin vähän kunnioitettiin, alkoi Alfhildiä hävettää. Siitä syystä hän Åsbjörniä karttoi. Kun Leiviltä tuli kirjeitä, niin saattoihan Lasse tuoda ne hänelle. Ei hän mistään maailman hinnasta tahtonut antaa ihmisten tietää, että hän Åsbjörniä tunsu. Kun vuosi kului, alkoi häntä kummastuttaa, ett'ei mitään kirjettä tullut. Mutta Åsbjörniltä ei hän tahtonut kysyä, ja Lasse niin vähän tiesi.

Björn Haugstad tuumaili mennä naimaan jotakuta toista, kun näki, ett'ei hän Alfhildiä saanut. Sanottiin, että hän sitä suri, eikä ilman, ett'ei hän vähän ryyppinyt. Ja kun hän oli humalassa, puhui hän Alfhildistä pahaa. Hän oli huikenteleva henttu, johon ei kenenkään pitäisi luottaa. Mutta kun hän kertoi, että Leiv Hegglidin ja hänen välillään varmaan oli jotain, silloin nauroivat kaikki ihmiset. Ei, semmoista ei Dalen Alfhildistä toki kukaan uskonut.

Eräänä sunnuntaina oli nuoriso kokoontunut Åseniin; Alfhild oli siellä. Silloin kertoi eräs jostakin uudesta laulusta, joka olisi pitäjäläisistä tehty. Se laulettiin, ja kaikki ymmärsivät selvään, että siinä Alfhildiä tarkoitettiin. Kerjäläispojasta siinä oli, joka kuuseen kuroitteli; lopuksi tuli pilkkavärssy "hentusta", joka "teki leikkiä jokaisen kanssa" ja "meni viimein köyhälle miehelle, vaikka paremman saanut olisi". Alfhild lensi tulipunaiseksi. Ihmiset nauroivat laululle ja arvelivat, ett'ei sitä kukaan muu ollut keksinyt, kuin Björn Haugstad. Selvää oli, ett'ei kukaan uskonut laulussa mitään perää olevan. Alfhild olisi tahtonut vajota maan alle häpeästä. Mitä, jos joku tiesi! — taikka vaan epäilikään! — Hän koetti nauraa laululle niinkuin muutkin. Ja kun tytöt leikillä kiusoittelivat häntä Leivin tähden, nauroi hän heille ja sanoi, että joka tuommoista oli keksinyt, hän varmaankin oli *suuri runoilija*. Häpeä ikäänkuin poltti rakkauden pois. Kotiin tultua illalla hän itki.

Syyspuoleen, kaksi vuotta Leivin lähdön jälkeen, kertoi pitäjäässä huhu, että häntä oli vahinko kohdannut, jonka kautta hän oli menettänyt paljon rahoja; epävarmaa oli, milloin hän saattaisi palata. Ihmiset sille nauroivat ja pitivät sen luonnollisena asiana, ett'ei semmoisella miehellä onnea olisi. Alfhild tunsu helpoitusta, kun kuuli olevansa vielä vapaa jonkun aikaa. Paljon saattoi muuttua siksi. Hän kävi suopeammaksi Knutia kohtaan; koetti viedä ihmisiä harhaan. Ruvettiin taas puhumaan Alfhildistä ja Knutista. He sopivat hyvin yhteen. Molemmat hyvää sukua, rikkaita ja kauniita. Tuota he juuri kaikki olivat odottaneetkin. Alfhild, se kyllä osasi valita.

Vanhemmat siitä myöskin olivat mielissään. Ja kun kaikki pitivät asian niin luonnollisena, alkoi Alfhild itsekin taipua. Ikävällä ja surulla hän ajatteli Leiviä, kun oli yksinään, mutta häveten silloin, kun toisten seurassa oli. Tahtoi mieluummin unhottaa hänet. Hän oli hourinut; rakkaus oli tehnyt hänet sokeaksi. Parhaiten hän viihtyi Knutin seurassa, sillä hän osasi niin hyvin haihduttaa pois nuo raskaat ajatukset. Mutta öillä hän usein heräsi ja itki, kun oli nähnyt unta Leivistä. Silloin hän ajatteli: Minä vaan odotan ja katsastelen. Paljon tapahtuu, jota ei voi ajatellakaan. Ja niin hän koetti saada asian pois mielestään.

Mutta ihmiset puhuivat hänestä ja Knutista, aivan kuin olisi kaikki varmaa ja päätettyä. Kerran Knut noin puoli leikillä siihen viittasi ja kysyi, mitä hän tuommoisista jutuista arveli. Alfhild punastui, eikä osannut vastata mitään. Knut ahdisti enemmän ja Alfhild tunsu, että nyt tuli tosi eteen. Mutta silloin häntä rupesi peloittamaan. Leiv muistui niin elävästi mieleen, että luuli aivan näkevänsä hänen kalpeat kasvonsa ja kiiltävät silmänsä. "Ei puhuta siitä", rukoili Alfhild. "Ei, ei", sanoi Knut, "ei pidetä kiirettä; sellaisia asioita ei hopussa päätetä. Mutta saattaisithan sitä ajatella, Alfhild". Alfhild seisoi ja väänteli sormiaan; hän oli niin levoton, ett'ei pystynyt selvästi ajattelemaankaan. Niin, saattoihan sitä aina tuumata.

Puheet Alfhildistä ja Knutista tulivat vanhan Åsbjörnin korville. Mutta ei hän tahtonut niitä uskoa. Hänellä on niin rehelliset silmät, arveli hän, eikä silmät koskaan valhettele. Senpätähden hän ei

Leivillekään mitään kirjoittanut. Olihan poika paralla kylläksi huolta sitäkin paitse. Alfhildiä hän kuitenkin koetti saada tavata; mutta tyttö häntä vältti enemmän kuin ennen.

Talvi meni. Alfhild ei saanut kirjettä Leiviltä; hän vakuutti itselleen, että Leiv oli hänet unhottanut. Knut kävi aina välistä Dalessa, ja oli toisinaan vallattoman iloinen ja hurjapäinen, toisinaan taas hiljainen ja ikäänkuin surullinen. Hän pitää minusta, ajatteli Alfhild. Vanhukset siitä usein hänelle mainittelivat, eikä häntä ollut vaikea houkutella. Mutta kun leikistä alkoi tosi tulla, vetäytyi Alfhild pois.

Keväällä oli Dalessa pienet pidot; kevätpanon maistiaiset. Knut oli mukana. Ei Alfhild koskaan ollut nähnyt häntä niin iloisena ja hauskana. Hän pani elämää koko seuraan. Kaikki pitivät hänestä. Tyttöjen kävi Alfhildiä kateeksi. Illepana, kun juomat ihmisissä alkoivat vaikuttaa, vei äiti Alfhildin erityiseen kamariin. Knut ja vanha Halvard olivat siellä ja puheisin he pian joutuivat. Eipä aikaakaan, niin vanhuksien täytyi mennä kyökkiin pitämään huolta ruuista ja juomista. Silloin pyysi Knut häntä päättämään. Tänlainen epävarmuus oli tukalaa, sanoi hän. Tärkeämpää tämä oli hänelle, kuin mitä Alfhild luuli; jos asia menisi myttyyn, ei hän sitä niin helposti kantaisi, kun Björn Haugstad. Knut oli niin vakava ja surullinen; Alfhild ei olisi voinut uskoa, että tuo iloinen poika saattaisi noin olla. Hänen kävi Knutia sääli; hän tunsu pitävänsä hänestä ja kerranhan tästä kuitenkin oli loppu tuleva. Leiv —? Leiv on unhottanut minut, sanoi hän itselleen. Ja vanhukset sitä toivovat... Hän katsoi ujusti ylös. Knut kietoi kätensä hänen ympärilleen rajuna iloisista toiveista: "jos minulle tulet, ei sinun elämässäsi sitä katuman pidä!" — Leiv on minut unhottanut, ajatteli Alfhild; vanhukset sitä toivovat... "Ehkäpä se on niin sallittu", kuiskasi hän, tuli hehkuvan kuumaksi ja sitten kylmäksi jälleen. Knut nauroi ilosta, veti häntä luokseen ja päästi taas, heitti jalkaa ilmaan ja huusi: "Hei, nyt minäkin tiedän, miltä ilo tuntuu!" — Nyt kun asia oli päätetty, oli Alfhild itse niin alakuloinen, että koetti saada virkistystä Knutin ilosta.

Samassa tulivat vanhukset sisään. Knut otti molempia kädestä, hymyili ja nauroi: "Tahdotteko minua nyt vävyksenne, niin tässä saatte!" "Tahdomme varmaankin", sanoi äiti hymyillen vesissä silmin; "tietysti, tietysti", sanoi isä lempeänä ja totisena. Äiti otti Alfhildiä syliin: "sinä olet tehnyt meille suuren ilon"; "niin", lisäsi isä, "sinä olet aina ollut hyvä lapsi". Hän katsoi ystävällisesti Alfhildiin. Tyttö puhkesi itkuun.

Samana iltana päätettiin viettää häitä syksymmällä. Alfhild antoi heidän tehdä, niinkuin tahtoivat. Pyysi vaan, että kihlaus pidettäisiin salassa niinkauan kun mahdollista. Sitä he kummastuivat, mutta iloisia kun olivat, eivät he hennonneet häneltä mitään kieltää. "Mennään ylös", sanoi äiti, "ett'eivät näe sinun itkeneen". Knut otti häntä kädestä: "Kiitos tästä Alfhild", sanoi hän. Alfhild itki ja ajatteli Leiviä. Ja niin he erosivat.

* * * * *

Leiv oli Amerikassa melkein koko ajan samalla miehellä työssä. Se oli eräs vanha, rikas pohatta, joka oli kaupalla päässyt varoihinsa. Nyt hän oli ostanut itselleen maatilan, jota hän huvikseen viljeli ja johon hän pani paljon rahaa. Ensimmäisen vuoden oli Leiv vaan tavallisena työmiehenä, mutta siinä hän kunnosti itseään. Hän oli ahkera ja väkevä, sillä hän toivoi Alfhildiä, eikä säästänyt itseään. Lisäksi hän oli tavattoman luotettava. Tahtoi näyttää, ett'ei ei hän ollut huonoa sukua. Hän muisteli, mitä isä oli sanonut, kun he erosivat; hän ajatteli sitä huonoa mainetta, joka heidän suvullaan oli; ja ensiksikin päätti hän pyrkiä kunniallisen miehen arvoon. Mutta hänelle kävi, niinkuin useimmiten käy, että rahat ja arvo kulkevat yhdessä. Pian hän huomasi, ett'ei hänellä ollut niin paljon tietoja, kuin oli muilla sielläpäin. Ja hän ymmärsi, että hänelle siitä oli suurta haittaa. Niinpä hän joutohetkinään opetteli englannin kieltä ja hankki itselleen semmoisia tietoja, joista luuli olevan hyötyä. Sillä tavoin hän tutustui paroniin, joka nyt oli koulumestarina. Leivillä oli hyvä pää ja niin hän pian oli tiedossa ja taidossa yhtä hyvä, kuin toinenkin; joissakuissa suhteissa oli hän jo muita etevämpi. Kun hän oli vuoden aikaa ollut isäntänsä luona, pääsi hän jonkunmoiseksi työnjohtajaksi. Eikä aikaakaan, kun koko talon hoito jo tuli hänen huostaansa.

Paroni oli merkillinen mies kummallisine mielihiteineen. Leiv häntä usein ihmetteli. Mutta kun hän oli paroni syntyjään ja joutunut koulumestariksi, niin Leiv häntä suuresti kunnioitti ja uskoi kaikki mitä hän sanoi, ellei sitä aina niin ymmärtänytkään. Minussa kai on vika, arveli Leiv, kun olen tyhmä. Kuitenkin hänellä oli sen verran järkeä, että jätti uskon tuonnemmaksi, "siksi kuin joskus tulisi viisaammaksi", jos paroni jotain peräti outoa sanoi. Mutta niin se vaan kävi, että paroni hänestä sai suuren vallan.

Seuraavana syksynä hän sitten menetti rahansa. Silloin hän joutui suorastaan epätoivoon. Hän oli aina ilolla ajatellut näitä rahojaan, jotka säilyivät siellä pankissa, tuottivat korkoa ja ikäänkuin kasvoivat. Se rohkaisi hänen mieltään, kun tiesi jok'ainoan raharoposen, minkä ansaitsi, auttavan tarkoitusten perille. Halu lisääntyi; ahkeruus oli suurinta iloa; kaikki hänen toivonsa ja pyrintönsä olivat näissä säästöissä. Rahat kasvoivat jok'ainoasta päivästä, mikä meni, ja jok'ainoasta dollarista, minkä hän pankkiin vei, ja samassa suhteessa Leivinkin toiveet enentyivät. Hän alkoi luottaa onneensa, kävi iloiseksi ja raitismieliseksi, jopa ylpeäksikin. Oli niin uljasta näin takoa oman tulevaisuutensa onnea.

Siihen raukeni kaikki; meni kuin tuhka tuuleen. Pitkät ajat hän oli kuin sairas; muuttui äreäksi ja kiukkuiseksi, menetti työhalunsa ja luottamukseen onneensa. Pahat ajatukset häntä painoivat ja kiusasivat; hän tuskin sai nukutuksi. Mitä hänen auttoi koettaakaan? Kova onni häntä kumminkin vainosi. Jos hän uudelleen saisikin summan kokoon, sen taas joku varastaisi. Rehellisyyttä ei Amerikassa ollut nimeksikään, sen hän luuli voivansa päättää. Roistoja ne olivat useimmat ja varkaita. Kaikki ajattelivat vaan itseään, eivätkä välittäneet toisesta ihmisestä mitään. Rehellinen mies oli täällä juuri kuin lammas suden kuopassa. Ei voinut luottaa kehenkään. Entä Alfild sitten — Alfild ja kaikki hänen kauniit toiveensa. Sitä ajatellessa virtasi veri päähän, silmät polttivat, hampaat menivät yhteen ja nyrkki puristuivat kokoon juuri kuin vetotaudissa; hän pelkäsi järkeään. Alfild, Alfild ja kaikki hänen toiveensa! Hän näki tytön edessään semmoisena, kuin hän seiso tanssin jälkeen Haugstadissa, sulavana, lämpimänä, viehkeänä, hurmaavana, hän näki silmät, jotka hehkuivat valkeiden lumien alta, soljen, joka vapisi kuulealla paidalla ... hän saattoi vihapäissään kavahtaa ylös ja syökseä metsään, jossa sitten harhaili puoleen yöhön ilman lepoa ja rauhaa. Alfild hänen täytyi saada. Alfild oli sama kuin elämä. Mutta äärettömän pitkältä tuntui tie hänen luokseen.

"Mikä kumma sinua vaivaa?" sanoi paroni, "niinhän sinä olet juuri kuin metodisti". Leiv kertoi kaikki, mitä oli tapahtunut. Varas heittiö oli karannut ja vienyt mukanaan koko hänen omaisuutensa, kaikki mitä hän oli säästöön saanut. Hän toivoi vaan tapaavansa tuon roiston, voidakseen lyödä häntä rammaksi. Semmoisia konnia ei tarvitseisi sietää maan päällä. Kummallinen välähdys iski paronin silmistä. "Siinä en ole yhtä mieltä sinun kanssasi", sanoi hän. "Kassanhoitaja teki vallan oikein. Olisimme molemmat hänen sijassaan tehneet ihan samoin".

Leiv tuijotti paroniin kuin puusta pudonnut.

"Sinä et ymmärrä minua", sanoi tämä. "Niin, niin, minä olen surukseni nähnyt, ett'ei sinulla ole lainkaan filosofiaa. Mutta joka ilman filosofiaa elää maailmassa, hän on juuri kuin kissanpentu, jolla ei vielä silmiä ole; hän on sokea. Laske kissanpentu maahan, niin se vierii ensimmäiseen vesilätäkköön ja hukkuu siihen. Jahkas minä sinua neuvon. Koetetaanpas Sokraten tapaan. Sanopas, kuinka monenlaisia ihmisiä meillä maailmassa on?"

Leiv oli kiukuissaan. "Kahdenlaisia", sanoi hän, "pieniä roistoja ja suuria roistoja".

"Hm, kyllä, kyllä", sanoi paroni ja nyökkäsi; "tuo sattuu jotenkin paikalleen, eikä siitä tykkönään filosofiaakaan puutu. Mutta et sinä minua oikein ymmärrä. Asian laita näes on semmoinen, että luonnolta puuttuu oikeutta. Elämä pitäisi olla, kuin sotakoulu; ei päästettäisi useampia sisään, kuin tarve vaatisi. Mutta luonto on sokea; ei se tunne valtiollista ekonomiaa eikä laskutaitoa. Se heittelee maailmaan kiinteätä ja irtainta ja on yhtä iloinen, sattui heille tilaa, taikka ei. Niin se on juuri kuin ankara isä, joka viskaa siittämänsä järveen, että oppisivat uimaan ... saavat auttaa itseään! ell'eivät kykene, vajoovat pohjaan ... mutta vääryys on siinä että toisilla on uimavyö... No! ymmärrätkös?"

"En".

"Otetaan esimerkki. Ajattele kassanhoitajaa. Hän oli yksi niistä, joille luonto oli tehnyt vääryyttä. Hän oli heitetty elämään; elää siis täytyi. Hän oli saanut siihen halua ja oikeutta myöskin; sen olemme kaikki saaneet, niin pian kuin tänne ilmestymme ... mutta luonto ei ollut pitänyt huolta siitä, että hän *voisi* elää. Täytyi hänen siis itse katsoa eteensä. Hän korjasi luonnon erhetyn. Mitä luonto oli häneltä pidättänyt, sen hän otti. Luonto se oli, eikä hän, joka syntiä teki".

"Hm", sanoi Leiv.

"Toinen esimerkki. Tuossa nyt olet *sinä*. Myöskin niitä, joita on viskattu järveen ilman uimavöitä. Olet roteva ja voimakas mies. Sinulla on sama oikeus ja halu elämään kuin muillakin; sinulla on väkevä ruumis ja lämmin veri, ja sielu, joka voi tuntea sekä iloa, että surua... Yhtä kaikki sinä täällä raadat kuin orja, etkä saa omaa elämäsi käyttä. Toisilla on, mitä sinulta puuttuu, niin elävät kuin linnut päivän paisteessa ja nauttivat kaikkea hyvää; sinä elät kuin orja. Tarvitset kaikki voimasi pysytelläksesi veden päällä, ett'et vajoisi pohjaan. Ymmärrätkös?"

"Ymmärrän".

Paroni jatkoi suuremmalla varovaisuudella, tutkien ja väijyen. "Jos sinulla nyt olisi uimavyö käsissäsi ... se ei ole omasi, koska luonto ei ole sinulle semmoista antanut ... jos sinulla olisi yhtä suuri oikeus siihen, kuin muillakin ... ja tietäisit, että vajoisit, ell'et sitä saisi... No niin! Tahdon vaan sanoa, että houkkio sinä olisit, jos ottamatta jättäisit!" — "Kenties", sanoi Leiv.

Paroni uskalsi jo mennä pitemmälle. "Totta puhuen", sanoi hän, "olen sinua usein kummastellut, kun noin ahkerasti itseäsi kulutat, vaikka helposti voisit itsellesi kaapata niitä elämän hyvyksiä, joita luonto sinulta pidätti".

"Millä tavalla?" sanoi Leiv.

"Mitä sinä tarvitset tässä maailmassa voidaksesi nauttia elämän oikeuksia? Mitä varten sinä kulutat parasta ikääsi ja terveimpiä voimiasi?"

"Saadakseni rahaa", vastasi Leiv.

"Hah, hah! Aivan oikein! Rahaa! semmoista pahan päiväistä, joutavata!... Ei ole, kuin pieni kultanokare sinun ja oikeuksiesi, sinun ja elämäsi välillä! Ja tuo kultanokare makaa jaloissasi, etkä sinä pöllö osaa ottaa sitä ylös!"

"Jaloissani —?"

"Sinulla on, niinkuin tuollakin kassan hoitajalla, rahavarat huostassasi... Hän oli mies, joka ymmärsi oikeuksiaan käyttäen ... tee sinä samoin!"

Leiv lensi tulipunaiseksi ja nousi ylös. "Jo riittää", sanoi hän. "Että sinullakin voi olla tuommoisia kurjia ajatuksia, vaikka olet paroni".

Jotain raakaa ilmestyi paronin kasvoihin. Hän kohautti olkapäitään ja nauroi. "Olkaamme rehellisiä toisiamme kohtaan", sanoi hän. "En minä ole paroni enemmän, kuin sinäkään. Olen köyhistä vanhemmista; luonto on tehnyt vääryyttä minulle, niinkuin sinullekin... Mutta kun tulin Amerikkaan, näin tämän demokraattisen kansan panevan suurta arvoa ylhäiseen sukuun, ja sen semmoiseen; siitä syystä sanoin itseäni paroniksi... Valhettako? Eikös mitä. Oikeastaan ei ole mitään eroa minun ja jonkun paronin välillä; paroniksi syntyneellä ei ole enemmän paronin oikeuksia, kuin minullakaan; koko eroitus on vaan nimessä ja sen voin minä anastaa yhtähyvin, kuin joku muukin ... ja *se* nyt ainakin on varmaa, että minulla on yhtä suuri halu ja oikeus elämään, kuin ikinä jollain paronillakin! Minun laitani on, niinkuin sinun: Tässä ruumiissa palaa myöskin elämän vastustamaton tuli ja tämä sielu himoitsee myöskin elämää ja iloa... Lyökäämme tuumat tukkoon, me molemmat! Seisomme samalla perustuksella; ruvetkaamme liittoon! Uskallusta tarvitaan tästä orjuudesta päästäksemme. Olkaa mies, Mr Heggliid..."

Leiv seiso ja tuijotti suu avoinna. Mikä muutos! Paronista oli kaikki loisto kadonnut. Kuka hän oli, joka tuossa nyt seiso? Pieni, laiha nahjus miehekseen, ruma, raaka, huonosukuinen raukka, ja päällepäätteeksi vielä roisto. Leiv häpesi. "Hyvästi", sanoi hän. Paronin muoto muuttui. Kasvoissa kulki ikäänkuin kaksi aaltoa ristiin, viha toiselta puolelta, toiselta häpeä. "Anteeksi", sanoi hän ivallisesti, "anteeksi. Minä luulin herra Heggliidiä mieheksi. No niin, hyvä Jumala, tässä maailmassa kerrankin erehtyy... Hyvästi, hyvästi! Köyhyys ja ylpeys eivät sovi yhteen; kunhan olet minun ikäisekseni elänyt ja saanut kärsiä, mitä minä olen kärsinyt, niin tulet sinäkin filosofiksi ja ilokseni minä sen päivän näen. Hyvästi lapseni". Leiv ei tavannut häntä koskaan enää.

Mutta sen jäljestä hän tunsu itsensä merkillisen kylmäksi ja noloksi. Muistellessaan paronia, vihlassi rintaa raskas ja tukala vaiva, aivan kuin jotakin häpeällistä hetkeä ajatellessa. Se, mitä paroni oli sanonut ja joka niin inhottavan halpamaiselta kuului, oikeastaanhan se oli juuri samaa, jota hän omassa mielessään hautoi. Hänkin oli harmitellut ja uskonut elämän tehneen vääryyttä ja antaneen hänen viattomasti kärsiä. Hän oli tuskitellut osastaan ja ajatellut senlaista, joka oli melkein Jumalan pilkkaamista. Nyt se hänestä tuntui äärettömän miehuuttomalta. Hän häpesi kuin koira. Päästäkseen noista pahoista ajatuksista, hän taas ryhtyi työhön entisellä tavallaan. Valituksilla ei kumminkaan mitään voitettaisi; tyyneellä ja miehevällä ahkeruudella vaan.

Oikeastaan ei hänellä suurta hätää ollutkaan.

Hyvä palkka hänellä oli ja ensi vuonna hän saisi enemmän. Alfhildiä hänen ei tarvinnut epäillä. Tyttö, joka oli niin hyvää sukua, ei varmaankaan pettäisi. Ja kun hän kerran oli neljä vuotta odottanut, odottaisi hän vielä viidennenkin. Heti, kun hänelle karttuisi sen verran rahoja, että saattoi määrätä, milloin kotiin aikoi, kirjoittaisi hän Alfhildille ja kertoisi kaikki. Nyt hän antoi olla kirjoittamatta, kun ei mitään hauskaa ollut kerrottavana. Nämä terveiset saatuaan, Alfhild kyllä ymmärtäisi tarkoituksen.

Aika kului. Hän kummasteli, kun ei saanut mitään tietoa Alfhildistä. Mutta ei hän mitään pahaa ajatellut. Isä aina kirjeessään tyttöä kiitti ja sentähden luuli hän kaikki olevan hyvinpäin. Tosin hänestä paljon puhuttiin, kirjoitti Åsbjörn; mutta ihmiset olivat aina nopeat sanomiseen. Kevät puoleen, kun Knut ja Alfhild kihloihin menivät, sai Leiv kirjeen isältään, joka teki hänet levottomaksi. Alfhild oli terve ja hyvinvoipa, hän sanoi. Hän oli usein seuroissa, ja ihmiset puhuivat varmana asiana että Knut Åsen häntä kosi. Toiset sanoivat vielä enemmänkin. Mutta, arveli Åsbjörn entiseen tapaansa, ei siitä huolinut olla millänsäkään. Vaikea mahtoi olla semmoisella tytöllä, joka oli kaikkien mieltietty, kun pojat aina ympärille tunkivat ja oma oli kaukana poissa. Mutta Alfhildistä ei Åsbjörn tahtonut pahaa uskoa. Hänellä oli niin kauniit kasvot ja uskolliset silmät. Jos häntä epäilisi, niin ketäpä silloin voisi uskoa. Mutta varmaan Alfhild sitä kummasteli, ett'ei Leiv hänelle mitään kirjoittanut. Tuosta Leiv säikähti. Uudelleen hän kävi levottomaksi ja sai pimeitä ajatuksia. Öisin hän istui ja kirjoitti Alfhildille kirjeitä,

jotka aamulla jälleen poltti. Päivillä hän teki työtä kuin hurja. Nyt täytyi kiirehtiä. Aika kului, eikä hän vielä ollut pitkälle päässyt; kuinka hänen kävisi? Tultiin kesään; hänen levottomuutensa kasvoi. Kasvot kävivät kalpeiksi ja jotka sattuivat katsomaan häntä silmiin, huomasivat niiden käyneen entistä raivokkaammiksi. Toisinaan Alfhildiä muistellessa hänelle juotui mieleen tuo filosofia, joka kerran oli niin inhottavalta tuntunut. Jos onni häntä petti tässä ainoassa, jota hän oli halunnut ja jonka tähden hän niin kovasti oli työtä tehnyt ... silloin hän kumminkin tulisi siihen päätökseen, että elämä oli vääryyden puolella.

Hän oli kirjoittanut isälle kotiin ja pyytänyt tätä ottamaan täyden selon Knutin ja Alfhildin asiasta ja sitten kertomaan hänelle kaikki, mitään peittelemättä. Kun hän saisi vastauksen tähän, hän heti kirjoittaisi pitkän kirjeen Alfhildille. Syyspuoleen se tuli. Mutta näin siinä kerrottiin:

"Nyt ennemmin vaikeneisin kuin puhuisin, jos mieleni mukaan tehdä saisin. En olisi tätä koskaan Alfhildistä uskonut. Mutta tässä maailmassa ei pidä mihinkään luottaa, tytön silmiin kaikista vähemmin. Ei ole mikään varmaa eikä totta, paitsi kuolema, sanoivat vanhat. Olen niin väsynyt ja surullinen, ett'en kykene pitkältä kirjoittamaan.

Enkö sitä ajatellut silloin kuin läksit että vaarallista oli jättää tyttöä noin kauas luotaan. Ne ovat niin heikkoja, kun pojat niitä ahdistavat. Knut Åsen oli kaunis mies ja sen lisäksi teräväjärkinen. Hän osasi asettaa koukkunsa niin että kala tarttui.

Kerrotaan tosiasiana, että Knut ja Alfhild syksyllä viettävät häitä; sunnuntaina kuulutetaan ensi kerran. Varmaan en tiedä, millä mielellä Alfhild on. En ole tavannut häntä kaukaan aikaan kahden kesken; hän näytti välttävän minua, ja niinpä annoin hänen olla. Olenhan minä puolestani semmoiseen tottunut. Mutta sinun tähtesi se minuun kävi niin pahasti, ett'ei sitä tiedä muut kuin Herra itse.

Sanotaan, ett'ei Alfhild ole varsin iloinen. Jos saattaisit lähteä kotiin, niin täällä ei ole kellään aavistusta mistään. Ennemmin kuitenkin tahtoisin, ett'et välittäisi semmoisesta työstä, johon noin vähän on luottamista. Mutta nuoruus ei semmoista kysy eikä rakkaus myöskään. Kuta enemmän saa kärsiä ystävänsä tähden, sitä enemmän häntä rakastaa. Elä sure liian paljon; minä tiedän, että jaksat kuorman kantaa. Toivoa on siksi kuin papin eteen menevät".

Leiv luki kirjeen. Luki moneen kertaan. Tutki siksi, ett'ei saanut siitä enää mitään käsitystä. Koko seuraavan päivän sanottiin hänen kävelleen ympäri tuijottavin silmin ja puhellen itsekseen; ei hän vastannut, jos jotain kysyttiin, vaan käyttäytyi kuin mielipuoli. Mutta seuraavana päivänä oli hän rauhallinen ja kylmä. Silmissä oli kova katse ja kalpea hän oli kuin kuolema; ilkeältä hän näytti, aivan kuin kantaisi mielessään paha ajatusta; mutta levollinen hän oli. Hän oli sanonut itselleen: "Alfhildin minä otan hyvällä tahi pahalla; ell'en saa häntä Jumalan avulla, niin pidän itse neuvoa..."

Kahdeksan päivää hän teki työtä niinkuin ennenkin. Silloin läksi isäntä pitemmälle matkalle, jättäen Leivin taloa hoitamaan. Toisena yönä Leiv katosi. Väki häntä etsi, peljäten pahinta; Leiv oli viime aikoina ollut niin kummallinen, mutta häntä ei kuulunut, eikä näkynyt. Isäntä tuli kotiin. Hän huolestui kovin, sillä hän oli Leivistä pitänyt. Uudelleen ajettiin häntä hakea, silloin isäntä huomasi, että rahalaatikko oli tyhjennetty. Siinä oli ollut paljon rahoja, sillä hänen oli piakkoin maksettava suurempi summa talon menoja. Ja Leiviin hän oli luottanut, niinkuin itseensä. Nyt vasta hän alkoi epäillä. Kaupungissa hän sai tietää, että useampia laivoja juuri sinä yönä oli lähtenyt Euroopaan. Leivin nimeä ei löydetty; mutta joku oli nähnyt häntä kaupungissa sinä yönä. Asia oli päivän selvä. Leiv oli ottanut kassan mukaansa ja karannut.

Ja niin Leiv kuitenkin oli huonoa sukua.

* * * * *

Alfhild ei iloista päivää nähnyt senjäljestä, kuin Knutille oli lupauksensa antanut. Samassa kun se oli tehty, tiesi hän varmasti saavansa katua. Vanha rakkaus Leiviin heräsi uudelleen. Yksin ollessaan hän enemmän ajatteli Leiviä, kuin Knutia. Monena iltana hän itkuunsa nukkui; monta yötä hän valvoi pahojen unien tähden.

Mutta nähdessään, kuinka vanhukset olivat iloisia siitä että hän Knutille meni, ja kuinka Knut oli onnellinen, hän hiukan tyyntyi ja saattoi unhottaa surunsa hetkeksi. Kyläläisten seurassa hän iloitsikin; sillä tätä kihlaustaan hänen ei tarvinnut hävetä. Ja jos heidän puheensa häntä kiusasivat, lohdutti hän itseään sillä, ett'ei Leiv kumminkaan tulisi. "Eikä hän kirjoita, ei kirjoita", sanoi hän itsekseen. "On kai löytänyt jonkun toisen Amerikassa, arvaan ma. Semmoiset ihmiset eivät ole enemmän luotettavia yhdessä, kuin toisessakaan".

Mitä pitemmälle aika kului, sitä surullisemmaksi hän kävi. Olihan Knut tosin kaunis ja iloinen poika; mutta ei hän kuitenkaan ollut se oikea. Kun Knut laski leikkiään, tuli Alfhild aina hauskalle mielelle. Mutta hauskuuden alla oli jotain kylmää, joka ei tahtonut sulaa; Knut tuntui sittenkin vieraalle. Kun

Knut otti häntä syliin, kävi hän niin hämilleen ja ujusteli juuri kuin se, joka tietää myövän itsensä talosta ja tavaroista. Tämä ei ollut hänen omansa; ei hän tälle mennyt täydellä palavalla halulla. Välistä hän melkein tuumaili purkaa koko kihlauksen. Sitten hän lähtisi Leivin jäljestä Amerikkaan; siellä ei tullut suku, eikä rikkaus kysymykseen. Mutta vanhuksat säällitti häntä ja Knut myöskin, eikä hän sen lisäksi tiennyt, jos Leiv hänestä enää välitti. Ei hän kirjoita, ei hän kirjoita, valitti hän itsekseen. On kai löytänyt paremman Amerikassa! Eräänä iltana ajatteli hän mennä Heggliidiin, tapaamaan vanhaa Åsbjörniä. Mutta hän katui tiellä ja kääntyi takaisin. Pitäjäs, vanhemmat, Knut... Olkoon sinänsä, ajatteli hän itsekseen ja väräsi vilusta.

Vanhemmat huomasiivat, ett'ei hänen laitansa ollut oikea; Knut huomasi sen myöskin. Se huolestutti heitä, Knut pelkäsi: Ehkä hän kuitenkin katui, ett'ei ottanut Björn Haugstadia? Vanhuksat eivät tieneet muuta neuvoa, kuin kiirehtiä häitä. Naimiseen päästyään hän kyllä rauhoittuisi. Knut arveli samaa. Ja kun he puhuivat siitä Alfhildille, oli hänkin melkein yhtä mieltä. "Tehkää, niinkuin tahdotte", sanoi hän. Häpäpäivä määrättiin, kirkossa kuulutettiin ja Dalessa pidettiin suuret kestit. Nyt täytyy koettaa olla iloinen, ajatteli Alfhild.

Mutta illempana lauloi joku pihassa korkealla ja kovalla äänellä:

Johdottaan tytön mieli lentää,
Ei sydämmessä häll' ole kenkään,
Hän kiintyä ei voi yhteenkään,
Vaan vuoroin on oma tuon ja tään.

Se oli Björn Haugstad. Alfhild kalpeni ja istui paikallaan, kuin kuva. Juostiin ulos ottamaan miestä kiinni. Mutta hän ei ollut niin humalassa, ett'ei päässyt pakoon vilistämään. Leikki ja tanssi alkoivat. Mutta Alfhildin mielestä oli ilo loppunut sinä iltana.

Vanha Åsbjörn Heggliid oli näinä aikoina suruunsa menehtyä. Kuinka pojan kävisi. Tyyntä, mutta syvää vettä siinä oli. Ei Leiv kehenkään leikillä kiintynyt. Åsbjörn mielti, mitä hänen tuli tehdä. Oli varsinkin yksi ajatus, joka ei antanut hänelle pahaakaan rauhaa, vaikka hän aina koetti sitä karkoittaa. Hänen teki mielensä hävittää kaikki, mikä ei kunnialla hänen omaansa ollut. Jos hän sen teki, poistuisi synty suvusta ja onni tulisi sijaan. Mutta sitä tuumaillessaan juohtui hänen mieleensä, ett'ei nuo oikeastaan hänen rahojaan ollutkaan, vaan *Leivin*. Oliko hänellä oikeutta antaa pois toisen omaa? — Mutta kun ne eivät olleet kunniallisia rahoja? — Niin, mutta kun ne olivat *Leivin*. — Kauan aikaa hän näin mietiskeli sinne ja tänne. Ajatteli välistä kysyä papilta. Mutta luuli tietävänsä, mitä pappi vastaisi. Semmoisten oli helppo puhua. Eivätpähän ne tieneet, minkälaista huonompain ihmisten elämä oli. Joutavaa oli mennä papille mitään puhumaan; siitä vaan tulisi erehdyksiä. Åsbjörn jätti sikseen. Mutta itse hän ei tullut selville. Hän koetti päästä asiasta sillä, että antoi kymmenen taaleria köyhille. Mutta kun Alfhildiä kolmas kerta kuulutettiin, antoi hän taaskin viisi taaleria. "Sinä varmaan olet parempi, Åsbjörn, kuin mitä ihmiset luulevat", sanoi pappi. Åsbjörnille nuo sanat tekivät hyvää, eikä paljoa puuttunut, ett'ei hän niiden johdosta saanut parempia toiveita.

* * * * *

Leivillä oli vaivaloinen matka. Syysmyrskyt ajelivat heitä edes takaisin; toisinaan tiesivät missä olivat, toisinaan ei. Kaksi kertaa luulivat varmasti olevansa kuoleman omat. Mutta he pelastuivat ja tulivat vihdoinkin viimeinkin Englantiin. Leiv läksi heti toisella laivalla Norjaan. Silloin oli jo myöhäinen syksy.

Hän astui maalle samalle sillalle, jossa isästään oli eronnut. Ei hän uskaltanut sitä ajatella. Ravintolaan läksi niin pian kuin kerkesi, mielissään siitä ett'ei kukaan häntä tuntenut. "Minä kun luulin tulevani takaisin oikein mahtimiehenä", nauroi hän itsekseen.

Hän oli laihtunut, silmät olivat syvemmissä, kasvot terävät ja täynnä partaa. Saas nähdä, vieläkö Alfhild minua tuntee, ajatteli hän. Enemmän hän kuitenkin nyt oli mahtimiehen näköinen, kuin kodista lähtiessään.

Ei häneltä vielä ollut kaikki toivo mennyt. Erästä merkistä päättäen, hän uskoi onneensa. Amerikasta laivaan astuessaan oli hän ajatellut: jos hengissä tulen kotiin, senjälkeen mitä nyt olen tehnyt, niin ei se ole itseni tähden; mutta varmaan se tarkoittaa silloin, että Alfhildin pitää minut omakseen saada. Nyt hän oli saapunut perille, vastoin luuloaan. Siis mahtoi se olla Alfhildin tähden. Eikä hän voinut uskoakaan, että senlainen tyttö kuin Alfhild olisi epärehellinen. Hän saattoi unhottaa itsensä hetkeksi, mutta kun tiuka tuli, hän kyllä muistaisi sanansa ja pitäisi sen. Ja kun Alfhild kerran oli hänen ... kaksin, kolmin kertaisesti hän silloin sovittaisi sen, minkä nyt oli rikkonut. Ei Alfhildin sukuun saisi pieninkään tahra häntä seurata.

Hän meni alas ravintosaliiin. Siellä istui paljon maalaisia juomassa; oli jo ilta. Toiset olivat humalassa.

Sali oli kuin sumussa raskaasta ilmasta ja tupakan savusta; rähinä, kiroukset, puhe ja pauhina täyttivät huoneen. Leivin teki mieli kääntyä pois. Mutta siellä istui joku — kukahan se oli? Hän oli enemmän humalassa kuin muut, kiljui kahta kauheammin, löi nyrkkiä pöytään ja huusi kirous-sanoja... Se oli Björn! — Björn Haugstad.

Leiv pyysi olutta ja istahti. Hän oli kalpea. Nyt saan kuulla... ajatteli hän.

Björn parast'aikaa kerskaili uudesta hevosestaan. Sitä vasta oli koni; ei sen vertaa koko pitäjäässä. Niin pulskaa elukkaa ei hän vielä koskaan ollut nähnyt. Perhana vie, kuinka se osasi juosta. Ja sitten se oli niin viisas. Kun näki vaan varjonkaan piiskasta, niin jo laski ravia. Eikö tehnyt kenenkään mieli vaihtaa?

Uusi vieras tuli tupaan. Hän oli korkea ja raskas, mustanpuhuva ja ruma, ruskeat kasvot hänellä oli ja huulissa ilkeä hymy; harmaa hiussuortuva riippui toisen korvan alta. "Hyv'iltaa Björn", sanoi hän ja laski raskaan kätensä Björnin olkapäälle. "Hyv'iltaa Hans!" huusi Björn. Leiv säpsähti, tuijotti mieheen ja tunsi hänet. "Vieläkö sinä elät, roisto", ajatteli hän, "sinä, joka veit minulta rohkean mieleni ja iloisen lapsuuteni".

"Täälläkö sinä istut Björn", sanoi Hans. "Luulin sinun olevan varsin toisaalla tänä iltana?"

"Thyi!" sylkäsi Björn ja joi. Sitten hän lauloi:

"Ja jos mua vihkituoliin pyydät,
Mun ennen kuusehen hirteen syydät;
Ja ennen käyn tuonelan aaltoihin,
Kuin sulle morsiusvaatteisin".

"He—he", sanoi Hans. "Tuskinpa vaan se tyttö niin sanoo, joka näinä päivinä morsian on". "Hän! — Hänelle se on yhdentekevä. Senlaiset eivät mene naimiseen pojan, vaan talon kanssa. Sen mahdat tietää. Terve!" "Terve, terve!" — Leiv istui, kuin päähän lyöty, suu riippui avonaisena, kurkku kävi kuivaksi... "Ihmiset sanovat", alkoi Björn uudelleen. — "Ihmiset ovat sanoneet, että minä siitä hentusta pidin. — Sitä ei kukaan tiedä", — hän joi — "ja sama se, oli niin tai näin... Kaunis hän oli peijakas... Sanokoot mitä hyvänsä, mutta ei hänen vertaistaan koko kylässä ollut. — Terve! — Mutta minä en koskaan häneen luottanut. Ja siinä tein juuri oikein minä syntisparka". Hän löi pöytään; pullo kaatui kumoon, olut juoksi lattialle; sitte hän heittäytyi pöydän yli mahalleen ja itki ääneen. "No, no Björn", irvisteli Hans, "elä itke! elä itke! eihän sinulla ole itkun syytä. Sinun eukkosi saattaa olla yhtä hyvä kuin Knut Åsenin, vaikk'ei hänen nimensä ole Dalen Alfhild!"

Joku purskahti niin kamalaan nauruun, että kaikki jäivät sitä kuuntelemaan, niin humalassa kuin olivatkin. Mutta samassa oli hän tuvasta ulkona. "Se oli vaan eräs hullu englantilainen", sanoivat ihmiset. Sitten he alkoivat juoda taas ja ilta päättyi hirmuiseen tappeluun, jossa useat saivat pahoja vammoja, Björn Haugstad kuitenkin enin.

Mutta silloin jo Leiv Heggliid makasi meren pohjassa.

Samaan aikaan kuin tämä kaupungissa tapahtui, oli Dalessa kolmannen hääpäivän ilta. Pidot olivat suuret ja komeat, niinkuin jo edeltäpäin sopi arvata. Surullista kumminkin oli, ett'ei morsian ollenkaan näyttänyt iloiselta. Hän istui niin kylmänä ja kalpeana kauniin kruununsa alla, että kaikki sitä ihmettelivät ja kävivät pahalle mielelle. Ei hän kertaakaan nauranut, jos hymyili joskus, oli se kolkkoa ja ilotonta. Silmät olivat kovat ja jäykät, aivankuin unitautisen. Knut teki, minkä voi, saadakseen eloisuutta seuraan; mutta jotkut luulivat tietävänsä, ett'ei hän ollut niin iloinen, kuin oletelti.

Puhuttiin, että Alfhildin oikea sulhanen kuitenkin oli Amerikassa. Yksi ja toinen Björn Haugstadin pilkkarunoista pujahti esiin. Muutamat pojat, joiden sydäntä vielä kirvelteli Alfhildin tähden, purkivat kiukkuansa haukkumasanoilla ja pilkkarunoilla. Kun juomat alkoivat mennä päähän, tulivat he rajuiksi ja hulluiksi. Toisen päivän iltana oli tanssissa muutamien käsissä puukot välkkyneet ja sulhanen istui enemmiten vanhuksien luona. Kolmannen päivän iltana alkoi sama leikki. Hurjassa tanssissa he lensivät ympäri, heiluttivat puukkoja korkealla ilmassa ja huusivat kuin villit. Knut oleskeli tuvassa. Kalpeana istui Alfhild omansa ja Knutin äidin keskellä vaimojen joukossa. Sydäntä niin särki, ett'ei hän välittänyt mistään. Leiviä hän ajatteli. Tavan takaa oli hän näkevinään, kuinka Leiv tuli ovesta sisään aivan kuin sankari kansan runossa, — tarttui kiinni noihin irvistelijöihin ja viskasi yhden toisensa jälkeen, kuin vanhan lapasen ikkunasta pellolle, — otti sitten hänet käsivarrelleen, nousi hevosen selkään ja ratsasti metsään. "Nyt lemmessä elämme toistemme kanssa, emme erkane milloinkaan!" — Tuo näky sitä enemmän valtasi hänen mielensä, mitä rajummaksi kävi melu. Hän vaan istui ja tuijotti oveen ikäänkuin odottaen jonkun tulevan. Äiti ja toiset vaimot koettivat turhaan saada häntä puheeseen. Kysyttiin, tahtoiko hän tanssia; ei. Tahtoiko sisään sulhasen luokse? Ei. Hän ei tahtonut mitään. Kun houreissa hän istui ja katseli kummallisia näkyjä...

Vihdoin hän äkkiä syöksähti ylös, vihlaisevalla huudolla mursi tien läpi naisten kehän ja tanssivien piirin, lähestyen ovea epävakavin askelin; kalman kalpea hän oli, silmät tunkivat ulos kuopistaan, suurina ja valkeina, hirvittävät nähdä.

Sillä ovelta seisoi Leiv, pitkänä ja vaaleana; suuret, kiiltävät silmät tuijottivat häneen kylmästi ja kalpeasti, kuin kaksi kuuta, märkä tukka riippui suortuvissa alas otsalle, suu oli puoleksi auki ja sieltä kiilui valkoiset hampaat, nuttu oli märkä, koko mies oli märkä; ja kun hän kulki, näytti hän kahlaavan polvia myöten vedessä. Alfhild kuroitti käsiänsä ja tahtoi hänen luokseen. "Leiv!" huusi hän tukahdetulla äänellä. "Leiv!" uikutti hän niin surkeasti, että se itkien ja suhisten kävi huoneesta huoneeseen kautta koko talon; samassa hän tunnottomana kaatui maahan ja kannettiin pois. Kaikki peljästyivät, humalaiset selvisivät, naiset huusivat; samana iltana läksivät häistä kaikki muut, paitsi lähimmät sukulaiset.

* * * * *

Alfhild sairastui tämän jälkeen. Kun sitten parani taas, oli hän kuin toinen ihminen, surullinen, vakava ja hiljainen. Knut huolehti hänestä niin hyvin, kuin ikään voi ja Alfhild oli ystävällinen hänelle vastaan. Mutta ilosta ei siinä talossa paljon lukua ollut.

Sanottiin Alfhildin usein näkevän Leiviä. Mutta ei hän siitä enää peljästynyt, vaan puhutteli häntä niinkuin muitakin ihmisiä. Knut sattui joskus kuulemaan. Silloin hän itki. Semmoisina hetkinä ei hyödyttänyt mitenkään koettaa Alfhildia puhutella; hän ei kuullut. Knut koetti laulaa virsiä ja rukoilla; mutta sekään ei auttanut. Hän antoi kutsua lääkäreitä ja pappia, vaan kaikki turhaan. "Elä sitä niin sure", sanoi Alfhild, "ei se niin pahaa ole". Jonkun vuoden kuluttua hän siihen jo ikäänkuin tottui. Silloin se itsestään taukosi. "Nyt Leiv on saanut rauhan", sanoi Alfhild. Mutta senjälkeen hän pian kuoli.

Vanha Åsbjörn oli myöskin kuollut. Heti häiden jälkeen hän oli myynyt talonsa ja antanut kaikki köyhille, jättäen vaan hiukan itselleen. "Ei se Leiviä paljon auta siellä missä hän nyt on", ajatteli Åsbjörn; "mutta synnin — synnin täytyy tulla pois suvusta". Senjälkeen ei hän kauan elänyt. Pitäjäläiset saattoivat häntä miehissä hautaan. "Parempi hän oli kuin luultiin", sanoi pappi ruumissaarnassansa, ja se oli kaikkien mielestä kohdalleen lausuttu.

* * * * *

Näistä kovan-onnen kohtaloista tehtiin surullinen laulu, joka loppui näin:

Jumal' armahda Dalen neittä,
Oli kaunis nainen hän.
Mut sydän heikko ja vilpikäs
Hält' turmeli elämän.
— Meren aallot mustina itkee.

Jumal' armahda kaikkia meitä!
Niin lieto nuoruus on.
Se rikkoo, jott' ikipäiviinkään
Sit' on korjata mahdoton.
— Meren aallot mustina itkee.

KOSTO.

Åsulv ja Bergljot rakastivat toisiansa. Eräänä kauniina iltana olivat he ottaneet toisiaan kädestä ja luvanneet, ett'ei muu kuin kuolema heitä eroittaisi, ja senjälkeen he tapasivat toisiaan sangen usein. Ja toisena iltana, se oli talvella, olivat he itkien ja surren vakuuttaneet että mitä silloin olivat vannoneet, siinä pysyisivät, vaikka maailma nurin menisi!

Sillä Tarald, Bergljotin isä, ei tahtonut suostua. Hän ei suorastaan voinut kärsiä Åsulvia, eikä sietänyt häntä silmiensä edessä. Ja minkä Tarald Hankastad kerran päähänsä sai, se siellä pysyi.

"Sinun täytyy ottaa Pål Bråte", sanoi hän Bergljotille. "En ota", sanoi Bergljot. "Otat", sanoi Tarald. "Nähdäänpäs", sanoi Bergljot. "Niin, nähdäänpäs, etkö ota", tuumaili Tarald.

Eräänä iltana oli Pål Bråte Hankastadissa. Komea mies, mutta vanhan puoleinen ja lyhyenlanta. "Siinä

on kosijasi", sanoi Tarald. "Omakseni ei hän milloinkaan tule", vastasi Bergljot. "No, kylläpä sinä olet hyvä!" huusi Tarald ja kalpeni; se ennusti aina pahaa. Bergljot ei uskaltanut vastata. "Ja tiedäkin että kohtelet häntä siivosti — ymmärrätkös?" — "Niin siivosti, kuin voin", sanoi Bergljot.

Tarald ja Pål juttelivat koko illan ja ryypiskelivät paloviinaa jotenkin runsaasti. Lopulta he alkoivat pitää kovempaa ääntä. Tarald huusi tytärtänsä ja Bergljotin täytyi tulla. "Nyt on minun tahtoni ja aikomukseni", sanoi Tarald, "että sinä keväällä seuraat tätä rehellistä nuorta miestä Pål Bråtea, ensin alttarille ja sitte hänen kotiinsa; mitä siihen sanot?" Bergljot aikoi panna kovan kovaa vastaan. Mutta isä katsoi niin terävästi, että hänen täytyi painaa päänsä. Hän katseli alas, ajatteli hetken ja vastasi sitten hiljaa: "Jos niin on, että suorastaan aiot pakoittaa minua siihen vastoin tahtoani ... niin seuraan minä häntä ... alttarille ... mutta kauemmaksi en". Hän suoristi itsensä ja vaaleni.

Tarald aikoi käydä kiinni, mutta Pål sanoi: "Hyvä on, Bergljot, kun kerran tulemme niin pitkälle, niin voimmehan puhua lopusta sitten". "Oikein sanottu!" huusi Tarald ja löi nyrkkiä pöytään; "terve! — Pål Bråten ja Bergljot Taraldin tytär Hankastadin juhlamalja!" He joivat; Bergljot pujahti ulos.

Sinä iltana hän niinkuin edellä kerrottiin, tapasi Åsulvia. Sillä Åsulv tiesi tuosta uudesta kosijasta ja väijyi talon ulkopuolella. Ja siinä kun he seisoivat kuiskaillen surussaan ja hädässään, päättivät he, että Bergljot seuraisi Pålea alttarille; mutta siellä hän vastaisi kieltäen papin kysymykseen; siinä tapauksessa ei heitä yhteen vihittäisi, sen he tiesivät ja ainahan asiat sitten jollakin tavalla selviäisi.

Keväällä vietettiin häät suuresti ja komeasti. Kaksi soittajaa siellä oli ja paljon ihmisiä myöskin. Itse pappikin oli kutsuttu; hän istui pöydän päässä, söi ja joi pitäjään etevimpien talonpoikien parissa.

Mutta kun oli tarpeeksi asti syöty ja juotu, vei Tarald pappia erinäiseen kamariin. "Tänään on paha merrassa", sanoi Tarald. "Pahako merrassa?" sanoi pappi ja katsoi häneen. "Niin", sanoi Tarald, "pelkään tyttärelläni olevan jotain kirottua mielessä". "Ooho", sanoi pappi ja myhähti, "vai niin on laita? Näin kyllä, ett'ei morsian ole juuri iloinen, ja olen ennakoita kuullut puhuttavan yhtä, toista; mutta arvaan, ett'ei tuo niin vaarallista ole. Semmoisia on ennenkin tavattu ja kaikki ne ovat taipuneet alttarin eteen tultuaan. Olkootpa kuinka kovaluontoisia hyvänsä, siellä ne sulavat. Itkeä piristävät hiukan ja unohtavat sitten pian". "Se nyt on yhden tekevä", sanoi Tarald; "mutta jos tyttäreni keksii jotain hulluutta tänään, niin elä ole kuulevinasikaan, vaan laita heidät yhteen kuitenkin! — Lupaa se; et tule sitä katumaan". "Kyllä, kyllä; sinä olet hyvä mies Tarald ... ja tyttäresi, näetkös ... niin — niin; en ole vielä ikinä nähnyt tytön monta päivää surevan, kun kerran on naimiseen tullut. Ne ovat kuin pienet lapset, mikä kerran on nähtävistä pois, se mielestäkin haihtuu; minä teen, niinkuin käsket, Tarald ja tiedän, että minua sitten muistat". "Varmaan", sanoi Tarald ja puristi papin kättä.

Sitten he menivät kirkkoon. Pappi piti pitkän puheen. Hän sanoi, että meidän tuli kurittaa ja ristiinnaulita oma tahtomme ja saisimme olla varmat siitä, että Jumala itse oli meille määrännyt juuri sen, jonka kanssa ensiksi alttarin eteen astuimme. Ja suuri synty oli ruveta Jumalan tahtoa vastustamaan. Jos sokeassa sydämissään luuletti jotakin toista paremmaksi, oli se vaan lihan ja saatanan kiusausta ja ihmisen tuli karttaa, ett'ei semmoiselle korvaansa kallistaisi, sillä helvetti silloin olisi edessä. Taraldin mielestä se oli verraton puhe ja Pål arveli samaa. Mutta Bergljot ei sitä paljon kuunnellut. Hän seisoj ja vapisi aivan kuin olisi ollut hengen hädässä.

Pappi alkoi vihkimisen, Pålilta kävi hyvin. Mutta kun Bergljotin vuoro tuli, meni kaikki päin mäntyyn. Tyttö vastasi: "En", niin kovasti ja terävästi, että sen jok' ikinen kuuli. Pappi tuntui vähän epäilevän ja vilkuili syrjään; mutta siellä seisoj Tarald ja iski silmänsä häneen niin jäykästi, että pappi kohta sai rohkeutensa takaisin ja pitkitti vihkimistä ikäänkuin ei olisi mitään tapahtunut.

Toisessa kysymyksessä kävi samalla lailla. Alhaalla kirkossa syntyi levottomuutta: mutta ihmiset eivät olleet oikein selvilläpäin ja niinpä he ajattelivat että morsian varmaankin erehdyksestä vastasi hullusti. Vanha lukkari istui penkissään ja töllisteli: Morsian on mahtanut juoda viinaa tänäpäivänä, ajatteli hän. Tarald seisoj vankkana ja melkeinpä paahtoi pappia silmillään; vihkimistä jatkettiin.

Bergljot peljästyj ja kävi hämilleen. Hän vapisi niin, että Pål in täytyi häntä tukea, vaikka itsekin tunsj heikkoutta polvissaan. Kolmas vastaus tuli niin matalana ja epävarmana, ett'ei sitä kukaan oikein kuullut; pappi kiiruhti aivan kuin olisi hän seisonut tulisilla hiilillä.

Lopuksi ei Bergljot enää kuullut, eikä nähnyt mitään. Kuinka tämä kaikki oli käynyt? Eikö hän vastannut tarpeeksi selvällä äänellä? Oliko hän erehtynyt kysymyksistä. Raju tuska hänet valtasi; olisi tahtonut huutaa, vaan ei voinut, tahtoi paeta tiehensä, mutta ei saanut jalkaa nostetuksi; hän oli, kuin kiini lyöty, silmissä kaikki pyöri, kaukaa kuului surinaa, suhinaa ja huutoa, alttaritaulu nousi ja laski, kuin meren aalto, kuva kääntyi ja tuijotti... Pappi luki yhä kiivakammin ja hikoili; samassa kun Bergljot vaipui alas matolle, oli pappi joutunut siunaukseen. Pål polvistui hänen viereensä, pappi laski kädet

heidän päällensä ja siunasi ... ja niin he olivat liitetyt yhteen Jumalan ja ihmisten edessä. Tarald riensi itse auttamaan morsianta, joka oli melkein pyörryksissä.

"Mitä Jumala on yhdistänyt, sitä ihminen ei saa eroittaa", lopetti pappi; hiki oli kohonnut hänen otsallensa. "Elä sitä niin pahaksi pane, lapseni", kuiskasi Tarald, "ajattele, että olet nyt hyvässä naimisessa".

* * * * *

Seuraavana syksynä oli pappi virkamatkalla Stöleen; Hallvard Stöle oli kuolemaisillaan ja halusi ehtoollista; renkipoika tuli veneellä pappia noutamaan. Oli tunnin aikaa soudettavaa, ennenkuin Stöleen päästiin. Ruma oli ilma, mutta pappi läksi kuitenkin.

Kun toimitus Stölessä loppui, oli jo sangen myöhäistä ja ilma näytti epäilyttävältä. Papin täytyi kiirehtiä. Hän juoksi veneeseen ja kääriytyi turkkiinsa; "ala soutaa poika!" sanoi hän; ja poika työnsi veneen rannasta. Kun pappi oli istunut paikalleen, huomasi hän, ett'ei hänellä nyt ollutkaan sama poika, kuin tullessa; sillä tämä souti paljon paremmasti. Kasvoja ei hän voinut näin pimeässä nähdä. Hän vaipui ajatuksiin. Tuo Hallvard Stöle oli ollut kummallinen mies. Kova kuin luu ja itsepintainen, mutta usein viisaampi kuin olisi luullut: Hm! hän oli pettänyt pappia saatavissa, maksanut kymmenykset keveillä jyvillä, varastanut puita toisten metsästä ja tehnyt useita semmoisia kelmitöitä, mutta nyt hän oli muserrettu. Niin oli pehmeä kuin lapsi. "Luuletkos minun joutuvan helvettiin?" oli hän kysynyt, "tai olisiko jotain neuvoa, että siitä pääsisi? Lasse Vollen — kuinka luulet hänen käyneen? Lieneekö tullut taivaasen?" "Sitä toivokaamme". — "No kyllä kai minäkin sitte pääsen; sillä en minä ole häntä pahempi ollut". "Sinun tulee katua, Hallvard. Teetkö sen?" "Kuinkas sitä kadutaan?" "Sinun tulee surra ja murehtia syntejäsi..." "Tietysti minä sen teen! Jumala nähköön ei tulisi ihmisen niin tehdä. Kaikki se eteen koituu viimein. Enin kuitenkin kadun, että väkisin otin Karri Hangenin vaimokseni. Hänellä ei senjälkeen ole ilon päivää ollut. Se minua painaa, aivan kuin olisin ihmisen tappanut... Herra Jumala! Kuinka vähän ihminen ajattelee!" —

Järvellä satoi ja tuuli; ilta saavutti mutta poika souti hyvästi, eikä pappi hätäillyt. Ajatuksissaan hän siinä istui. Tuo, mitä Hallvard puhui vaimostaan, sai hänet miettimään. Olikohan se toden mukaista? Ei hän koskaan ollut Hallvard Stölen vaimossa mitään erinäistä huomannut; niinhän tuo oli aivan kuin muutkin eukot. Kenties oli useampiakin, jotka tuommoista kärsivät? — Ooh, eikös mitä. Joutavia ajatuksia. Hm! hän oli vihkinyt monta semmoista paria. Jos sitä saattoi sanoa ihmisen tappamiseksi, niin oli hän monasti ollut muassa. Lörpötystä kaikki. Ei sen enempää. *Yhtä* vihkimistä hän kuitenkin katui. Hm! kovinpa tuo ilma kävi ilkeäksi...

"Souda, souda poika!..." Niin, Bergljot ... siinä hän ei menetellyt, niinkuin olisi pitänyt. Mutta ... se oli Taraldin syy...

Silloin vene pysähtyi; poika veti aivot ylös. Pappi säpsähti. "Mitä nyt!" hän sanoi.

Poika nousi seisaalleen ja otti askeleen lähemmäksi. "Oletko valmis kuolemaan, pappi?" hän kysyi.

Pappi vetäytyi taaksepäin ja katsoi kauhistuen poikaan.

"Oletko järjeltäsi!" sai hän änkytetyksi. — "Oletko valmis kuolemaan?" kysyi poika taaskin ja tarttui kovalla kouralla papin niskaan.

Pappi painui kokoon, kuin kinnas hänen kourauksestaan: "En", vaikeroitsi hän tukahutetulla äänellä.

"Sitten saat kuolla valmistumattomana", sanoi poika ja kohotti häntä ylös.

Pappi kyyristyi veneen reunaan, riippuen siinä vedon tapaisesti kiini: "Muista, että minä olen pappi", rukoili hän; "suuri synty on tappaa pappia!"

"Lörpötteletkö sinäkin synnistä", kähisi poika ja raasteli pappia niin että vene kiikkui.

"Muista herraamme, muista herraamme!" uikutti pappi.

"Muistitko sinä häntä silloin kun alttarilla seisoit ja vihit Bergljot Hankastadin Pål Bråteen?"

Pappi kavahti semmoisella voimalla ylös, että irtautui toisen käsistä.

"Sinäkö —? Sinuako hän —?"

"Minua".

"Pyydä, mitä tahdot, mutta säästä henkeäni! Säästä henkeäni! Älä murhaa pappiasi!" hän rukoili

niinkuin lapsi.

Mutta Åsulv otti hänestä kiini molemmin käsin ja nosti hänet veneen laidan ylitse: "Mene helvettiin!" sanoi hän.

"Anna minun ... anna minun ... lukea ... isä meidän", kuiskasi pappi tuskasta menehtymäisillään.

"Pane sitten joutuin", sanoi poika ja laski hänet alas taas. Oli pilkkoisten pimeä; tuuli yltyi. Pieni vene pyöri aaltojen harjanteella.

"Isä meidän ... joka, joka", sanoi pappi; hän ei tiennyt itsekään, mitä lausui; — "säästä henkeäni Åsulv! minä teen sinut rikkaaksi mieheksi! Se oli Taraldin syy!"

"Lue nyt!" sanoi Åsulv.

"Isä meidän ... joka olet... Minä ostan sinulle talon Åsulv!"

"Jos tahdot lukea isä meidän, niin on parasta, että kiiruhdat", sanoi Åsulv ja haalasi papin ylös jälleen.

"Lähes ... tulkoon ... sinun valtakuntas'... Ta... Ta... Tapahtukoon sinun tahtosi niin taivaassa —"

Samassa tuli hirmuinen tuulen puuska vuorihuipun takaa. Ilmassa vinkui ja ulvoi, vedessä kohisi, aallot nousivat kuin vuoret ... vene kallistui syrjälleen ja molemmat, sekä Åsulv että pappi putosivat veteen.

Åsulv laski papin irti ja koetti uida. Hädässään pappi tarttui Åsulviin, ja niin menivät molemmat pohjaan. Tuuli kiljui vuoren huipuissa, mustat aallot tanssivat laineissa ja vaahdossa järvellä; ei kuulunut huutoa, eikä parkuntaa, mutta vene liikkui ja hyppeli aalloilta toiselle, pääsi viimein maalle eräässä lahdessa ja pysähtyi.

PAHOLAISELLE MYÖTY.

I.

Vouti Niels Pedersen oli ankara ja kova mies. Ei hän koskaan tehnyt muuta hyvää, kuin mihin suorastaan oli pakoitettu, mutta ei myöskään pahaa enemmän kuin kävi laatuun. Ihmiset eivät juuri hänestä pitäneet, mutta väki pelkäsi voutiansa.

Kun hän lähestyi, astuen jalat leveänä, ruumis kookkaana ja karheana, pitkät harmaat hiukset riippuen paksun, mustan nahkalakin alta vahvoille hartioille, väistyivät ihmiset tieltä ja tervehtivät häntä kuin kuningasta. Kun hän suuttui, saattoi hän katsoa toiseen suurilla, terävillä silmillään, niin että se meni läpi luitten ja ytimien. Hänen suunsa oli kiinteä kuin kiveen lyöty, eikä vielä ollut kukaan nähnyt voudin hymyilevän. Hän oli harvapuheinen, mutta kovaääninen, ja minkä hän sanoi, se pysyi.

Niels Pedersen oli leski. Ne, jotka muistivat hänen vaimoan, sanoivat hänen olleen verrattoman kauniin, mutta tummanverisen, ja silmäin katse oli hänellä ollut ilkeä. Harvoin, jos koskaan, häntä kirkossa nähtiin. Voudin palvelijat kertoivat hänen tehneen semmoisia, joita ei juuri uskaltanut kertoa, ja hänen kuoltuaan puhuttiin paholaisen itsensä käyneen sairashuoneessa samana yönä, kun hän henkensä heitti, ja silloin kaikki ymmärsivät, että tuo synkkä, ankara Margareta oli myönyt itsensä pirulle.

Hän oli synnyttänyt voudille tyttären, jonka nimi oli Gunhild ja joka oli aivan äitinsä näköinen, valkoisempi kuitenkin ja kauniimpi. Kaiketi siitä syystä, että hän oli nuorempi, sanoivat ihmiset.

Kun Gunhild oli kymmenvuotias, näki hän talon katolla eräänä päivänä kissapöllön. Hän juoksi sisään ja kertoi sen äidilleen. Äiti ei mitään vastannut, mutta kävi kalpeaksi kuin kuolema. Seuraavana aamuna hän sairastui kuolintautiinsa ja ennen viikon loppua oli hänen elämänsä päättynyt.

Senjälkeen sai Gunhild vapaasti kasvaa. Isä ei hänestä välittänyt, eikä sitä paitse ollut usein

kotonaan. Tyttö lensi ja keikkui ympäri metsiä ja peltoja ja kaikkien mielestä hän oli tavattoman raju; palvelijat olivat hänen ainoat seurakumppalinsa; he opettivat hänelle lauluja ja kertoivat satuja. Mutta niissä aineissa, joille muut ihmiset arvoa panivat, ei hän paljon tietoja saanut; ja niinpä kerrottiin, ett'ei hän oikeinpäin isä meitä osannut, kun rippikouluun meni. Kaunis hän oli, reipas ja komea; mutta silmissä oli jotain raivokasta, joka muistutti äitiä.

Hän oli viisitoista vanha, kun rippikoulua kävi. Ei hänellä paljon yhteyttä muun nuorison kanssa ollut, sillä useimmat häntä pelkäsivät; mutta sittenkin hän oli yhtä iloinen. Signe Lid oli ainoa tyttö, josta hän välitti, sillä Signeä hän vihasi. Signe Lid oli suloinen, vaaleaverinen tyttö, kasvot lempeät ja hienot; pojat hänestä paljon pitivät. Bård Neset muiden muassa häntä ihaili. Mutta sepä ei ollutkaan Gunhildille mieleistä. Kun Bård istui ja katseli Signeä, tunsu hän ikäänkuin piston rinnassaan. Hän koetti kaikin tavoin vetää Bårdin huomiota puoleensa. Bård sen vihdoin ymmärsi ja kävi hyvilleen. Sievien tyttöjen suosiossa oli aina hauska olla ja semmoisen kuin Gunhildin, varsin erinomaista.

Aika kului ja Bård alkoi jo vihdoin pitää Gunhildia kauniimpana. Hän oli komeampi ja sirompi, sekä lisäksi iloisempi ja raittiimpi; luotevampikin hän oli, kuin tuo vaalea ja hiljainen Signe. Sitten nuo lumoavat elävät silmät panivat Bårdin aivan tuleen ja päälle päätteeksi oli Gunhild rikkaasta ja suuresta suvusta. Kovasti Bård kaiken tämän tähden päättänsä vaivasi ja toivoi usein saavansa puhutella Gunhildia oikein tosissaan, mutta tekemättä se kuitenkin jäi. Sillä hän muisti ett'ei vouti ollut hyvässä sovussa hänen omaistensa kanssa.

* * * * *

Rippikoulun jälkeen he harvoin toisiansa tapasivat; Gunhild oleskeli enemmiten kotona. Siihen aikaan tuli voudin taloon eräs vanhanpuoleinen nainen hoitamaan taloutta ja samassa opettamaan Gunhildille hienoja tapoja; sanottiin hänen olevan voudille sukua. Mutta Gunhild ei hänestä paljon välittänyt. Hän enimmiten oleskeli piikain kamarissa ja kyökissä, tahi juoksenteli ulkona niinkuin ennenkin, hiihteli, lauloi ja ajatteli Bårdia. Sunnuntaisin hän mielellään kävi kirkossa ja oli äärettömän onnellinen, kun sai nähdä Bårdia. Mutta ell'ei hän siellä ollut, kävi Gunhild pahalle tuulelle moneksi päivää. Eikä silloin ollut hyvä tulla hänen kanssaan tekemiseen. Mikä lienee ollut syynä, mutta aina hän enemmän tuli äitiinsä, sanoivat vanhat palvelijat.

Bårdin ajatukset kääntyivät taaskin Signeen. Se tyttö oli hänen mielestään enemmän hänen sukuunsa ja toi ikäänkuin hyvää mukanaan. Gunhild oli liian raju ja vieraammista ihmisistä; se mitä hänen äidistään kerrottiin, ei ollut juuri hauskaa kuulla ja melkeinpä Gunhildissakin oli jotain sen tapaista, arveli Bård. Hän lähestyi taas Signeä ja niin kului vuosi. Ihmiset alkoivat heistä puhua ja huhut tulivat ylös voudinkin taloon.

Kun Gunhild niistä kuuli, vihastui hän niin että itki. Veri alkoi kuohua hänessä ja Signeä kohtaan syttyi rajaton viha. Tuoko heikko tytönhenttu häneltä voiton veisi? Hänkö valtaisi sen pojan, jonka Gunhild oli itselleen valinnut? Ei milloinkaan maailmassa. *Hän* tahtoi Bårdin omakseen, eikä saanut sitä kukaan estää. Kaikkian vähin tuommoinen talonpoikaistyttö, tyhmä, puolikuollut töllykkä; ha, ha, hän saisi nähdä, kenen tielle oli tullut! Gunhild päätti valloittaa Bårdin. Hän *tahtoi* hänet omakseen, sillä hän rakasti häntä ja Bård piti myöskin hänestä, sen Gunhild tiesi. Hän oli ujo, eikä uskonut saavansa Gunhildia, sentähden oli hän kääntynyt Signeen; mutta nyt hän oli saatava toisiin ajatuksiin ja silloin hän kyllä tulisi Gunhildin luokse aivan varmaan. Silloin saisi Lidin tyttö jäädä pitkälle nenälle ja nuoleksia sormiaan. Muistaisi toiste ajatella niin korkealle. Hah, hah, hah, toinen leikki siitä tulisi! Gunhild nauroi ilosta. Hän ei enää saattanut istua sisässä, vaan läksi ulos selvittelemään ajatuksiaan; vihdoin tuli hän varmaan päätökseen, eikä horjunut silloin enää. Oli jo ilta, häntä väsytti. Koivun alla oli kivi, jolle hän istui. Aurinko laski; pitkiä varjoja se heitti yli lehdon ja vuonon. Metsässä oli hiljaista; kaukaa vuorten välistä kuului torvi. Linnut etsivät yösijaansa ja hyttysset tanssivat auringon viimeisissä säteissä. Kauan istui Gunhild ja uneksi; vihdoin hän nousi, katsoi loistavin silmin yli laakson, hymyili kahdelle rastaalle, jotka tulivat lentäen, tavoitteli oksalla hyttysiä ja läksi laulaen kotia päin.

* * * * *

Seuraavana sunnuntaina meni hän kirkkoon. Oli kaunis päivä, hän oli varma että Bårdkin aikoi tulla. Aikaiseen hän läksi, sydän sykki kävellessä. Kirkossa hän istui niin, että Bårdin täytyi hänet nähdä ja hän tiesi olevansa kaunis uudessa puvussaan. Mutta kuitenkin oli hänen mielensä raskas ja kummallinen. Joku ääni hänen povessaan sanoi ett'ei ne ajatukset, jotka pyörivät hänen päässään, olleet oikeita ja kun kirkkoon väkeä tulvaili, alkoi häntä yhä enemmän hävettää. Kaikki jotka tulivat sisään, painoivat päänsä alas rukoukseen; Gunhildkin kumartui, mutta punehtui samassa. Kun viimein Bård tuli sisään kirkonovesta ja näki Gunhildin, säpsähti hän ja kävi kalpeaksi: niin kauniina hän ei vielä koskaan ollut häntä nähnyt. Tuntui juuri kuin olisi hän nähnyt Gunhildin ja Signen yhtähaavaa: Gunhildin uljaana, lämpimänä, kukoistavana ja Signen tunteellisena, lempeänä ja hiljaisena. Hän loi silmänsä alas ett'ei hurmaantuisi. Mutta kun hän oli päässyt istumaan, meni hänen katseensa väkisenkin sinnepäin. Ja nyt hän yhtämittaa silmäili Gunhildia. Välistä molempain katseet tapasivat toisiaan ja silloin kumpikin

punastui. Signe tuli vähän myöhempään; Bårdin mielestä hän näytti niin mitättömältä talonpoikaisessa puvussa ja hiljaisella olennollaan. Gunhild oli ylevä ja komea kuin ritarineito laulussa ja sen lisäksi vielä rakastettava ja lämmin; puku oli tehty hienoon malliin, pehmeästi ja sulavasti, se istui pyöreiden olkapäiden ja korkean rinnan yli; Signe oli vaalea ja hempeä, ilman tulta, ilman rohkeutta, hidas ja vitkasteleva koko olennossaan, ja tuolla kun hän istui kumartuneena virsikirjansa yli, näytti hän Bårdista melkein vieraalta. Ei, toista oli Gunhild!

Ne silmäykset, joita Gunhild häneen heitti, olivat kummallisen viehättäviä, niin täynnä ujoja, polttavia ajatuksia että tuliseksi virraksi veri suonissa muuttui joka kerran, kuin Bård niitä tapasi. Hän joutui ajatuksiensa valtaan ja unhotti melkein, missä oli. Kun Signe yhden ainoan kerran uskalsi vähän vilkaista sinnepäin, peljästyivät hän kovin, sillä Bård tuijotti Gunhildiin juuri kuin olisi ollut noiduttu. Signelle tuli mieleen, että Gunhild kenties oli oppinut äidiltään enemmän kuin olisi tarvinnut. —

Gunhild läksi kirkosta ennen jumalanpalveluksen loppua, ja mennessään hän katsoi Bårdiin ikäänkuin sanoakseen, että hänen pitäisi tulla jäljessä. Bård ei saanut lepoa. Kun Gunhild oli mennyt, muuttui huone pimeäksi hänen silmissään. Kirkko näytti niin ikävältä pienine ikkunoineen ja ahtaine penkkineen; rumia olivat nuo siniseksi maalatut tahi kullatut puukuvat alttarin ja kuorin oven yläpuolella. Gunhildia hän seurasi ajatuksissaan, siellä missä hän yksin käyskenteli metsässä vaaleiden kukkien keskellä, säteilevän auringon kirkkaudessa. Hänen täytyi seurata, sillä hän luuli näkevänsä, kuinka Gunhild katsoi taakseen ja odotteli. Hidas hän olikin tuo vanha papin nahjus. Viivytteli suotta pienimmissäkin asioissa. Ei Bård kestänyt kauempaa; hän nousi hiljaa ja läksi, vaikka hänellä siitä oli paha omatunto, sillä hän luuli ihmisten selvään näkevän, että hän Gunhildia ajoi jäljestä. Signeen ei hän uskaltanut silmiään luoda, eikä myöskään ajatella häntä.

Ulkopuolella seisoi ihmisiä pienessä ryhmässä; he puhelivat keskenään; mutta Bård pujahti ohitse ja astui kotiapäin. Hän ei millään ehdolla tahtonut ketään mukaansa. Metsässä hän ehkä kohtaisi Gunhildin, siellä tiepuolella jossain.

Poika parka oli aivan huumaantunut. Ilmassa oli ikäänkuin tulta ja tuoksua; jok'ainoa hengen veto toi onnea ja kummallisia tunteita. Metsä hänen ympärillään näytti elävän; kaikki sulii yhteen auringon lämpimässä, kauniit värit, suloinen tuoksu, pehmeät värit. Kuohuvassa ilossa hän riemuitsi itsekseen. Gunhild rakastaa minua! Kerta toisensa jälkeen hän sitä uudisti, aina yhtä onnellisena samalla kuin rinta ikäänkuin paisui. Ja nyt hän myöskin ymmärsi, että hän Gunhildia rakasti. Ihan toista olivat tunteet Signen suhteen; ei se rakkautta ollut, vaan jotain muuta, rauhallista ja lempeätä, tavallista tuttavuutta vaan, ilman tulta ja leimua. Mutta *tämä* oli oikeata. Tänlaisesta saattoi kuolla, jota hän ei rakkaudesta Signeen milloinkaan tekisi.

Ei hän mitään ajatellut; näkyjä ja tunteita hänellä oli ja polttavana virtasi veri hänen suonissaan. Ilmakin oli kuin tuleen syttynyt auringon säteistä, jotka palavassa leimussa loivat ympäristöön kirkkautta ja levittivät tuhanten kukkasten tuoksua kauas joka haaralle ja korkealle maasta. Olipa hän oikea onnen poika. Kahdenkymmenen vanha, kaunis, rikas ja tyttöjen suosikki — syystä hän siis iloitsi ja mieleisiä unia näki. Korkealla oli voudin tytär, mutta eipä Bård Nesetkään varsin alhaalla madellut ja Gunhild häntä rakasti, sen tiesi hän vanhastaan ja tänäkin päivänä hän oli sen nähnyt. Rakkaampia silmiä ei saattanut ajatella; muiden tyttöjen lämpimimmät katseet olivat jääkylmät niiden iskuun verraten. Gunhildin rinnalla kaikki muuttui koleaksi ja värittömäksi; korkealle kohoavine rintoineen, mustine, kiiltävine hiuksineen, hän oli maailman parhain aarre ja häntä ympäröitsi tulikuuma rakkauden meri. Metsä tiheni kauempana. Se kasvoi korkeata hongikkoa ja paksua pensastoa; auringon säteet lankesivat lehdikköön, kuin kultaiset sadepisarät. Ruskeat oravat hyppelivät edes takaisin, tikka istui kuusessa ja takoi. Oli niin hiljaista kaikkialla ja onnellista; Bård ei vielä senlaista päivää ollut nähnyt.

* * * * *

Riemuksena tuossa kulkiessaan täytyi hänen pysähtyä; sillä takaa, ylhäältä mäeltä kuului kaunista laulua. Naisen ääni se oli, raikas ja sulava, välistä vapiseva ikäänkuin arkuudesta; olisi luullut jonkun tytön laulavan pojalleen, peljäten muiden sitä kuulevan. Bård jäi kuuntelemaan laulua, joka kovasti veti häntä puoleensa; sillä se kaikui ihanasti metsän hiljaisuudessa ja soveltui hyvin hänen lämpimiin unelmiinsa. Vienosti lähestyi häntä laulu; pian erotti hän sanat ja sai selville ajatuksen:

On vaikea poikasen reippaan vaan
Niin kaupan itsensä kantaa;
Ja helppo sit' ei ole löytääkään,
Kell' itsensä viimein antaa.

Ja tyttö se vuottaa ja vuottaa vaan
Ja vuottaa ja unneltuupi;
Niin tuhlaa kukkivan keväänsä

Ja pojilta unhottuupi.

Hetken hiljaisuus seurasi; sitten alkoi laulu uudelleen, mutta lyhyt palanen nyt vaan tuli ylhäältä mäeltä:

En usko poikahan reippaasen,
Sen mieli on kylmää vettä;
Otan sukkelan, kauniin itsellen,
Sen yksin on huulet mettä.

Siihen taukosi. Bård tuli kummalliselle mielelle; hän mietiskeli hetken, sitten laului:

Ken lehdon helmassa laulelee,
Liki varjoa valotonta?
Liet metsän neitonen, hiljaa käy,
Mua et voi vangita konsa.

Vähän ajan kuluttua kuului vastaan:

Varo itseäs, poikanen reipas, vaan,
Liki varjoa valotonta!
Menet metsän neitosen pauloihin,
Hän kietonut on niin monta.

Bård säpsähti; hän tunsi jo äänen. Pensastossa ratisi. Naurua kuului, ja pähkinäpuun oksien väliltä pilkisti esiin punaiset ja lämpimät kasvot iloisessa hymyssä; paksu tummanruskea tukka putosi alas ja oli tiellä. Gunhild se oli.

Bård seiso ja tuijotti ikäänkuin epäillen omia silmiään. Gunhild sen näki ja puhkesi uuteen nauruun. "Niin, varo itseäsi vaan", sanoi hän. "Et tiedä asiastakaan, ennenkuin seisot minun kartanollani häijyjen noitien keskellä ja kun koitat päästä ulos, ovat portit suljetut... Nyt, poika!" Hän oli viehättävän suloinen, että Bårdin täytyi juosta hänen luokseen, mutta silloin tyttö nauroi ja juoksi tiehensä. Bård jäljestä. Niin juoksi, kuin olisi henki vaarassa ollut. Sydän pamppaili rinnassa, veri suhisi korvissa; hän näki kipinöitä ja levottomia säkeitä edessään. "Gunhild!" Tyttö yhä vaan juoksi, mutta nyt hän oli kumminkin lähempänä. "Anna minun puhutella sinua Gunhild!" rukoili hän, ja oli jo niin likellä, ett'ei toisen enää auttanut paeta. Gunhild kiskaisi itsensä irti, hyppäsi syrjään ja pysähtyi. Oli ensin kalpea, mutta lensi sitten punaiseksi taas. "Nyt tulet vuoren rotkoon ell'et —!" tyttö nauroi väkinäisesti. "Mihin hyvänsä, kun vaan saan sinua seurata", rukoili poika. "Sinä olet kaikkein kaunein koko maailmassa". Gunhildin kasvoissa loisti rajaton ilo; nyt hän oli voittanut! Mutta hän loi silmänsä alas ja tekeytyi vakavaksi. "Nyt sinä valhettelet", sanoi hän. "Anna minun kuolla tähän, jalkojesi juureen", jatkoi Bård. "Ole hiljaa", sanoi Gunhild, "tuota samaa olet monta kertaa Signelle sanonut". "Enpähän ole, sillä häntä en ole koskaan tällä tavalla rakastanut. Sinua kun näen, niin päätäni huimaa; en hänen tähtensä huokaustakaan päästä, jos vaan sinä minulle lupauksesi annat". Gunhild katsoi häneen syrjästä ja hymyili niin viehkeästi, että Bård luuli hulluksi tulevansa; sitten hän sanoi: "En minä usko, ennenkuin näen". "Minä teen kaikki mitä ikinä vaan tahdot". "Etpäs tee!" "Niin totta, kuin tässä seison..." Nyt katsoi tyttö häneen vakavasti ja lausui: "Sitten pyydän, että sinä jo tänäpäivänä menet purkamaan liittosi Signen kanssa". "Minä en koskaan ole Signelle sanaani antanut". "Se ei ole totta!" "On varmaan. Ajatellut tosin välistä ja puhutellut häntä; mutta mitään lupausta en ole antanut". "Voitko vanhoa?" "Niin paljon kuin tahdot". "Mutta sitten täytyy sinun luvata, ett'et tästä lähtien koskaan häntä puhuttele". "En katsokaan sinnepäin, missä hän on". "Ihanko totta?" "Niin totta kuin Jumala minua auttakoon!" — Nyt leimahti tytössä 17 vuotiaan rakkaus ilmi tuleen; ylpeä hän oli voitostaan, eikä hän tavoista eikä sopivaisuudesta mitään tiennyt: hän lensi Bårdin kaulaan niin rajuna ja lämpimänä että poika melkein peljästy; sitten hän sanoi: "Nyt me molemmat teemme liiton". — Samassa hän katosi ja Bård jäi siihen yksinään seisomaan aivan kuin unesta herännyt.

Kummallista! Tuo, jota hän ei koskaan olisi uskonut... Gunhild, joka niin erosi kaikista muista ... jota hän melkein oli peljännyt. — Olikohan se oikein totta? Tai oliko hän uneksinut? Ett'ei vaan noidat olisi hänen kanssaan vehkeilleet?

Mutta kaukana mäkien harjanteilla huhuili viehkeä ääni pitkiä, kauniita säveliä; iloista ja riemuitsevaa huhuilemista se oli. Bård kavahti ylös ja huhuili vastaan. Ei se siis ollutkaan unta, vaan tositapahtumaa kaikki. Hän läksi kotiapäin ajatuksia täynnä. Kerta toisensa jälkeen hänen täytyi kysyä itseltään, minkätähden hän ei enemmän iloinnut. Ehkä se oli käynyt liian nopeaan.

Ihmisten mielestä hän muuttui hyvin kummalliseksi tämän päivän jälkeen. Varsinkin pantiin merkille, ettei hän enää käynyt Lidissä. Eikä kukaan ymmärtänyt siihen syytä paitsi Signe; mutta hänellä oli omat ajatuksensa asiasta, joita hän ei muille puhunut.

* * * * *

Gunhild oli onnellinen ja ylpeä. Helposti oli hän omansa voittanut ja Lidtytön hän pani takalaitaan niinkuin ei mitään. Nyt tuo kalpea talonpoikainen hentukka saisi nähdä, kumpi heistä oli väkevämpi. Kyllä mahtoi häntä harmittaa. Entä sitten kateeksi käydä? Niin, niin, mitäs siihen tunkeuduit? Sepä juuri olisikin kaunista, jos tässä pitäjässä kukaan Gunhild Nielsin tyttären rinnalle pääsisi.

Ja niin täydellisesti, kun hän oli pojan omakseen saanut! Kuinka masentuneena ja onnettomana hän siellä rukoili, kuinka nöyränä ja tottelevaisena hänen tahdolleen alistui! Tuota muistella Gunhild nauroi ilosta ja kaikki ihmettelivät sitä äkkinäistä muutosta, joka hänessä oli tapahtunut. Enemmän kuin koskaan ennen hän juoksenteli ulkona, lauloi siellä ja viserteli kilvan lintujen kanssa. Kun hän oli kiivennyt niin korkealle vuoren harjanneitta, että saattoi nähdä kauas, aina Neseitiin, huhuili hän kovimmalla äänellään ja kaiku vastasi vuoresta toiseen. Mutta kun hän kotosalla oli, syntyi huoneissa semmoinen ilo ja meteli, ettei vanhalla voudilla ollut pahaakaan rauhaa. Hän sitä vähin kiroili, ja sitten, ennenkuin tiesi asiastakaan, hän ajoi häntä jäljestä; mutta useimmiten hän pysähtyi katselemaan, kun tyttö lensi ympäri, rajuna ja keveänä kuin lintu ikään ja viimein hän sen huomasi, jota ei tähän asti tiennyt: että hänen tyttärensä oli kaunis. Siinä oli ajattelemisen aihetta! Tähän saakka hän oli Gunhildia vihannut siksi, ettei hän ollut poika, mutta kun kaikki kävi ympäri, ei kaunis tyttökään hullumpi ollut. "Gunhild", sanoi hän eräänä päivänä, "tiedätkös, kuinka vanha sinä olet?" "Seitsemäntoista olen täyttänyt", vastasi tyttö, onnellisena hymyillen — "seitsemäntoista!" "Hm", murisi vanhus, "mitä siitä niin iloitset? Etkö tiedä, että se juuri on vaarallinen ikä?" Gunhild katsoi isäänsä viekkaasti hymyillen. "Jokohan?" hän kysyi. "On kyllä", sanoi vouti, "pidä varalla vaan". Hän muisti omaa nuoruuttaan, tyttöä katsellessa; juuri tuommoinen Margareta vainajakin oli siihen aikaan. Mutta mitäpä niitä vanhoja ajatteli; vouti meni konttoriin kiirein askelin. Tyttö oli nyt piakkoin saatava kunnolliseen naimiseen, päätti hän mennessään.

Mutta semmoisia ei Gunhild ajatellut. Hän tapasi usein Bårdia, milloin kirkkotiellä, milloin muualla, ja nämä hetket olivat ainoat, joista hän lukua piti. Se oli rakkautta, jossa ei mitään ajatusta ollut, luonnonraikasta, vapaata ja rajua kuin metsän lintujen välillä. Paljon he keskenään puhuivat, mutta enemmiten itsestään, eikä juuri usein tulevaisuudesta. Sillä se ei ollut niin selvänä kuin olisivat toivoneet ja niinpä he tykkänään poistivat sen mielestään. Gunhild parhaasta päästä puhetta vireillä piti. Bård käveli rinnalla ja kuunteli, unhottaen itsensä ja usein unelmiin vaipuen; ei hän aina tiennyt mitä Gunhild puhui, hän vaan katseli häntä, katseli suuta, joka liikkui, hymyilyä, joka paljasti valkoiset hampaat, silmiä, jotka välkkyivät ja leimusivat, sakeita hiuksia ja hienoja käsiä. Pikimältään he toisiaan tapasivat, mutta sitä onnellisempia nuo lyhyet hetket olivat; Bård mielestään ei juuri muulloin elänytkään.

Syksy tuli. Bård ja Gunhild kohtasivat toisiaan harvemmin. Mutta lopuksi ihmiset siitä kumminkin saivat tietää. Ja silloin syntyi jupakkata pitäjässä. Kaikki ihmettelivät Bårdia. Mitä mies ajatteli, kun olisi saanut semmoisen tytön kuin Signe, joka tosin oli vaan kohtalaisesti rikas, mutta siihen sijaan sekä kaunis että sävyisä, jonka lisäksi hän pystyi kaikkiin töihin, ja meni nyt ottamaan tuon puolihurjan voutitytön, jolla tosin oli rahoja, mutta joka ei talouden toimia vähääkään ymmärtänyt. Nesinkin perhe viimein sai kuulla näitä puheita. Heidän sukunsa oli vanhimpia ja etevimpiä pitäjässä; Nesiläiset olivat aina olleet ensimmäisinä johtajina kaikissa kiistoissa, jotka olivat syntyneet talonpoikain ja pappien, taikka ankarien voutien välillä. Bårdin isän-isä oli kerran nuoruudessaan ajanut erään voudin tykkänään pitäjäästä pois, ja sen hän teki tavalla semmoisella, että vouti töin tuskin hengissä kahakasta pääsi. Näistä syistä Nesiläiset olivat ikäänkuin "kansan vallan" edustajia virkamiehiä vastaan, koettaneet säilyttää talollisten vanhoja hyviä tapoja ja pysyä vertaistensa etupäässä. Kun he nyt kuuluivat noita juttuja Bårdista ja Gunhildista, tekivät he asiasta vaan pilkkaa. Ja siinä vanha iso-isä oli vallan mestari; hän syljeskeli ja laski semmoista ivaa, että tuntui. Bård ei voinut mitään heitä vastaan, ja pahinta oli, että hän mielellään myönsi vanhusten olevan oikeassa. Gunhild huomasi, ett'ei Bård ollut niin iloinen kuin ennen, mutta luuli hänen harmistuneen vaan ihmisten puheista. Hän koetti kaikin tavoin saada Bårdia iloiseksi jälleen; mutta ei hän onnistunut ja siitä hän kiusaantui. "Että sinä välitätkin semmoisista", sanoi hän; "minä, vaikka olen nainen, en ole mokomasta millänikään!" Eipä hänkään siitä välittänyt, sanoi Bård; mutta totuutta hän ei ilmi tuonut.

Bård kuuli, että Signe hänen tähtensä oli aivan sairaana. Se liikutti häntä, ja hänen täytyi pitää sellaisesta työstä, joka niin lämpimästi ja uskollisesti häntä rakasti hiljaisella ja puhtaalla tavallaan.

* * * * *

Voudin luona kaikki muut paitsi vouti itse tiesivät Bårdin ja Gunhildin suhteista. Sen kuitenkin vouti oli huomannut, että Gunhild viimeisinä aikoina oli käynyt ikäänkuin hiljaisemmaksi. Hän luuli sen tulevan siitä, että tyttö oli niin yksinään. Eräänä päivänä kevätkuoleen läksi vouti kaupunkiin. Sieltä hän toi tullessaan nuoren hienon miehen, jota hän sanoi herra Jörgeniksi ja jonka piti oleman aatelissukua. "Eiköhän tuo auttasi", arveli vouti itsekseen.

Ja tavallaan se auttoikin. Gunhild oli huvitettu tuosta miehestä, sillä hän oli vallan toisenlainen kuin ne pojat, joita hän oli tottunut näkemään; sitten hän puhui niin kaunista kieltä, joka oli puoleksi saksaa ja kertoi välistä mitä hullunkurisimpia juttuja. Gunhild nauroi hänelle usein eikä ilman ettei hän aina ihmetellyt hänen sukkeluuttaan. Muuten hän oli jokseenkin hyvän näköinen, hiukset piki mustat, samoin viikset; kasvot olivat vieraat, mutta samalla myöskin hienot ja nenä oli suuri ja koukkuinen niinkuin kotkan tai haukan nokka. Gunhildin seuraa hän aina etsi ja viimein Gunhild alkoi ymmärtää että hän oli tullut kosijana taloon. "Mitä tuo mies täällä tekee?" hän kysyi isältään. Vanhus katsoi häneen kiikastavin silmin. "Eikös se ole komea poika?" hän kysyi. "Hän ehkä tässä minua tuumii?" sanoi Gunhild ja näytti kylmältä. "Kyllä"; vastasi isä lyhyesti; hän huomasi tytön vastahakoisuuden; "ja ajattelen myöskin, että hän sinut saa. Rikas hän ei ole, mutta aatelis-sukua ... niin, minulla on omat ajatukseni siitä asiasta. Pane se mieleesi, että tiedät kohdella häntä oikealla tavalla!" Vouti meni huoneesta; Gunhild jäi sanattomaksi.

Kun herra Jörgen päivemmällä häntä tapasi, peljästyivät hän ja kysyi, mitä oli tapahtunut. Hän melkein hiukan piti työstä ja olivatpa he oikeastaan kihloissa, jonkatähden hänellä oli täysi syy tiedustella.

Silloin Gunhild kertoi hänelle kaikki. Koska hän oli aatelia, ei hän ketään väkisen ottaisi, kun vaan saisi kuulla totuuden. Gunhild selitti, kuinka hän oli antanut toiselle rakkautensa ja luvannut uskollisuutta; jos herra Jörgen oli rehellinen aatelismies, luopuisi hän nyt tuumistaan, vapauttaisi isän sitoumuksestaan ja matkustaisi pois. Herra Jörgen kalpeni, ja rukoili armoa, mutta Gunhild ei antanut vähääkään myöten ja niin täytyi herra Jörgenin viimein suostua. Gunhild luuli pääsneensä voitolle ja oli entistä iloisempi.

Mutta hetken mentyä, tuli isä sisään. Silloin Gunhild peljästyivät, sillä hän huomasi kohta, että isä oli vihoissaan. Ei vanhus monta sanaa lausunut; mutta selvää ja varmaa oli se, mitä hän puhui. Joko Gunhild ottaisi sen miehen, jonka hän ja Jumala olivat hänelle valinneet, taikka hän saisi nähdä, että isällä oli sekä valtaa että tahtoa pehmittää hänen luontoaan. Hän, vanhus, ei aikonut olla narrina omassa talossaan. Gunhild ei vielä elämässään ollut niin voimakkaita sanoja kuullut; ne repivät häntä kuin okaat, ne veivät häneltä sekä toivon että rohkeuden. Hän painoi päänsä alas ja rukoili: "Elä ole noin ankara! Minä rakastan toista..." Vouti polki jalkaa lattiaan. "Tahdotko uskotella minulle semmoisia juttuja? Kehenkä sinä täällä olisit voinut tutustua? Vai aiotko kenties mennä talonpojalle vaimoksi?"

Nyt vasta Gunhildille selvisi, että Bård Neset oli talonpoika. Tähän saakka ei hän ollut sitä ajatellut. Bård ei ollut niinkuin muut talonpojat; heidän seassaan hän oli aivan kuin herra, mutta mitä se auttoi: talonpoika hän oli kuitenkin. Ja voutin suussa tuo sana sai semmoisen soinnun, että Gunhild lensi punaiseksi häpeästä. Talonpoika! Talonpoikaa hän siis oli rakastanut, rakastanut aivan rajattomasti... Gunhild kätki kasvonsa ja tunsu itsensä turvattomaksi. Vouti ei tähän enää sanaakaan virkkanut, lisäsi vaan lyhyeen, että Gunhild saisi miettimisaikaa huomiseen. Ja siihen se päättyi. Gunhild jäi yksin huoneeseen, ja kummallisen kolkolta hänestä nyt elämä tuntui. Hän seisoi ja kuunteli isänsä poistuvia askeleita; oli juuri kuin hän olisi mukanaan vienyt kaiken ilon ja toivon.

* * * * *

Mutta vähitellen muuttui suru ja pelko kiehuvaksi vihaksi. Kuka oli syypää tähän kaikkeen? Herra Jörgen! Aatelismies! Tuo kelvoton, jonka nenä ulottui pitemmälle kuin järki ja jolla enemmän oli partaa kuin mieltä, tuo raukka, joka ei edes itse osannut kosia ja joka tuskin saattoi puhua... Hän puri hammasta. Kaunis aatelismies! Lupaa häntä auttaa ja sitten pettää, ei ole polosessa senverran miestä että sanansa pitäisi ... tuommoista ei mökkiläisenkään poika tekisi! Mitä hänellä täällä oli tekemistä? Minkätähden hänen nyt juuri piti tuleman kiusaa ja haittaa tekemään. Suuresti pettyi, jos luuli häntä sillä tavalla omakseen saavansa.

Entä vanhus sitten! Joka ei ollut hänestä välittänyt ennenkun nyt, kun aikoi häntä myödä. "Minulla on omat ajatukseni siitä asiasta", hän sanoi. Mitäpä Gunhildilla oli hänen ajatustensa kanssa tekemistä? Hän tahtoi saada sen, jota rakasti, tahtoi olla onnellinen maailmassa; isän ajatukset eivät häntä liikuttaneet. Vaikka olikin isä, mitä sitten; ei suinkaan Gundildin siltä tarvinnut mieltä muuttaa. Ett'ei Bårdkaan jo tullut! — "Talonpoika?" hän ei ollut mikään "talonpoika". Hän tahtoi mennä Bårdin luokse, tahtoi mennä jo tänäiltana. Bård kyllä ottaisi hänen heti paikalla omakseen. Sitten saisivat kököttää tuolla ylhäällä ja nuoleksia sormiaan häntä tavoitellessaan; hän oli silloin omilla teillään, heistä erillään.

Vanha vaimo toi hänelle nyt illallista ja kynttilää. "Missä herra Jörgen on?" kysyi Gunhild ja katsoi häneen. Vanhus teki ristinmerkin, hän luuli näkevänsä Margareta rouvan ilmi elävänä edessään, niin kalpean ja raivoisan näköinen oli Gunhild. Tämä tulistui yhä enemmän; polki jalkaa että vanhuksella sydän rinnassa vavahti: "Missä on herra Jörgen?" "Pois hän on lähtenyt, hyvä neiti", sammalti vaimo ja luikahti ovelle. "Pois?" huudahti Gunhild ja kasvot valkenivat huomattavasti; "mutta silloinhan olenkin vapaa!" Vanhus oli jo oven toisella puolen, mutta puhui raosta: "Varmaan hän tulee takaisin", hän sanoi.

"Oho, niinkö on laita", ajatteli Gunhild. "Mutta siitäpä me otellaan!" Viha oli tehnyt hänet väkeväksi

jälleen. Hän ei ollut tottunut taipumaan, eikä hän antanut pakoittaa itseään. Niin hän oli, kuin nuori varsa, joka ensi kerran tuntee silat hienolla säellään; hän pudisti itseään raivoon päästäkseen irti. Mutta siinä kun hän tuumaili karata talosta ja lähteä Nesetiin, muistui hänelle mieleen, ett'ei sinne uskaltaisi mennä. Ei ainakaan, ell'ei varmasti tietäisi Bårdin olevan kotona. Hän pelkäsi vanhuksia siellä alhaalla; tiesi ett'ei ne hänelle hyviä olleet, jos hän sinne karkulaisena tulisi; he varmaan lähettäisivät hänet takaisin. Kun hän pysähtyi sitä ajattelemaan, näki hän luukkua pantavan ikkunan eteen. Gunhild kiljaisi peljästyksestä, juoksi ovelle ja tahtoi ulos, mutta ovikin oli lukossa. Silloin hän oli vähällä pudota maahan. Vangittu! Hän, joka koko ikänsä oli ollut vapaa kuin taivaan lintu. Sisäänsuljettu, eroitettu kaikesta siitä, johon halu oli, vangittu kuin rosvo ja juuri nyt. Hän vajosi alas tuolille ja oli vähällä tukehtua; sydän oli levottomuudesta pakahtua, oli niin vaikea olla, tuntui kuin olisi hän elävänä kirstuun pantu.

Samassa tuokiossa tunsu hän kummallista liikuntaa...

Hän tavoitti päätään, kalpeni kuin liina ja lensi taas heti tulipunaiseksi. Aivan uudet ajatukset hänen mieltensä valloittivat. Vieno hymy osaksi, häpeilevä ja onnellinen samalla kajosti nuorilla huulilla; rinta nousi ja laski, hän oli märkänä hiestä. Herra jumala, oliko se kumminkin totta... Joskus hän oli sitä ajatellut, mutta heittänyt sitten mielestään taas; ei tahtonut semmoista uskoa... Hän painoi päänsä alas polttavassa häpeässä, joka ei kumminkaan häntä onnettomaksi tehnyt. Ajatteli sitten Bårdia ja kävi yhä ujommaksi ja yhä onnellisemmaksi. Jos hän sen tietäisi! — hymyili Gunhild hurmaantuneena. Kuinka iloiseksi hän tulisi ja kuinka helläksi. Niin, Jumalan edessä, nyt hän oli Bårdin. Gunhild vapisi tuossa istuissaan, tuhansia epäselviä ajatuksia nousi mieleen; tuo nuori tyttö tunsu itsensä sortuneeksi ja samalla ylentyneeksi, nöyräksi ja ylpeäksi, kun tiesi pian tulevansa äidiksi.

Mutta sitten hän muisti isää ja herra Jörgeniä. Ajatukset kääntyivät toiseen suuntaan. Puhtaasti luonnollinen äidin tunne, joka oli puoleksi neitsyeellistä ujoutta puoleksi äidillistä onnea, muuttui nyt kalvaavaksi häpeäksi. Nyt käsitti hän, mitä oli tehnyt. Nyt hän selvästi sen näki. Niin hän oli menetellyt, kuin tyhmin tytönhenttu, eikä kuin kunniallinen nainen. Hän oli unhottanut, ett'ei se, joka talonpoikain kesken kävi laatuun, ollenkaan sopinut paremmille ihmisille; hän oli häväistynyt; rehellisten ihmisten pariin ei hän enää kelvannut; talonpojatkin tekisivät vaan pilkkaa hänestä... Häpeä oli niin suuri, ett'ei sitä voinut kantaa. Hän väenteli itseään kuin sairas, kyyristyi kokoon ikäänkuin paetakseen kauheata pakahduttavata tunnetta. Tämän jälkeen ei hän enää saattaisi ihmisiä silmiin katsoa. Hänen täytyisi karata pois koko seudulta, kätkeytyä kivien väliin ja rotkoihin, niinkuin rosvo; ja lapsikin, jota hän kantoi, oli kunniansa menettänyt. Mihinkä hän, tyttö parka, joutuisi? Isä ajaisi hänet pois; Nesetissä ärsyttäisivät koiran hänen päällensä, ja Signe! — Gunhild hypähti raivossa koholleen; — *nyt* oli Signe voittanut.

Ei, se ei kumminkaan saisi tapahtua. Olkoot muut asiat miten hyvänsä, kunhan ei vaan Signe voitolle päässyt. Hän mietti asiaa niin hyvin kuin voi. Kun kaikki kävi ympäri, ei siitä vielä kenkään tiennyt ja lopulta oli hänellä kuitenkin Bård puolellaan. Hän tosin oli nuori, eikä omavaltainen; mutta nyt hänen täytyi tulla apuun. Eikä Bård ollut semmoinen joka petti. Kun Gunhild tulisi hänen luokseen yksinään ja turvattomana ja kertoisi hänelle kaikki, silloin hän ottaisi hänet, vaikka menettäisikin talot ja tavarat. Se ajatus antoi hänelle jälleen uskallusta. Isälle täytyi hänen sanoa kaikki sadakseen herra Jörgenin erilleen. Sitten lähtisi hän Nesetiin. Bård ottaisi hänet luokseen. Mutta jos vanhukset panisivat vastaan, menisivät he toiseen kylään, jossa ei kukaan heitä tuntisi ja siellä he asuisivat siksi kuin kaikki täällä unohdettaisiin. Niin hän kuitenkin pääsisi voitolle. Kun vaan saisi rohkeutta puhumaan tästä isälle. Täytyihän sitä saada; ja varmaan saisikin ... ajatellessaan Signeä. Näitä mietteitä hän hautoi niin kauan kuin jaksoi. Aamulla kun entinen palvelustyttö tuli huoneeseen, istui hän nukuksissa tuolillaan.

* * * * *

Gunhild syöksähti ylös ja katsoi hämmentyneenä ympärilleen, ei tiennyt, oliko hereillä, vai näkikö unta. Toinnuttuaan hän punehtui ja kääntyi pois; ei tarvinnut kenenkään nähdä häntä nyt. Parasta saada kaikki heti selville. "Pyydä isää tulemaan tänne", sanoi hän. Tyttö meni, mutta ajatteli itsekseen, ett'ei hän ollut äitinsä kaltainen, jos näin pian antoi myöten. Eikä isänsä kaltainen liioin, jatkoi hän vielä.

Gunhild alkoi vavista. Hän istui pöydän ääreen, ja nojasi päätänsä käsiin pysyäkseen pystyssä; hirveästi häntä peloitti. Koetti siinä kiihoittaa itseään vihaan, mutta tuska niin ahdisti rintaa, ett'ei voinut hengittäääkään, ja suun ympärillä tuntui kaikki jähmettyvän, eikä hänellä ollut enää kasvat vallassaan. Yhä pahemmalle hänestä tuntui tuo kerrottava asia ajatellessaan, että siitä nyt tuli isälle puhua. Ja nyt kuului askeleita. Raskaita, hitaita askeleita. Vouti se oli. Gunhildia peloitti aina enemmän; nyt hän oli jo lähellä, rykäisi pari kertaa karkeasti; Gunhildin kaula kuristui kokoon. Ovi aukeni ja tuossa seisoi vouti.

Hän oli yhtä rauhallinen kuin ennenkin, eikä näyttänyt vähääkään kummastuvan, että Gunhild oli muuttanut mieltä. "Noo", sanoi hän, "sinä olet tullut toisiin ajatuksiin? Niin, tiesinhän sen, et sinä niin

kelvoton ole, mutta nuorten täytyy aina tehdä koukkuja... No hyvä. Niin pian kuin lupauksesi annat, olet vapaa. En ole koskaan ollut ankara sinua kohtaan. Myönnytkös?" Gunhild kätki kasvonsa käsiin ja vaiken. Mutta vouti näki, kuinka hän vapisi. "Noo", tiuskasi hän, "etkö sinä vastaa?" Gunhild pelkäsi, eikä löytänyt sanoja. Voi että hän tämmöiseen pulaan joutui. Voi että hän saisi vajota maan alle! — "Gunhild!" vanhus ärjäsi niin että Gunhild vavahti; hän kumartui alas ja puhkesi itkuun.

"Vai niin", murisi vouti. "Sitäkö varten sinä lähetit minua hakemaan? Luuletkos, ett'en ole ennen nähnyt naisten itkua? — No, ell'ei sinulla ole muuta sanottavaa, niin jätetään huomiseksi. Minun tahtoni tiedät." Vouti kääntyi ja tarttui oveen. Silloin hän parahti kummallisesti valittavaan huutoon: "Isä!" puoleksi kirkuntaa se oli ja puoleksi itkua. Vouti katsoi vihaisesti taakseen; tuo ääni kuului aivan oudolta hänen korviinsa. "Oletkos järjeltäsi?" hän kysyi, "etkö saa suutasi auki. Sinun on annettu elää liian vapaasti, siinä koko juttu, minun olisi pitänyt enemmän sinua taivuttaa, niin se helpommin olisi nytkin käynyt. No, tule mukaan nyt. Tahdotko, vai et?"

Kuinka kova hän saattoi olla, vaikka näki hänen kauheat tuskansa! Gunhildissa nousi jälleen viha ja se antoi hänelle voimaa. Väkinäisellä ponnistuksella hän tukehduitti itkun ja pelvon myöskin, päätti antaa kaikki mennä menojaan, ja koetti lohduttaa itseään sillä ajatuksella, ettei tässä enempää voinut olla kysymyksessä kuin henki. "Minä en voi ottaa muita ... kuin ... kuin hänet..." Gunhild veti henkeä, "hänet, jonka lasta kannan sydämeni alla". Gunhild heittäytyi pöydän ylitse ja painoi päänsä alas käsivarsien välin; nyt se oli sanottu. —

* * * * *

Vanha vouti oli kamalasti kalpea. Hän tarttui ovenpieleen saadakseen tukea ja tuijotti kauhistuneena tyttäreensä; hän oli aivan kuin haamu. "Mitä sanot", kysyi hän viimein; ääni oli käheä ja ilkeä. "Oletko sinä senlaisessa tilassa?" — "Olen", kuiskasi Gunhild. Vouti suoristi itsensä ja irtautui ovenpielestä. "Kuka on lapsen isä?" kysyi hän. Gunhild veti henkeä ja koetti niellä tuskaa, joka pyrki nousemaan ylös; nyt tuli pahin. "Onko se joku talonpoika?" kysyi vouti jääkylmällä äänellä. "On..."

Gunhild istui ja odotti hirmuisinta. Mutta vanhus vaiken. Viimein hän kuuli, kuinka vouti läksi menemään, raskaasti, epävakavasti ja kummallisen hitaasti. Gunhild kuunteli, pidätti henkeä, ja kuunteli ... mitähän isä aikoi? Mitä hän ajatteli? Menikö hakemaan puukkoa... Kuoleman kova, ajatukseton kauhu hänet valtasi. Hän juoksi ulos päästäkseen pakoon, mutta ei löytänyt missään turvapaikkaa; lensi edes takaisin värisevänä ja houreissa ja pelkäsi niin että tuskin eteensä näki. Samassa vanhus tuli. Gunhild lankesi vaikeroiden polvilleen ja kurotti käsiään joko rukoillakseen armoa taikka välttääkseen lyöntiä. Vanhuksen täytyi häntä sääliä, kun hän siinä turvattomana ja peljästyneenä makasi, mutta eihän asia siitä parantunut. Vouti pysähtyi ja puhutteli niin häntä tyyneesti ja kylmästi että Gunhild heti tointui ja häpesi omaa pelkuruuttaan. "Olisit kai sinä kuoleman ansainnut", sanoi vouti, "mutta en minä sinua tapa. Minulla ei ole enää mitään sinun kanssasi tekemistä. Tässä on äidinperintösi; ota se, eläkö koskaan enää tule silmiäni eteen. Senlaista naista en minä talossani kärsi ja näillä rahoilla voit elättää itseäsi. Hyvästi!"

Sen sanottuaan vouti kääntyi ja läksi. Gunhild kuuli raskaita askeleita käytävää pitkin; joku ovi avattiin ja suljettiin jälleen; ja sitten oli vaan syvää hiljaisuutta.

Kului hetki, ennenkuin hän ollenkaan pääsi liikkeelle; sitten hän koetteli olisiko siihen voimia, ja kömpi ylös jaloilleen. Hän meni takaisin vielä kamariinsa, kokoili vaatteensa nyyttiin, otti kultasormukset ja hopeakalut, jotka oli saanut äitinsä jälkeen, pani virsikirjan varoen poveensa, järjesti hiuksensa ja satoi nuttunsa kiinni. Hän oli vallan sekaisin, vitkaan ja juhlallisesti hän kaikki toimitti aivan kuin omia hautajaisiaan olisi valmistanut. Ja niin kalpea hän oli, kuin manalle menevä. Jonkun hetken kuluttua nähtiin eräs nainen nyytti kädessä hitaasti ja pelokkaasti hiipivän pihan poikki; mutta ei olisi kukaan uskonut häntä samaksi tyttöhentukaksi, joka ennen lensi noita polkuja keveänä ja villinä kuin metsässä peura. Tuo vanha naispalvelija seisoi kyökin ovessa ja tirritti katsoa; huusikin, mutta vastausta ei saanut.

Gunhild astui tietä pitkin; hiljaa ja hitaasti se kävi. Kun hän joutui metsän reunaan, istahti hän kivelle. Kääntyi katsomaan taakseen. Tuolla oli talo, entinen koti. Siellä asui hänen isänsä, siellä äidin muistit olivat, siellä hän nuoruutensa iloista elämää oli viettänyt kahdeksantoista vuotta. Tuolla ylempänä kohosi metsä, jossa hän kukkia ja marjoja poimi ja iloisia laulujaan lauleli, jossa hän rakkauden suloa nautti ja riemullisia ajatuksia ajatteli. Päivä laski; pimeys tuli hiipien, raskaana ja sokeana. Hänen täytyi lähteä. Hän nousi jälleen ylös, tunsu vilua ja astui tietä pitkin Nesettiin.

Ilta jo oli, kun hän perille saapui. Pimeää ja märkää myös; kuu ei ollut vielä noussut. Pilvien välistä näkyi palanen mustansinervätä taivasta, jossa kiilui vaan muutama himmeä tähti kaukana korkeudessa. Gunhildia vilusti ja väsytti. Tuo, mikä oli tapahtunut, painoi häntä kuin raskas taakka; ei hän ollut tolkussa eikä hän voinut selvittää omia ajatuksiaan. Hyvän aikaa hän seisotteli pihassa odottaen jotakuta tulevaksi; sillä hän ei uskaltanut astua sisään. Yksi ainoa toivo häntä piti yllä: nyt hän tapaisi

Bårdia. Kun hän sitä ajatteli, tuntui kuin valo olisi heijastanut häntä vastaan ja sydänjuurista lämmin, katkera ilo pilkistänyt esiin. Saada vaan tuntea hänen varman kädenlyöntinsä, nähdä hänen lempeät silmänsä loistavan ylitsensä kuin päivänpaisteen... Oi, niin, kyllä hän nyt olisi ystävällinen ja hyvä tytölleen. Eikä hän sitä katuisi. Gunhild rakastaisi häntä äärettömästi. Ja kaikki mitä hän oli rikkonut, tekisi hän hyväksi jälleen. Menetetyt kunniansa hän voittaisi takaisin; kaikki antaisivat hänelle anteeksi, voutikin.

Mutta vanhuksia hän pelkäsi. Nuo jäykät, ylpeät talonpojat olivat muita pahemmat ja kovemmat; ja tuo vanha isoisä, joka oli ajanut erään voudinkin pakoon... He vihasivat hänen vertaisiansa, eikä hän ollut heidän tyttöinsä kaltainen. Nyt ei hän enää ollut rikaskaan. Ennen hän oli pannut turvan rahoihinsa, sillä niitä talonpojat rakastivat; mutta nyt hänellä ei ollut senkään vertaa kuin Signellä. Nyt kysyttiin Bårdilta mieltä. Mutta ellei muu auttanut täytyi hänenkin lähteä kodistaan pois. Bård veisi häntä tänä iltana vielä metsän ja vuorten yli, salojen ja soiden poikki. Bård kantaisi häntä, kun hän väsyi, ja jos hän nukkui, niin Bård valvoisi ... oi, hän tunsu Bårdin, tunsu oman poikansa; ei vielä kaikki ollut hukassa.

Aika kävi pitkäksi ja ilta oli kylmä, hän oli kovin väsynyt. Jos hän vaan uskaltaisi kolkuttaa ovea! Täytyipä se kumminkin tehdä. Ei auttanut pelätä, kuin elämä oli kysymyksessä. Täytyi uskaltaa jotain, jos mieli voitolle päästä. Hän lähestyi ovea; käsi vapisi ja sydän löi. Mutta nyt kuului askeleita. Hän säpsähti ja vetäytyi syrjään; kukahan siellä tuli? Jumala suuressa arnessaan suokoon, että olisi Bård! Ei; joku rengeistä se oli.

Hänen täytyi rohkaista mieltään; tuli esille taaskin, lähestyi renkiä puoliväliin ja sanoi hyvää iltaa. — "Hyvää iltaa", sanoi hän kankeasti ja töllötti häneen; "vieraitako vielä näin myöhään?" — "No niin ... onko Bård kotona?" — "Ehkäpä on. — Niinkö Bård?" Pojalle näytti iskevän joku ajatus mieleen; hän astui lähemmäksi ja katseli tarkempaan vierasta. "Kuinka ... eihän se vaan liene Gunhild Nielsenin tytär?" — Gunhild huomasi, että hän teki ristinmerkin ja aikoi lähteä tiehensä. "Minä se olen", vastasi hän, "mutta ... voi, pyydä Bårdia tulemaan ulos. Minun täytyy häntä puhutella kahdenkesken. Tee se, niin olet hyvä!" Poika vetäytyi yhä kauemmas hänestä. "Kyllähän minä", sanoi hän, "mutta ... täällä on vieraita tänäiltana". "Onko?" — "On, Lidin pojat". Gunhild tunsu kipeään piston rinnassaan. "Lidin pojat?" — "Niin, Olav ja Aslak, Signen veljet, tiedämmä." — Gunhild luuli vaipuvansa maan alle. "Pyydä Bårdia tulemaan ulos!" sanoi hän niin hartaasti rukoilevalla äänellä, että renkipoikakin yksin kummastui ja arveli olevan parasta täyttää hänen pyyntönsä. Hän meni jälleen sisään, sekä kiireellisesti että samalla viivytellen. Ovi sulkeutui hänen jälkeensä. Siihen jäi Gunhild seisomaan.

* * * * *

Bårdin ajatukset olivat viime aikoina taaskin kääntyneet Signeen. Vanhukset olivat oikeassa: Signe hänelle sopi, vaan ei tuo toinen. Signeä hän oikeastaan olikin ensin rakastanut ja Signeen hän luotti. Mikä häneen kuitenkin ensin vaikutti, oli tuo huhu, joka pitäjäässä oli levinnyt Gunhild Nielsentyttärestä, että hän muka olisi äidiltään oppinut taikoja tekemään. Ei kukaan muut, paitsi Bård, tiennyt, mistä tämä huhu oli alkunsa saanut. Mutta hän oli varma siitä, ett'ei se muualta tullut kuin Lidistä. Signe oli kertonut veljilleen, mitä hän tuona sunnuntaina luuli huomanneensa kirkossa ja veljet sen ilmoittivat Bårdille. Ja kun Bård sai sen kuulla, näytti hänestä juuri kuin peite olisi pudonnut silmien edestä. Nyt hän ymmärsi kaikki: Gunhild osasi loihia. Taikakeinoilla hän oli kietonut ja voittanut hänet; paholaisen avulla hän niin tiukasti oli kiinnittänyt hänet itseensä. Mutta nyt kaikki kävi selväksi. Hän muisti Gunhildin katseen silloin. Siinä oli enemmän kuin ihmisen voimaa. Noidan vehkeitä ja helvetin tulta siitä iski ja ne hävittivät pois hänen vanhan lempensä Signeen ja herättivät uuden, jumalattoman sijaan. Hän oli ollut noiduttu. Vuoreen suljettu. Nyt hän peljästyneenä pakeni tuosta kaikesta; rakkaus Gunhildiin muuttui kauhuksi ja koko sydämestään hän iloitsi, että hän kumminkin ajoissa oli herännyt, ja että hän vielä voi Signen omakseen saada. Hän lyöttäytyi Lidin poikain seuraan, jotka viime aikoina olivatkin taas useimmin häntä tavoitelleet. Ja eräänä iltana hän jo uskalsi saattaa heitä Lidiin asti. Siellä häntä kestiteltiin. Otettiin vastaan kuin vanhaa tuttua, eikä Signe näyttänyt ollenkaan vihaiselta, vaan kohteli häntä ystävyydellä ja lempeällä herttaisuudella; sitä paitse hän oli niin suloinen ja kaunis ja käytöksessään niin sävyinen, ett'ei Bård voinut ymmärtää kuinka hän oli voinut pitää Gunhildia häntä parempana. Sitten he tarjosivat Bårdille olutta, hyvää, väkevää olutta ja lopulta kävi niin, että he Signen kanssa menivät kihloihin ja päättivät jo kevätkuoleen viettää häitä. Se oli tapahtunut juuri edellisenä iltana, samaan aikaan kuin Gunhild istui lukkojen takana kamarissaan. Nyt olivat Lidin pojat Nesetin vierastuvassa, joivat Bårdin ja vanhusten kanssa, puhelivat tulevasta hääjuhlasta ja olivat iloisia.

Mutta ulkona seisoj Gunhild Nielsentytär ja värisi vilusta. Hän sai odottaa niin hirmuisen kauvan. Ei ketään tullut. Kuinka ne viipyivät. Hän luuli kuulevansa askeleita, mutta huomasi erehtyneensä; hän kuunteli, toivoi ja rukoili. Tuntui juuri kuin sydän olisi verta vuotanut surusta ja ikävystä. Ei. Ei tullut ketään. Hän ei uskaltanut ajatella, että Bård olisi hänet jättänyt; sillä kun semmoista mieleen tuli, alkoi hänen päässään suhista niin raskaasti ... ei! pois se ajatus, pois. Bård ei ollut kavala. Hyvä hän oli,

uskollinen ja rehellinen ja taivaan Herra oli armollinen ja laupias; semmoista ei hän sallinut maan päällä tapahtua. Hiljaa! joku tuli... Bård! se oli varmaankin Bård. Miksi noin raskailla, vitkastelevilla askeleilla —? Kauhivasta ajatus pimensi hänen aivojaan. Silloin ovi aukeni, ja raaka, karkea ääni huusi ulos:

"Onko täällä ketään?"

Herra Jumala! se oli vanhus. Iso-isä. Hän, joka oli ajanut voudin pakoon.

Nyt Gunhild sen käsitti. Hän, joka oli voudin karkoittanut, karkoittaisi myöskin voudin tyttären. Bård ei tahtonut tulla hänen luokseen, hän oli kavala ja pelkuri, halusi vaan päästä hänestä. Bård halusi päästä hänestä. Gunhild veti henkeä. Hän kävi merkillisen tyhjäksi. Purot alkoivat kohista ja kuohua ylhäällä harjulla. "Olisin tahtonut ... puhutella Bårdia", hän sanoi.

"Bård lähetti minut sijastaan. Mahtaa arvella, että noidan nuolet eivät minuun pysty. Olisiko sinulla jotain sanottavaa?"

Gunhild ei oikein tajunnut. Noidan nuolet? Vihdoin hän tointui ja sammalti: "Sano, että minä tahtoisin puhutella häntä — viimeisen kerran".

"Vai niin? Tahtoisit ottaa häneltä jäähyväisiä? Se on tarpeetonta. Voin sanoa häneltä terveisiä, ett'ei hän enää jouda hurjastelemaan voudintyttäreiden ja noitien kanssa, kun täytyy häitä laittaa".

Nyt Gunhild murtui. Hän kääntyi äkkiä toisaalle ja riensi pois. Nyt hän sen tiesi. Nyt hän sen ymmärsi. Täällä ei ollut hänellä mitään tekemistä. Pois hänen täytyi paeta, pois...

Ei hän tiennyt kuinka astui, minne meni. Polku oli kivinen ja kapea; hän kompastui usein, ei kaatunut kumminkaan; enemmän hän kulki lentäen kuin käyden. Tiheätä metsää oli ympärillä; paisuneet purot tulivat kohisten ja kuohuen mäkiä alas ja sulkivat usein tien; mutta Gunhild ei välittänyt tiestä, eikä suunnasta; yhden tekevää nyt oli kaikki. Hänellä ei ollut paikkaa, mihin mennä. Pois hän vaan tahtoi, kauas, kauas pois. Hiki valui alas kalpeita poskia pitkin ja kostea kevät-tuuli hiveli viileästi hänen otsaansa. Viimein kuu nousi ja taivas selkeni. Nyt oli valoisata, mutta kylmää ja kalpeata. Mihin ikänä hän katsoi, seisoi ylhäällä korkeudessa jok'ainoassa rotkossa kummituksia, jotka viittailivat ja liehuttelivat hänelle ja purojen suhinaa kuului ylt'ympäri, laulun tapaista kohinaa se oli ... mutta ei hän pelännyt. Tuolla oli kirkko, tuo vanha, ruskea kirkko, vino ja ruma kuin lato. Hänelle juohtui samassa mieleen koko entinen onni ja ilo, joka nyt oli mennyt. Hänelle juohtui mieleen tuo ensimmäinen sunnuntai vuosi takaperin ja ne monet hauskat hetket senjälkeen. Rintaan koski niin kipeästi ja kovasti, että hän heittäytyi maahan itkemään. Rajatonta ja valtavaa itkua se oli; mutta ei sitä kauvan kestänyt.

Gunhild ei vielä ollut murtunut. Hänen nuori, vapaa luontonsa alkoi tointua jälleen. Ajatuksia hänessä heräsi, suuttuneita, kylmiä ajatuksia; ne tukehuttivat itkun, tekivät mielen raikkaaksi ja pään selväksi. Minkätähden hän nyt makasi tässä yksinään ja turvatonna, hyljättynä kaikilta, hän, joka oli ollut niin nuori ja niin iloinen?

Täällä hän juuri vuosi takaperin käyskenteli ylpeänä ja onnellisena luullen kaikki voittaneensa. Oli juuri kuin uusi ihminen: rakasti kaikkea, eikä hänessä ollut mitään pahaa. Häntä kohtaan, jonka oli valinnut, hän oli rehellinen kuin kulta; kaikesta sydämestään oli hän Bårdia rakastanut, eikä hänen suhteensa mitään säästännyt. Elämänsä olisi hän tahtonut antaa Bårdille palkaksi siitä kuin häntä rakasti ja teki hänet niin iloiseksi. Mitähän väärää siinä oli? Saattoiko se olla niin suuri synty, että tuo vanha, ilkeä ukko siellä kotona sentähden voi häntä ajaa pois mieron tielle? Kunpa vaan olisi ollut herra Jörgen, ei ukko olisi sanaakaan sanonut ... mutta Bård oli yhtä hyvä kuin herra Jörgen.

Ei, yhtä hyvä hän ei ollut. Vouti oli oikeassa, talonpoika oli talonpoika, oli hän sitten muutoin minkälainen tahansa. Kun hän kerran oli niin alas antanut itsensä, että semmoista rakasti, sai hän myös itse kestää seuraukset. Nyt hän ymmärsi kaikki. Bård ei koskaan ollut häntä rakastanut. Semmoiset ihmiset eivät voineetkaan rakastaa. Hän oli vaan huvitellut, tehnyt pilkkaa hänestä mutta oikeastaan ajatellut Signeä. Oi semmoista häpeätä, semmoista jumalatonta ivaa! Kuinka ilkeästi häntä oli petetty, kuinka syntisesti Bård oli hänen nuoruuttaan ja rehellistä rakkauttaan väärinkäyttännyt. Hänessä heräsi viha, joka oli kauhea. Hän antoi Bårdille semmoisia soimanimiä, jotka olivat niin rumia, ett'ei hän itsekään tiennyt, mistä ne hänen suuhunsa tulivat. Hän kirosi häntä, toivoi hänelle kaikkea pahaa ja rukoili, että Signe kerran tulisi yhtä onnettomaksi kuin hän nyt oli. Gunhild nousi semmoiseen kiukkuun, että säkenöitsi. Liian suurta se oli, jonka hän oli kadottanut, liian kurjaa se, mikä häntä odotti. Kaipaus pani sydämen sulamaan surusta, koston himo taas palamaan tulisesta harmista; tuo peto oli ryöstännyt häneltä kaikki ja sitten ajanut häntä metsään; heille oli yhdentekevää jos hän putosi koskeen tai syvyyteen. Oi kunpa hän vaan olisi mies, että voisi kostaa! Kunpahan vaan löytäisi vuorenrotkon, jossa kokoisi raivoisia miehiä ympärilleen ja sitten jonakuna pimeänä yönä ryntäisi ulos, polttaisi ja hävittäisi koko seudun! Kostaa hänen täytyi. Suotta eivät he häntä metsänpedoksi tehneet.

Hänkö antaisi nuoren elämänsä hukkaan mennä, hänkö nöyryysi ja pitäisi kaikki hyvänensä ... ei. Hän tahtoi nauttia raikasta nuoruuttaan. Ja ell'ei saanut tehdä sitä, niinkuin oli ajatellut, keksisi hän toisen tavan ja paremman! Nyt hän oli vapaa; ei tarvinnut pelätä ketään, eikä välittää kenestäkään; saisivat nähdä, ett'ei hän ollut nöyrytynyt, eikä heidän tähtensä elämästä luopunut, ja niin totta kuin Jumala oli taivaassa, he saivat katua tekojaan. Viimeisenä hetkenään saivat vielä kitua hänen tähtensä ja tuomiopäivänäkin heitä edesvastaukseen vaadittaisiin. Gunhild nousi ylös kuutamossa, kuin nuori jalopeura, lujana, komeana ja hirvittävän ihanana; pudisti harjaansa, pudisti itsensä irti kaikesta, jota hän tähän asti oli arvossa pitänyt. Hän puristi kädet rintaansa vasten ja vannoi, että hän siitä hetkestä asti eläisi raivosti, niin raivosti että he kalpenisivat sitä kuullessaan ja katuisivat niin että järkensä menettäisivät, niinkuin hän oli tänä iltana vähällä menettää omansa. Hän ei välittäisi mistään enemmän kuin hekään olivat välittäneet hänen suhteensa; kunnianttomasti ja syntisesti hän eläisi, koska kerran olivat häneltä kunnian ja kaiken hyvän vieneet: ja viimein hän tulisi kotiin taaskin rikkaana ja ylpeänä — kuin kuningatar, maailman komeimman miehen puolisona.

Hän koetti rukoilla Jumalalta apua, vaan ei voinut, muisti ajoissa, että tänlaisissa tapauksissa tuli kääntyä paholaisen puoleen. Juuri niin! paholaisen puoleen. Hän nauroi kuin meren haltiatar. Kaiku antoi tunturien välistä surullisen vastauksen. Paholainen häntä auttaisi. Hän siihen olisi mies. Olipa hänen äitinsäkin ollut noita. Ja häntä itseään he myöskin noitana pitivät. Ha, ha! Paholainen oli juuri sopiva. Hän, siellä kotona ja hän, Bård parka, — Bård saisi syyn kantaa, saisi vastata siitä tuomiopäivänä, hän oli sen ansainnut!

— Oliko hän järjeltään? Yhden tekevä; liian viisas hän sittenkin olisi heille, siellä kotona. Sitä eivät varmaankaan olleet ajatelleet; luulivat kai, että hän hyppäisi koskeen, taikka menisi kerjuulle, tai rupeisi ruokansa edestä palvelemaan kunniallisissa ihmisissä ... kyllä, uskokoot vaan sitä! He saivat nähdä, ett'ei hän suotta ollut rouva Margretan tytär.

Taas tunsu hän tuon kummallisen levottoman liikkeen vyönsä alla. Ja koko hänen raivokas vihansa kääntyi sitä viatonta kohtaan, jonka hänen itsensä piti synnyttämän. Bårdin lapsi! Kaikkien hänen kärsimyksiensä alku ja juuri. Hänen tuli nyt mieleensä sadut tuosta miehestä, jota paholainen auttoi ja joka hänelle siitä antoi palkaksi vielä syntymättömän lapsen. Raivoava, julma ajatus hänessä heräsi. Niin hän tekisi! Bårdin lapsen hän möisi. Sillä tavalla hän kostaisi! Lapselle oli yhdentekevä. Hän oli kumminkin aviottomasta yhteydestä, eikä missään tapauksessa pääsisi taivaan valtakuntaan... Gunhild otti neulan rinnastaan, pisti sillä pikku sormeaan, otti virsikirjansa esille ja repäisi irti tuon valkoisen lehden alusta, jossa hänen nimensä oli ja vuosiluku, jolloin hän tähän syntiseen maailmaan tuli ... hän väräsi, veti suutansa hymyyn ja istahti; otti hienon korren ja töhri pitkillä, epäselvillä kirjaimilla:

"Minä annan sinulle, Lucifer, esikoiseni, kun hän on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, jos minua autat tahtoni perille.

Gunhild Nielsentytär".

Hän ei enää mitään ajatellut, hän nauroi, nauroi vaan; juoksi kirkon luokse, kääri lipun kokoon ja pisti sen oven alle. Nyt se oli tehty, hän oli saanut kostetuksi. Kuinka se Bårdia masentaisi, kun siitä kuulisi. Kuinka hän kärsisi ja kiusaantuisi! Gunhildista hän ei lukua pitäisi, mutta omasta lapsestaan —! Hurjat ajatukset liehuivat ja lensivät hänen päässään, hän oli sairas; tukahutettuja naurun purskauksia hän kuuli ja kummallisia huutoja ylt'ympäri mäkien harjanteilta; kuolleet astuivat haudoistaan pitkissä lakanoissa, viittasivat ja liehuttelivat hänelle, mumisten lihattomilla leukapielillään; Gunhild ryntäsi pois hillitsemättömässä juoksussa, levähtämättä hän riensi eteenpäin kivien ja kantojen ylitse, kuin henkensä edestä, ja kummitukset seurasivat häntä kintereillä, valkeana joukkiona, liehuttaen ja vilkkuen...

II.

Bård Bårdinpoika oli tuon pienen raukan nimi, joka jo ennen syntymistään paholaiselle myötiin ja Gunhild itse sen nimen pojalle antoi. Hänellä oli omat ajatuksensa siitä asiasta.

Bård Bårdinpoika kasvoi kaupungin syrjässä, ei ollut hänellä isää, eikä äitiä. Eräs eukko, jota sanottiin Judith-äidiksi, häntä kasvatti ja poika sanoi häntä äidiksi muiden mukaan. "Mutta en minä sinun *oikea* äitisi ole, pikku veijari", sanoi Judith usein pojalle, joka siitä alkoi tuumia, mikä eroitus oli oikean ja väärän äidin välillä, — "oikea äitisi on toista laatua", lisäsi Judith-äiti, "sillä kaikkina aikoina on ollut eroa parempain ihmisten ja roistokansan välillä, näetkös. Äitisi ei ollut tällainen vanha, ruma

akka kuin minä ja muut; hän on kaunis, hän, ja melkein yhtä nuori kuin Ingrid, mutta ihanampi paljon, voisi muotonsa puolesta olla vaikka prinsessa; mutta nyt, näetkös, hän loistaa tuolla avarassa maailmassa, ja löytää sieltä kenties jonkun prinssin ja sitten sinäkin tulet prinssiksi, pikku veijari! ymmärrätkös? Mitä?" — Ei, pikku veijari ei sitä ymmärtänyt. Mutta hän ajatteli sitä paljon ja aina enemmän, mitä suuremmaksi hän kasvoi.

Judith-äiti oli kuudennellakymmentä, paksu ja pyöreä kuin heinäsuova; leveät, lihavat kasvot hänellä oli ja pienet, harmaat, siiristävät silmät, jotka enimmäkseen olivat naurussa, mutta toisinaan myöskin vihassa, toisinaan taas sillä välin, ett'ei oikein tiennyt, oliko eukko hyvällä, vai pahalla tuulella. Hän oli viisas ja taitava, aina omaa etuaan katsova, mutta kuitenkin perin pohjin hyvä sydäminen ja suopea, eikä koskaan tehnyt vääräyksiä tahallaan yhdellekään ihmiselle, ei puolen roposenkaan vertaa. Hän oli ollut naimisessa, vaan lapsia hänellä ei ollut; nyt hän eli, niinkuin sattui. Hän harjoitti lääkärin temppeja, antoi apua kolotukseen ja tautiin, sekä onnettomaan rakkauteen, ennusti kortista ja kahvista, ymmärsi eläinten vammoja, ja kättilön toimesta hän oli erinomainen. Ingrid, hänen sisarensatyttä, auttoi häntä talouden toimissa ja hän se enimmäkseen Bårdiakin hoiti.

Ingrid oli pieni, reipas tytön hempukka, noin 16—17 vuoden vanha, iloinen, hyväluontoinen ja jotenkin sievännäköinen. Bård viihtyi hyvin hänen luonaan, mutta hauskeempaa hänestä kumminkin oli silloin, kuin vanhus itse oli kotosalla. Ell'ei häntä ollut, tuntui Bårdista, juuri kuin olisi joku seinä huoneesta poissa. Ja silloin tuli Ingridin luokse usein eräs poika, jolla oli niin paljon hänelle puhumista, ett'ei Ingrid milloinkaan joutunut katsomaan lasta niinkuin olisi pitänyt. Hän antoi Bårdin hoitaa itseään, keräili hänelle leikkikaluja, eikä välittänyt sitten mistään muusta koko maailmassa paitsi tuosta vieraasta pojasta. Mutta Bård ei useinkaan ottanut viihtyäksensä, vaan alkoi huutaa, jolloin Ingrid suuttui ja löi. Ell'ei siitä apua tullut, otti tuo vieras poika paksun kangen ja pelotti häntä sillä. Bård tuohon vähitellen tottui. Hän makasi välistä tuntikausia lattialla ja leikkitteli milloin milläkin kalulla, mutta katsoi tuon tuostakin kummeksien ja äreänä noita molempia, joilla näytti olevan niin paljon puhuttavaa toisilleen. Nämä olivat ensimmäisiä kokemuksia, jotka Bårdin mieleen painuivat.

Mutta erilaisia havaintoja hän vanhuksestakin teki. Kotona ollessaan, kun oli hetken lepoaika, otti hän usein kaapistaan pullon, istui mukavaan asemaan pöydän luona, kaatoi lasiin ja joi — "se helpotti rintaa", sanoi hän —; ja silloin hän aina tuli hyvälle tuulelle. Puheli ja nauroi, kertoi satuja ja vehkeili Bårdin kanssa, jonka mielestä luo kaikki oli hyvin hauskaa. Mutta eipä aikaakaan, ennenkuin hän joi antoi pojalle pisaran putelista. "Juo veijari, niin vahvistut!" sanoi hän. Bård joi, mutta irvisteli pahasti; Judith-äiti nauroi. Ja kun Bård ymmärsi, että hän tuolla miehuuttaan näyttäisi, joi hän uudelleen, vaikka kirvelikin kaulassa ja viimein hän niin mieltä puteliin, että rukoili äidiltä viinaa, niinkuin muut lapset sokuria rukoilevat. Judith-äiti nauroi ja ihmetteli pojan viisautta. Ja useimmiten hän sai mitä pyysi. Mutta kerran oli hän kapuillut ylös ja itse löytänyt putelin ja silloin hän otti siitä niin paljon, että tuli kipeäksi. Sen päivän jälkeen ei putelia pitkään aikaan näkynyt; mutta tämäkin oli niitä seikkoja, jotka tarttuivat pojan mieleen.

* * * * *

Neljän vuoden vanhasta hän kontturoitteli kadulla talon ulkopuolella. Ensimmäinen tuttu, jonka hän siellä sai, oli eräs koira. Mutta se oli kotoisin naapuritalosta, noin kiven heiton päässä ja niin Bård tutustui lapsiin siellä ja sitten heidän toveriheikkinsä, joten heitä vihdoinkin oli koko liuta. Heidän parissaan sai Bård lopullisen kasvatuksensa. Kaikki ne olivat köyhän väen lapsia. Muutamat olivat vanhempia, 7—8 vuoden ikäisiä; ja ne heitä johtivat. Ja sitten he liittyivät toisiinsa suurissa joukoissa sen mukaan kuin kykenivät. Purjehtivat vesiropakossa, juoksivat hevosilla pitkin katua, laittoivat pitoja, joissa virvoituksina tarjottiin laudan palaisia, hiekkaa ja savivoita, tai muuta semmoista, kauppaa he kävivät ja paljon muutakin he samaan tapaan leikkivät. Kun Bård kasvoi suuremmaksi, oli hän etevin kaikissa näissä kujeissa. Hän matki Judith-äitiä, näytti, kuinka hän ennusti kahvissa ja kuinka hän joi; ja heti ne kaikki alkoivat rypiskellä, tulivat humalaan ja elämöivät kauheasti. Viimein Bård alkoi matkia sitä poikaa, jota hän oli nähnyt Ingridin luona, kun Judith-äiti oli ulkona. Ja kohta jakautui koko lapsiliuta pariin ja leikki kosioimista. Se oli varsin hauskaa. Kun ihmisiä meni ohitse, täytyi heidän pysähtyä katselemaan; he nauroivat ja silloin oli lapsista yhä hauskeempaa. Vanha Judithkin nauroi sitä nähdessään ja sitten hän alituisesti pilkkasi Bårdia näistä asioista. Mutta kun Ingrid huomasi heidän leikkinsä, lensi veri hänelle poskipäihin.

Vuodet menivät ja Bård kasvoi. Hän oli kookas, väkevä ja kaunis, mutta väliäpitämätön ja rohkea; teki aina, niinkuin tahtoi. Tappeluja syntyi, mutta hän piti hyvästi puoliaan ja sai sitä paitsi melkein aina apua, ell'ei muilta, niin tyttöhempeukoilta kumminkin ja viimein huomasivat useimmat parhaaksi pysyä ystävyysseurassa prinssin kanssa. Hän oli suuren katurakkijoukon päällikkönä ja nyt harjoitettiin ilkitöitä ja tuhansia vehkeitä ympäri kaupunkia. Tappelu kuitenkin oli ensimmäisiä huvia. He kävivät suorastaan sotaa. Keräytyivät suuriin ryhmiin, sen mukaan kun olivat joko pohjois- tai eteläosasta kaupunkia ja kävivät säännöllisiin otteluihin. Bård, tahi "prinssi", "katuprinssi", niinkuin häntä kutsuttiin, oli "pohjoisjoukon", päällikkönä ja rajumpi hän oli muita. Kerran ja toiste tuli hän iltasella kotiin niin

verisenä ja märkänä, että oli kamalaa nähdä. Näin Bård Bårdinpojan kasvatusta jatkettiin.

Judith-äiti, joka vuosien kuluessa tuli yhä paksummaksi ja tuimemmaksi, piti kyllä poikaa hyvänä, mutta jankutti ja riiteli yhtenäen hänen tänlaisesta elämästään ja viimein hän vaati poikaa menemään matkoihinsa, kernaimmin merille, sillä sinne juuri tuollaiset rasavillit olivat omiansa. Bård ei siitä suuresti lukua pitänyt; hänellä oli hauskaa kotona ja niin hän antoi vanhuksen jankuttaa. Ja välistä hän puhui jotain siitä, ett'ei hän ilmaiseksi ollut Judith-äidin luona ja parasta siis, että hän pitäisi suunsa kiini niin kauan kuin Bårdkin vaikenä. Sen hän oli kuullut kaupungilla. Ja joka kerran kun hän siitä mainitsi, vaikenä Judith-äiti. Niin Bård kävi julkeaksi häntä, samoin kuin muitakin ihmisiä kohtaan. Ainoa, mikä Bårdin mieltä veti näistä vallattomuuksista, oli muisto "oikeasta äidistä". Judith oli hänestä kertonut niin paljon outoa, että Bård sai kummallisia ajatuksia päähänsä. Hän luuli häntä prinsessaksi tai kuningattareksi, jonka luona varmaan olisi ihanata olla. Kun hän oli noin 14 vuotias, saivat nämä ajatukset yhä enemmän valtaa ja hän alkoi kysellä äitiään ja ihmetellä, miks'ei hän niinkuin muutkin pojat saanut olla hänen luonaan. Judith-äiti ei siihen mitään vastannut. Mutta kerran oli Bård saanut hänet niin raivoisaan vihaan, ett'ei hän voinut itseään hallita ja silloin se tuli ilmi. "Sinä täällä luulet itseäsi paremmaksi muita", hän sanoi, "pyh! aviottomasta liitosta syntynyt, semmoinen —!" Siitä päivästä alkaen Bård sai itsestään pienempiä ajatuksia kuin ennen. Tuntui juuri kuin olisi hän tullut huonoon maineesen, hän pelkäsi ihmisten näkevän asian oikean laidan. Hän liikkui nyt vähemmän ulkona, muuttui ilkeämmäksi tovereilleen ja epäili heitä.

Mutta kuta pienemmäksi hän itsensä tunsä, sitä enemmän hän koetti näyttää, että hän kumminkin oli mies. Ulkona ollessaan ei hän enää huolinut tapella pienten poikien kanssa, vaan ainoastaan täysi-ikäisten. Ja sattui, että tuo 14 vuotias poika löi kumoon 17—18 vuotiaita. Itse hän oli kooltaan kuin 16 vuotias ja väkeväksi häntä mainittiin. Ja kun hän kerran osasi tapella kuin mies, saattoi hän olla miehen vertainen muussakin ja niinpä sattui, että hän useasti tuli humalassa kotiin. Sitten Judith-äiti sai eräänä päivänä kuulla pojan olevan kihloissa. Se oli eräs niistä työistä, joita hän ennen pienenä poikana oli leikissä kihlannut; nyt hän siitä teki täyttä totta, sillä se tuntui niin miehekkäältä, kuin hänellä oli oma tyttönsä. Judith-äiti ei enää nauranut. Hän olisi tahtonut repiä palaisiksi tuon pitkän tyttöhuitukan, jos vaan olisi voinut. Mutta kun ei hän saanut kepillään pieksää, käytti hän suutansa sitä enemmän. Bård sai kuulla niin paljon pahaa ja rumaa, että hän siihen vihdoin kyllästyi. Ja kahta hullummasti kävi, kun hän eräänä iltana miesten tapaan aikoi mennä morsiantaan tervehtimään. Hän tuli vetelehtien lakki kallellaan ja puteli taskussa puolillaan, sillä nyt hän oli miestä olevinaan. Mutta tytön isä, joka oli kunnan työmies, sai hänet kynsiinsä ja antoi sellaista pöllyä ja läksyä ettei Bård vielä eläessään moista tavannut. Siinä hän kuuli nimensä ja minä miehenä häntä siivojen ihmisten seassa pidettiin. Pahimmat solvaukset hänelle viskattiin vasten silmiä, ja ilkeältä tuo tuntui, "ruteleeksi" kun sanottiin, "riekaleprinssiksi", "katurentuksi", joka eli toisten rahoilla eikä kelvannut mihinkään, paitse pahantekoon ja narriksi ja koko kaupungin pilkaksi. Sinä iltana Bård heltyi. Häpeissään hän puikahti pois kotiin ja unhotti sekä tytön että miehekkyyden. Nyt teki jo mieli pois. Tuommoista ei hän voinut kestää. Merille täytyi hänen päästä ja kun opin oli käynyt, menisi hän äitinsä luokse, saisi rahoja, ostaisi laivan ja tulisi takaisin oikein mahtimiehenä, ja silloin tuo työmiehen retkale katuisi, että oli laittanut "prinssin" vihamiehekseen. Seuraavana päivänä hän pysyi kotosalla. Ja kuukauden perästä hän läksi laivaan, joka purjehti Englantiin. Jos kuka, niin Judith-äiti nyt iloitsi.

Toinen oli, joka ei iloinnut, ja se oli "hänen tyttönsä". Raukka istui kamarissa ja itki ja hieroi silmiään siksi kuin turposivat. Hän rakasti Bårdia niin paljon kuin 16 vuotias katutyttö rakastaa voi; mutta nyt Bård matkusti pois, ja paljon saattoi ajat muuttua ennenkuin hän takaisin tuli! Ja totta puhuen, ei hän oikeastaan voinut Bårdiin sen vertaa luottaa, että olisi saattanut ruveta häntä odottamaan. Per Lauritsen ja Jöns Nilssen tulisivat häntä kosimaan ja sen hän tunsä luissaan, ettei hän heitä kauan vastustaa voisi. Mutta ne eivät kumpikaan olleet likimain niin kauniita kuin Bård. Sitä tyttö itki, ja itki kuin rahan edestä.

* * * * *

Judith-äiti ei Bårdille sanonut, missä hänen äitinsä oli. Sillä hän ei sitä tiennyt. Oikeastaan hän ei Gunhildista tiennyt sen enempää, kun että hän eräänä iltana oli etsinyt kortteeria — merimies Erik oli neuvonut häntä tänne, sanoi hän — ja sitten hän oli antanut Judith'ille rahoja pojan kasvatukseen. Itse hän tahtoi mennä "ulos maailmaan" oli hän sanonut ja kun Judith kysyi, eikö tuntunut vähän kolkolta lähteä niin pitkälle matkalle, nuorena ja yksinäisenä, oli hän siihen vaan nauranut ja päättänyt kyllä toimeen tulevansa. Sillä vanha Erik oli luotettava kauppias, jatkoi hän. Sen jälkeen ei Judith ollut mitään Gunhildista kuullut.

Mutta kotiin, Nils Pedersenille yhtenäen kerrottiin juttuja, jotka äkkiä muuttivat voudin hiukset harmaiksi. Sanottiin, että Gunhild oli mennyt Tanskaan ja elänyt siellä hyvin huonosti. Oli mennyt komeljantti-seuraan, tiesivät he jutella, näytellyt semmoisten ihmisten kanssa teatteria ja ollut paras joukossa. Paljon hänestä olivat pitäneet, varsinkin nuoret herrat jotka vähemmän välittivät rahoista kuin ilosta ja joiden maine ei ollut parasta laatua. Kuinka paljon näissä puheissa perää oli, sitä ei

varmasti voinut tietää; mutta vouti, joka tunsu suvun, saattoi kyllä ajatella, että tytölle voisi pistää yhtä ja toista päähän. Kun hän muutamia vuosia tämän jälkeen kuoli, päättivät kaikki yleisesti, että suru tytön tähden oli murtautunut tuon vahvan miehen.

* * * * *

Kolme kokonaista vuotta sen jälkeen kuin Bård oli matkustanut pois tuli eräänä päivänä Judith-äidin luokse vieras, kalpea, komea nainen, jota tämä ei tuntenut, mutta joka oli Gunhild. Hän oli tavattomasti muuttunut. Oli suurempi ja uhkeampi, mutta samalla ikäänkuin rauennut; kasvot olivat harmaan kalpeat, otsaan ja suun ympärille oli uurtautunut hienoja ryppyjä, jotka melkein tekivät hänen vanhan näköiseksi. Mutta silmät olivat tukeat ja kovat ja kun hän ne äkkiä loi ylös, näkyi niissä sairautta. Hänen koko olemuksessaan ilmestyi kauheata levottomuutta; harvoin hän istui kauan yhdessä kohden, ennenkuin syöksähti äkkiä ylös ja alkoi kävellä hermostuneilla, pikaisilla askeleilla, kunnes taas säpsähti, pysähtyi, meni istumaan ja katseli ympärilleen epäilevin, säikähtynein silmin. Judith-äiti ajatteli itsekseen: nyt hän on saanut kylläkseen tästä maailmasta.

Poikaansa hän etsi. Kun kuuli hänen matkustaneen pois, joutui hän aivan epäilyksen valtaan; mutta Judith tiesi kertoa, että hän oli saanut terveisiä Bårdilta ja että hän pian tulisi kotiin. Se auttoi, Gunhild kyseli kaikenlaista Bårdista ja tahtoi erittäinkin tietää minkälaiseksi hän oli kehkeytynyt. Judith vastasi, että hän oli semmoinen kuin useimmat muutkin sillä iällä, aina kuitenkin hiukan vilkkaampi; sillä siinä pojassa oli tulta, sanoi hän. Gunhild huokasi syvään ja kun hän kuuli, että Bård myöskin oli kauniimpi ja pulskempi muita, huokasi hän vieläkin syvempään. Hän antoi Judith-äidille rahaa ja pyysi häntä lähettämään sanaa, niin pian kuin Bårdista jotain kuulisi; hän asuisi siellä ja siellä. Sitten hän läksi, mutta palasi vielä kyselemään kaikenmoista, meni sitten todenteolla pois, mutta tuli iltapuoleen uudelleen takaisin. Ja silloin hän oli vieläkin tuskaisempi ja näytti yhä sairaammalta. Judith-äiti ajatteli itsekseen, hän on saanut *enemmän* kuin kylläkseen tästä maailmasta.

Hienosti hän oli puettu ja paljon hänellä näytti olevan rahoja. Hän oli ollut naimisessa rikkaan aatelismiehen kanssa, sanoi hän; mutta mies oli kuollut ja yksin hän oli jäänyt taaskin. Josko hänen oli käynyt hyvin? — Vieläkö mitä! "Hyvin?" hän hymyili hienosti ja kärsien, juuri kuin tuo ajatus olisi ollut hänelle varsin vieras. Mutta olihan hän ollut rikas? Eikä suinkaan hän minkäänlaista puutetta ollut kokenut, vaan saanut kaikki, mitä tahtoi? — Tietysti... Tuo kärsivä hymy tuli takaisin. "Hän oli rehellinen kauppias." — "Kuka?" — "Vanha Erik, tiedämmä." Judith alkoi ajatella, ettei tuo hieno rouva ollut täydessä järjessään.

* * * * *

Päivä tuli, toinen meni; Gunhild kävi kuulustelemassa poikaansa yhtä usein kuin aurinko taivaalla nousi. Ja niin levottomasti hän kyseli ja semmoisella enenevällä tuskalla, että olisi luullut hänen kuolintautiaan sairastavan ja odottavan lastaan saadakseen sanoa hänelle viimeiset jäähyväiset. Tämän kautta hän pian tuli kaupungissa tunnetuksi; häntä sanottiin "prinssin äidiksi" eikä tiedetty, pitääkö hänelle itkeä vai nauraa. Mutta kaikki kummeksivat, kuinka tuolla katurentulla saattoi olla noin komea äiti, ja kuinka hän nyt oli noin tuskassa pojastaan, vaikkei hänestä tähän saakka ollut vähääkään välittänyt, ja pian oli kaupungissa tuosta hienosta rouvasta keksitty juttu, tai oikeammin monta juttua, jotka kasvoivat ja lisääntyivät tavan takaa. Gunhild ei siitä tiennyt mitään; joka päivä hän kulki tavallista kulkuaan Judith-äidin luona, kysyi poikaansa, sai kuulla hänestä jotain Judith-äidiltä ja sitten hän palasi taas kotiinsa ajattelemaan poikaansa ja hirmuista syntiään. Mutta öisin hän uneksi tuosta vanhasta kirkosta ja paperilehdestä, jossa verinen kirjoitus oli. —

Seitsemäntoista pitkää vuotta hän oli koettanut kaikin tavoin tukeuttaa nuo häijyt muistot ja unhottaa poikansa ynnä rikoksensa ja itsensä. Kymmenkunta vuotta hän siinä onnistui, sillä hän tuli näkemään niin paljon uutta ja hänellä oli luja tahto ... kymmenen vuotta meni, menipä kaksikintoista; ei hän itsekään ymmärtänyt kuinka ihminen niin saattoi elää ilman ajatusta; mutta kolmannellatoista vuodelle tuo uusi elämä alkoi tuntua vanhalle ja neljännellätöista hän siihen ikävystyi; viidennellätöista hän kamppaili muistojensa kuin patriarka enkelin kanssa — sillä niitä *oli tarpeeton* ajatella ... mutta kuudennellätöista muistot voittivat, ja siitä ajasta hänen ankara pelkonsa sairaudeksi muuttui. Hän antaantui yhä enemmän synkille ajatuksilleen, ja se jonka hän tähän saakka oli tavallaan unhottanut, — sillä lapsi oli Bårdin oma eikä hänen — se astui nyt valtavana esiin: että hänelläkin oli poika. Ja tuon pojan pitäisi nyt olla suuren ja kauniin, jota hän voisi rakastaa ja ohjata oikealle tielle ja auttaa; jonka kautta hän tulisi nuoreksi jälleen. Kun hän tätä ajatteli saattoi hän itkeä kaipauksesta. Rakkautta hän enin tarvitsi, lapsen rakkautta; muuhun kaikkeen hän oli väsynyt, sillä hän oli huomannut sen petolliseksi ja tyhjäksi, onttoiseksi valheeksi; mutta lapsen rakkaus, lapsen hyvä, viaton rakkaus — siitä hän voisi antaa elämänsä. Minkälainen hän oli? minkälaisissa suhteissa hän eli? kuinka hän oli kasvatettu? Ja mitä hän ajatteli äidistään, joka näinä pitkinä vuosina...

Näin hän mietiskeli, ja sitten tuli muisto, tuo verinen, kauhea muisto... Poika oli myyty. Ei hänellä ollut mitään oikeutta häneen; hän oli antanut sen *toiselle*. Paholaiselle hän oli poikansa luovuttanut ...

ei hän uskaltanut poikansa näkyviinkään mennä.

Tätä hän mietti pitkät ajat. Mutta eräänä päivänä huimaava ajatus iski hänelle päähän: mitä jos paholaista pikkuisen pettäisi. Antaisi itsensä sijaan, keksisi jonkun keinon. Paholaista kyllä sai pettää, ei se voinut syntyä olla. Tosin *hän* puolestaan oli tässä asiassa liiton täyttänyt; mutta olipa hän muuten —! Mitä jos olisi koettaa! —

Tuo ajatus kiintyi hänen aivoihinsa, ikäänkuin salainen hulluus. Ha, ha, paholainen oli tuhma; moni oli häntä narrannut. Entä sitten, jos hän tulikin helvettiin, sinne hänen tiensä kumminkin vei. Ja mahtoipa sentään siellä tulessa ja liekissäkin tuntua suloiselta, kun tiesi pelastaneensa lapsen paholaisen kynsistä. Niin, niin! Sillä tavalla hän tekisi. Kotiin vaan ensin, kotiin, poikaa etsimään ja pelastamaan; joku pappi oli hänen saatava käsiinsä, sillä papin apua tarvittiin, ja sitten hän pelastaisi pojan. Kun hän vaan ennättäisi ajoissa! Ettei myöhästyisi!

Hän meni laivaan, lähteäkseen "kotiin". Jos vaan kalvaava kaipaus ja vapiseva levottomuus olisi purjeita täyttänyt, pian matka silloin olisi joutunut. Mutta heillä oli huono tuuli ja välistä puhalsi se vastaan. Gunhild alkoi vihdoin ajatella, että paholainen itse tahtoi estää heitä perille joutumasta; hän ehkä tiesi hänen aikomuksensa, tiesi mitä hän tahtoi...

Nyt hän oli perillä; mutta poika, jota hän niin sydämellisesti oli kaivannut, ja jota hän tahtoi pelastaa, poikaa ei näkynyt. Ajatukset, toinen toistaan hirmuisempi, risteilivät hänen päässään. Varsinkin alkoi häntä peloittaa, että paholaiselle oli annettu oikeus riistää omansa ennen aikaa siitä syystä, että hän, Gunhild, oli petosta ajatellut.

* * * * *

Kaupunkiin oli siihen aikaan tullut nuori pappi, johon kansalla oli suurta luottamusta. Hänen nimensä oli hra Olaus; kalpea, laiha mies hän oli, leukaa peitti ohkainen, punertava parta ja otsa oli kapea, mutta jäykkä. Sanottiin häntä monessa suhteessa vanhempia pappia ankarammaksi ja hirvittävän viisaaksi. Maalla hän sitä ennen oli ollut pappina ja siellä hän oli osoittanut tuntevansa yhtä hyvin "mustan kirjan" kuin raamatunkin. Pappilassa oli kummitellut — siitä kerrottiin pitkiä juttuja: oviin koputeltiin ja ikkunoihin kahdentoista aikaan yöllä, portaissa ja käytävissä jyskittiin ja pidettiin melua —; mutta hän, pappi, oli kerrassa saanut kaikesta lopun. Ei mennyt puolta tuntia, ennenkuin hän jo oli manannut kaikki pirut syvälle maan alle. Hänestä paljon puhuttiin kaupungissa ja ihmiset katsoivat häneen suurella kunnioituksella, johon paljon pelkoakin sekoittui.

Sen miehen luokse ajatteli Gunhild olevan parasta mennä. Ja hän läksi. Herra Olaus otti häntä vastaan suurella vakavuudella; näytti melkein tuntevan häntä jo edeltäpäin. "Sinua varmaan synnit painavat?" sanoi hän.

Gunhild peljästyi, hän ei ollut tuommoiseen puheeseen tottunut; vihdoin hän vastasi tahtovansa ennemmin säästää synnit rippihetkeen; erästä toista asiaa hän nyt tuli papilta kysymään, jos saisi siihen luvan. Kyllä hän sai. Se oli nyt sitä, että jos ... pappi uskoi ... että ... niin, ei pappi saisi kummeksia, jos hän nyt kysyisi suoraan ... mutta kävisikö laatuun pettää ... paholaista? Kävikö laatuun ... ja oliko siinä mitään väärää? — "En sitä itsepuolestani kysy", jatkoi hän levottomasti liikkuen; "mutta jos oikean vastauksen saisin, olisi siitä hyötyä sekä minulle että muille".

Pappi tuijotti häneen kauan ja ankarasti; hän loi silmänsä alas, eikä voinut istua levollisena.

"Josko se on oikein!" huudahti viimein pappi. "Epäiletkö sinä jos se on oikein pettää perkelettä?"

"Kaikki meidän työmme", pitkitti hän, "ja kaikki hyvät toimet maailmassa tarkoittavat perkeleen pettämistä. Ne ne juuri ovat, joita me sanomme hyviksi töiksi. Perkeleellä on oikeus meihin kaikkiin; sillä synnin kautta olemme kaikki hänen vallassansa, hänen omansa sieluinemme ja ruumiinemme. Ei meillä ole mitään omaa; syntymisestä saakka olemme kokonaan hänelle omistetut. Perisyntien kautta on se tapahtunut ennenkuin vielä mitään tunsimme äitimme kohdussa ja sittemmin saa hän meidät vielä enemmän valtaansa omien syntisten sanojemme ja tekojemme kautta. Mutta koko meidän elämämme tarkoittaa, jos nimittäin se oikea on, että me häneltä tämän omaisuuden peijaisimme pois. Kaikki hyvät toimmemme tähtäävät siihen, että me jumalan avulla hänen kynsistään pääsisimme, hänen syleilystään irtautuisimme. Sillä hän on itse jumalaton ryöväri ja valehtelija aina alusta saakka. Ja sinä vielä kysyt, onko se oikein?"

"Mutta jos joku olisi *antanut* itsensä hänelle — *myönyt* itsensä hänelle..."

"Se on yhdentekevä. Perkele on kaikissa töissään ryöväri ja rosvo ja sen hän itse ensiksi on vieteltyt, joka niin pitkälle joutuu, että hänen valtaansa antauntuu. Mutta jos se käy laatuun? Niin, se on toinen asia."

"Mutta voisihan se olla mahdollista —?"

"Riippuu asian haaroista."

"Kun joku toinen antaisi itsensä hänen sijaansa, joka on myöty?"

"Sitten se täytyisi olla semmoinen, joka on niin puhdas ja hyvä, ettei perkeleellä ole häneen mitään oikeutta."

Gunhild kalpeni. Sitä hän ei ollut ajatellut. Hän tuli niin hämilleen, ettei puhunut enää sanaakaan, vaan nousi ja lähti tiehensä. Pappi jäi katsomaan hänen jälkeensä; hän pudisteli päätään ja ajatteli: sinussa asuu monenlaisia henkiä.

Kun Gunhild samana päivänä tuli Judith-äidin luokse kalpeampana ja väsyneempänä kuin milloinkaan ennen, tapasi hän siellä vieraan merimiehen, joka näytti olevan kuin kotonaan. Gunhild säpsähti, mutta rauhoittui samassa; sillä tuo ei voinut olla Bård. Siksi hän Gunhildin mielestä oli liian ruma ja vanha, ainakin mahtoi hän olla 40 tienoissa. Ei, Bård se ei ollutkaan, vaan Hans Mikkelsen, Ingridin mies; mutta hän oli purjehtinut samassa jaalassa kuin Bård ja toi häneltä terveisiä. Terveisiä häneltä —! Nyt tuli Gunhildiin eloa. Hän juoksi Mikkelsenin luokse, joka vetääntyä taaksepäin. Gunhild siitä huolimatta häntä lähestyi, kysyi, rukoili sanoilla, silmillä ja ristiinpainetuilla, vapisevilla käsillään —: missä hän oli? milloin hän tulisi? voiko hän hyvin? miks'ei hän tullut heti? oliko hän sairas? oliko hänelle tapahtunut jotain? oliko hän vaarassa?... Hans Mikkelsen arveli, ettei rouvan laita ollut aivan oikein.

"Jos saan luvan puhua", hän sanoi, "niin kerron kaikki". Gunhild ymmärsi miehen olevan oikeassa ja koetti hillitä itseään. "Mutta yksi asia täytyy sinun kohta sanoa: missä hän on? ja tuleeko hän kohta? ja miksei hän seurannut mukana?" Nyt nauroi Hans Mikkelsen. "Parasta kun nyt maltat mieltäsi ja annat minun kertoa", sanoi hän. "Niin, mutta kiiruusti, kiiruusti", rukoili Gunhild. Hän seisoi, kuin tulisilla hiilillä.

"No niin, Bård ei ollut varsin kaukana. Hän jäi naapurikaupunkiin siitä syystä että se veijari — hoh, ho! Sitä oli poikaa! Oikea hulivili — niin, sanalla sanoen, hän oli saanut kynsiinsä erään naisen, taikka paremmin pienen tyttöhempuksen... No niin, kunnan ihminen hän yhtäkaikki kuuluu olevan ja kaikkien miesten mielitietto, sillä hän oli kaunis, oikein hirvittävän kaunis, mutta heikkarin ylpeä, äärettömästi ylpeä! oli antanut rukkaset joka ikiselle, ei antanut hyvää sanaa yhdellekään, eikä ystävällistä hymyä! ei, hiiden vietävä koko tyttö. Mutta muuten erinomainen. Moni poika oli häntä kosinut; sillä hän olisi kerrassaan ollut mainio, ell'ei vaan tuo ylpeys vaivannut. Hm! No, tuo hurja Bård häneen rakastui silmittömästi. Hänestä se juuri oli hyvä, että tyttö oli ylpeä, sillä hän oli kyllästynyt noihin tavallisiin — hm! Tämä hänen mielestään oli jotain uutta, mutta Herra sitä poloista armahtakoon, sillä pulaan hän nyt joutui. Ei hän ole tottunut rukkasia saamaan — voi Jumala sentään, kuinka monta hän on narrannut! — tytöt ne ovatkin häntä suosineet ikänsä ja aikansa ... ho, hoo, hän ei pannut enää arvoa naisille enemmän kuin vanhoille lapasille; tuskin olisi säikähtänyt itse Espanjan kuningatartakaan!... sillä sellaista poikaa ei joka päivä nähdäkään ... suuri ja reipas, harteava ja solakka vartaloineen, kasvat hienot, kuin työllä ja tukka kuin kuningas Absalonilla! Ja sitten hän vielä oli niin hauska! — hm! hauska ja raju, iloinen hyvällä säällä ja rumalla vielä iloisempi, raikas kuin lintu, vapaa ja rohkea, kuin merirosvo ... niin, paljon voisin kertoa siitä pojasta! — mutta se vaan on varmaa ja sitä kaikki sanovat, jotain hänestä tulee ja olla hän vaan kuningas, no siksi hän ei ole syntynyt, mutta amiraali hänestä varmaankin väännäksen, tai jotain muuta sellaista. Muutamat sanovat häntä lurjukseksi, mutta ne ovat semmoisia, joita hän on antanut selkään, tai joilta hän on morsiamet ottanut ... mutta, no niin! Tuosta työstähän piti minun kertoa. En ole vielä elämässäni niin kaunista nähnyt. Hän on juuri kuin Bårdille luotu ... ell'ei hän vaan olisi niin ylpeä. Hah! Mitähän ne tytönnypykät luulevat olevansa ilman meitä. Ei katsonut meihin päinkään. Pysyi aina kolmen askeleen päässä ... ja enin kaikista hän pelkäsi Bårdia. Poika koetti kaikin tavoin, mutta ei vaan saanut hyvää sanaakaan; tyttö oli kuin kivistä. Mutta mitä enemmän tyttö vastusteli, sitä tulisemmaksi Bård kävi ja viimein hän oli kuin järkensä menettänyt, ett'ei voinut enää ajatellakaan muuta kuin tuota tyttöä! niin, ja täydessä totuudessa tietysti. — Oikein se oli ilkeätä. Hän mutisi ja oli kiukkuinen ja äreä aivan kuin hammastautia poteva. Eräänä päivänä hän meni tytön luokse ja sanoi hänelle tuota kaikkea, hän vannoi ja kirosi, että nyt se oli hänen vakava aikomuksensa naida ja tuoda häntä kotiin, eläkkeeseen hänen kanssaan nuhteettomasti ja kunniallisesti niinkuin hyvä aviomies, ja hän vannoi ja vakuutti siksi kuin tyttö häntä uskoi. Ja samassa hän oli kuin toinen ihminen. En ole vielä elämässäni moista nähnyt. Tulta ja hehkua oli tyttö kokonaan. Rakkautta ihan pikku sormeen saakka. Niin hurjasti hän oli Bårdiin rakastunut, ett'ei voinut olla hänestä erillään ainoatakaan päivää! Semmoisia ne ovat nuo kopeat naiset ... pahempia vielä kuin muut ... tyyneessä vedessä suurimmat kalat kutevat. — Mutta hyvä tyttö hän muuten oli, rehellinen kuin kulta ja uskollinen kuin suuri ankkuri; Bård tuli aivan raivoonsa. Patahulluksi tykkänään. Niin hän oli mielissään että koko jaalan väestö hänelle nauroi; kohtuus kaikessa. Eräänä iltana hän pieksi mäsäksi kolme miestä siitä vaan että olivat sanoneet työstä jonkun sanan joka ei ollut hänelle mieleen, pieksi siksi kuin matelehtivat maassa. Hah, se oli ilkeätä. En tuntenut enää koko poikaa. Ja sitten hänen piti päästä

naimiseen heti paikalla. Yks, kaks, kolme! Ei auttanut mikään. Tyttö oli jäykkä nainen ... vaikka vaan köyhän lesken tytär; isä oli ennen maailmassa ollut merimiehenä, sanotaan ja jäyhä riiviö... Mutta Annakaan ei tahtonut erota Bårdista. Sitten saimme tuulta ja purjehdimme, mutta hän jäi jälkeeseen ... sai tietysti laivurilta luvan. Ja minulle hän sanoi tulevansa Jens Villumsenin kanssa kotiin naineena miehenä ja antavansa perhanan kaikille naisille sekä täällä että muualla maailmassa. Niin, saatte häntä nyt sitten odottaa kuukauden tai kahden perästä, riippuu tietysti ilmasta; onhan tuo tähän aikaan ollut hyvän puoleista; mutta näyttää kuin tahtoisu tuuli kääntyä taaskin."

Hans Mikkelsen käveli lattialla edes takaisin nauraen ja jutellen; Judith-äiti istui tyytyväisenä mukavuudessaan, Gunhildille oli jokainoana sana kuin pisto sydämeen. Semmoinen poika hänellä oli, kaunis, onnellinen ja toivorikas; — ja hänkö nyt turmioon menisi elämänsä parhaassa kukoistuksessa! Ehk'ei hän ennättäisi kotiinkaan, ennenkuin paholainen hänet valloittaisi ja näyttäisi hänelle kirjeen tuolla verisellä kirjoituksella...

Gunhild istui tuijottavin silmin ja oli niin kamalan näköinen, että Hans Mikkelsen alkoi häntä peljätä ja meni tiehensä. Tuommoisista sairaista naisista minä en pidä, hän puhui itseksensä, mutta ajatteli samalla, että hän kenties oli puhunut enemmän kuin olisi pitänyt.

Gunhild meni vielä uudestaan papin luokse. Poika täytyi pelastaa. Papin tuli keksiä joku neuvo. Hän puhui pojan puolesta; kertoi satuja ja juttuja henkilöistä, jotka olivat paholaista peijanneet, ja pappi myöskin tiesi semmoisia tapahtuneen. Mutta vaikeampaa oli päättää, vieläkö tuo nytkin tapahtuisi. Se riippui monesta seikasta. Ja tähän aikaan oli harvalla jos yhdelläkään papilla niin suurta valtaa paholaisen ylitse. Sen hän ainoastaan Gunhildille lupasi, että puhuttelisi sitä miestä, joka oli myöty, nähdäkseen voisiko mitään apua toivoa. Paljon riippui, näet, siitäkin, jos mies oli elänyt oikealla tavalla tai jos hän kenties oli semmoinen, että ansaitsi tullakin pahan valtaan.

* * * * *

Siitä hetkestä oli Gunhildilla toinen huoli kannettavana. Ei vielä siinä kylläksi, että hän oli myönyt poikansa, hän oli vielä lisäksi laittanut niin, ettei hän voinut pelastua. Kahteen kertaan hän oli hänet paholaiselle myönyt. Ulos kadulle oli hän heittänyt poikansa huonojen ihmisten sekaan, jossa hän ei voinut oppia muuta kuin pahaa, ja niin hän oli tullut semmoiseksi raivoksi, että tuskin saisi omien syntiensäkään tähden armoa.

Hän ajatteli kaikkea tuota, mitä merimies oli kertonut. Ja kun hänkin, raaka laivamies, piti Bårdia rajumpana muita, niin saattoi arvata, minkälainen hän mahtoi olla! Varmaan hän oli hukassa, poika parka, nuorella iällään.

Pahinta kaikesta, että hän oli naisia vieteltyt. Aivan kuin isänsäkin. Vieteltyt naisia, useita naisia! Gunhild tiesi, minkälaista se oli, tiesi, miltä nuorelle naiselle tuntui, kun sai senlaista kokea. Ja hän oli monta turmioon saattanut. Moni oli hänen tähtensä elämän toivon kadottanut; moni hänen tähtensä kärsi suurimpia tuskia. Kuinka paljon valitushuutoja mahtoikaan hänen omaatuntoaan painaa; kuinka syvästi mahtoivat häntä kirota nuo monet, jotka turhaan häntä odottivat ja joita hän rajussa himollisuudessaan oli häväissyt. Gunhild käveli rauhatonna ja tuskaisena edes takaisin suuressa huoneessaan; väänteli hiestyneitä käsiään, pysähtyi ja tuijotti pitkät ajat joko tyhjään ilmaan tai sisäänpäin, omaan itseensä; sillä omaa elämätään hän nyt eli, eikä tiennyt muusta maailmasta mitään. Ja äkkiä hänelle selveni, ettei pojassa ollut syytä, vaan että hän, Gunhild itse oli edesvastauksessa kaikesta. Minkä poika sille voi, että hänet oli kadulle, roistoväen pariin heitetty, ja siellä kaikenmoista ilkeyttä oppinut. Ne naiset, jotka Bårdia kirosivat, olivat väärässä; häntä heidän vihansa pitäisi kohdata. Hän yksin oli syntiä tehnyt. Taikka ei oikeastaan hän, vaan tuo mies siellä kotipuolella. Bård Neset, joka oli hänet turmioon syönyt, *hän* syyllinen oli; hänen ylitsensä tämä valitus oli tuleva; *hän* saisi kärsiä kaikesta, mitä oli tapahtunut, itsensä, Gunhildin, pojan ja kaikkien nuorien tähden, kaikkien niiden tähden, joiden elämä oli hukkaan mennyt. Ja niiden lasten tähden, jotka nyt kuljeksivat ympäri maailmaa oppien kaikkea pahuutta; syntiä karttui synnin päälle läpi koko elämän aina tuomiopäivään saakka.

Mutta poika oli viaton, ja hän oli pelastettava. Kunpa hän vaan tulisi. Aika oli pian kulunut; Gunhildilla oli enää päiviä luettavana kuukausien sijasta. Hän meni taaskin papin luokse, antoi hänelle rahoja ja pyysi rukoilemaan poikansa edestä joka ilta ja aamu. Pyysi myöskin, että pappi oikein kauniisti rukoili hyvää ilmaa seuraavana sunnuntaina kirkossa. Pappi rukoili. Ja hyvä ilma tulikin. Jo lau'antaina, ennenkuin kirkossa oli rukoiltukaan, kääntyi tuuli. Silloin sai Gunhild lujan luottamuksen pappiin. Kyllä hänessä varmaan olisi miestä, kun taistelu syntyisi paholaista vastaan.

* * * * *

Gunhildilla oli voimakas luonto; mutta hän tunsikin päivän päivältä käyvänsä heikommaksi. Vihdoin viimein tuli Judith-äiti eräänä päivänä hänen luokseen. Vanhus näytti juhllalliselta, mutta

samalla myöskin lempeältä, ja Gunhild ymmärsi kohta, että hänellä oli hyviä sanomia. Tulinen sähkövirta tulvasi hänen sydämeensä: "hän on tullut?" — kuiskasi hän. Vanhusta vähän arvelutti, ennenkun vastasi. — Kenties oli.

Gunhild tahtoi syökseä ulos. Semmoinen levottomuus hänet valtasi, että tuntui, kuin olisi hän enemmän peljästynyt kuin ihastunut. Mutta Judith arveli, ett'ei mitään kiirettä ollut. "Kuinka niin? Onko jotain tapahtunut?" "Eipä juuri; mutta poika saattoi tulla hänen luokseen tuossa paikassa." "Onko hän täällä? pian, pian!" Gunhild oli sellaisessa kuumeessa, että se vanhukseenkin tarttui. "On kyllä, sekä hän että hänen vaimonsa", sanoi hän hymyillen. "Oikein kaunis pari siinä on!"

Gunhildin sydän löi niin rajusti, että hänen täytyi istua. Useita kertoja hän veti syvään henkeä, eikä saattanut puhua; Judith peljästy ja tahtoi häntä auttaa. "Anna heidän tulla!" kuiskasi Gunhild. "Ette varmaankaan kestä sitä", arveli Judith. "Anna heidän tulla!" intti Gunhild uudelleen kärsimättömänä. Judith-äiti meni ulos ja pian Gunhild kuuli läheneviä askelia. Ovi aukeni. Joku vieras voima veti Gunhildia heidän luokseen, ei hän heitä nähnyt, mutta juuri kuin sumun läpi haamoitti häntä vastaan suuri, kaunis poika, jolla oli niin musta, paksu tukka, että säihkyi ympärillä. Ja hänen takanaan oli nainen, vaalea ja ihana suurine, loistavine silmineen. Gunhild riensi heitä kohti ja tukevat kädet ottivat hänet vastaan; kaikki kolme seisoiivat yhteen pujottuina kädet toistensa ympärillä; Gunhild vapisi ja itki, eikä voinut puhua mitään. Mutta Bård sanoi: "Tiesinhän, että kerran sinut tapaisin. Varmaankin se hyvää ennustaa että sinut juuri nyt löysin." Anna ihmetteli, ett'ei heitä sanottu tervetulleiksi; ehkei ollut Gunhildille mieleistä, että poika oli naimisessa?

He kävivät istumaan, Gunhild molempain nuorten väliin. Ja hän katsoi ylös heihin, Annaan ja Bårdiin, ei kuitenkaan suorasti silmästä silmään. Hänen sydämensä hehkui rakkaudesta poikaan, joka oli hänestä niin ihmeellisen kaunis. Kasvot olivat voimakkaat ja komeat, lämmin, eloisa hohde valaisi nuoruuden pehmeitä piirteitä, silmät olivat iloiset ja kirkkaat, hymy viehkeä. Entä Anna! Niin heleätä ja hienoa Gunhild tuskin ennen oli nähnytään. Taivaan enkeliltä hän näytti Gunhildista, joka oli murtunut hirveiden muistojensa ja tuskallisten ajatustensa taakan alla. Hän otti Annaa vihdoin syliinsä ja painoi häntä rintaansa vasten aivan kuin etsien pelastusta häneltä. Bård sitä katseli ja hymyili ylpeänä kuin kuningas; nyt oli hän uudelleen varma siitä, että oli saanut maailman parhaimman tytön omakseen. Ja hän nousi ylös suuressa ilossaan, veti syvään henkeä ja näytti onnelliselta. "Nyt rupeamme vasta oikein elämään äiti!" sanoi hän.

Ja hän kertoi osaksi leikillä, osaksi toden teolla, että se oli Anna, joka hänet ihmiseksi oli tehnyt. — "Ennen en ollut mikään mies, vaan susi suorastaan. Joku noita oli viskannut luontokappaleen haamun ylitseni; olin niin raivokas kuin metsän peto ja hävitin kaikki, mitä eteeni sattui ja itseni myöskin. Nyt siitä on loppu tullut. Pikku prinsessa on minut pelastanut ja äitini olen löytänyt; nyt minulla on kaikki, mitä tarvitsen elääkseni onnellisena ja luulenpa että tästä lähtien tulemme kaikki hyvin toimeen." Anna nojautui onnellisena häneen; Bård hymyili iloisesti äidilleen.

Gunhildista tuntui nyt kahta vertaa vaikeammalta. Tuossa nyt seiso i poika, onnellisin ihminen maailmassa, nuori, väkevä, iloinen, koko elämä avoinna edessään ja toiveita oli hänellä niin kauniita kuin ajatella voi; hän oli taistellut ja voittanut kaikki pahat, onnea ja hyvyyttä oli hänellä jäljellä; nyt hän alkaisi uutta elämää ja juuri samana hetkenä tuli äiti, kuin kova kohtalo hänelle vastaan mukanaan tuoden kuoleman ajatuksia ja hautajaiskelloja; muutamia päiviä sinulla vaan on elon aikaa, sitten temmaistaan sinut pois morsiusvuoteesta ja lähetetään pois helvetin syvyyteen. Nuo molemmat nuoret seisoiivat tuossa kuin nukuksissa. Gunhild kalpeni, löi rajusti ympärilleen tyhjää ilmaa ja pyörtyi. Mikä Jumalan nimessä häneen tuli?

"Hän varmaankin tuli liian iloiseksi", sanoi Bård. "Kun hän ei vaan kuolisi", arveli Anna. "Ei suinkaan", sanoi Bård. He laskivat hänet penkille ja valelivat hänen otsaansa kylmällä vedellä. Gunhild tointui ja Anna oli vähällä itkeä ilosta kun hän taaskin loi silmänsä auki. "Armas, mikä sinua niin ahdistaa", sanoi hän. Hän kumartui hellästi Gunhildia kohti. Gunhild katsoi häneen jäykällä, levottomilla silmillään ja vaikenä. Viimein puhkesi hän ikäänkuin huokaukseen: "Lapsiraukkani, lapsiraukkani!" Muuta vastausta he eivät saaneet.

Bård alkoi kummastua. "Kuinka sinun on laitasi äiti?" kysyi hän. "Sinä et saa tulla sairaaksi nyt; kun juuri olemme löytäneet toisemme ja muuten kaikki on niin hyvin!" Gunhild huiski häntä pois kädellään. "Ei nyt, ei nyt", rukoili hän, "ei mitään siitä. Sitten! Herra Jumala sitten!"

Bård ja Anna katsoivat toisiinsa. Tämä herätti heissä pahan aavistuksen; he eivät mitään ymmärtäneet, mutta surullisiksi he kävivät. Gunhildin täytyi mennä vuoteelle. Hän lepäsi siinä hetken kädet ristissä silmien ylitse; sanoi sitten tahtovansa nukkua, jonka tähden Bård meni ulos. Anna istui hänen luonaan. Gunhild vaipui vähitellen horrokseen.

Yöllä he valvoivat molemmat hänen luonaan. Gunhild oli täydessä kuumeessa ja kauheasti levoton. Puoliyön jälkeen hän huononi ja alkoi houraila. Nuorista ei kumpikaan saanut mitään selkoa hänen

puheestaan; mutta sen he ymmärsivät, että joku häntä painoi. Outoa oli rakastavaisille tulla häiden ilosta tautihuoneeseen; mutta vielä tuskallisemmalta tuntuivat nuo käsittämättömät sanat, jotka ikäänkuin varoittivat heitä epäilemään kaikkea maallista onnea. Pahinta ja oudointa, mitä nuoret, iloiset ihmiset kuulla saattavat! Ei aikaakaan ennenkuin Anna kuiskaisi: "Sinusta hän puhuu." Ja nuori vaimo vaaleni kuin palttina. Bård kuunteli. —

"— — Minä sanon sinulle, Bård ... sinun täytyy uskoa minua! Elä kysy! elä kysy! Saatatko ajatella semmoista omasta äidistäsi? — Ei, ei ... semmoista ei tapahdu ... semmoista — ei." Valitusta ja levottomuutta. "Mitä Herran nimessä tuo on?" sanoi Bård. Anna tuijotti häneen levottomasti. Hetken päästä kuului taas kirkaiseva huuto. "Mene papin luokse, sanon minä! — Sen nuoren papin luokse; hän on väkevä. Kymmenen päivän perästä on kaikki ohitse... Silloin — silloin —" Sairas alkoi väristä ja koetti nousta: "mene papin luokse, kuuletkos!" hän vaikeroitsi taas kauan ja levottomasti.

Anna katsoi Bårdiin, joka oli yhtä kalpea kuin hänkin. "Bård, ymmärrätkös tätä —?" kuiskasi Anna. Bård pudisti päätään. Anna hiipi häntä lähelle ja istui hänen polvelleen. "Minua niin peloittaa", kuiskasi hän hiljaa. "Joutavia", vastasi Bård ja hymyili.

Sairas alkoi taas puhettaan. He istuivat niin hiljaa, että kuulivat toistensa sydämen sykkinnän. Anna painautui miehensä rintaan aivan kuin hätääntynyt lapsi. Bård ajatteli itsekseen: ehkä nainen tuossa tietää enemmän kuin kukaan muu. Varmaankin hänellä on näkyjä. "Mene papin luokse!... kymmenen päivän perästä on kaikki ohitse —?" Ehkä hän kuolee? Tietäisikö hän loppunsa lähenevän? Ja senkötähden hän sairastui nähdessään poikaansa siihen sijaan että olisi siitä iloinnut? Ei, ei, ei. Ei hänen sanoissaan merkitystä ollut. Sairaita unelmia vaan, kipeän ihmisen mielikuvituksia, semmoisista ei kukaan välittänyt. Ja hän, nuori, reipas mies; — mitä joutavia.

Sairas rauhoittui. Aamupuoleen hän nukkui. Nuoret siitä saivat hyviä toiveita.

* * * * *

Mutta ei hän levollisesti nukkunut; tunnin kuluttua hän taas heräsi kiivaalla parkahduksella, syöksi puoliväliin ylös ja oli kauheassa tuskassa. Anna lähestyi häntä, lohdutti ja rukoili, itki ja pyysi häntä rauhoittumaan. He olivat molemmat hänen luonaan. Bårdista alkoi tuntua kamalalta. Niin peljästyneitä ja tuskaisia silmiä ei hän vielä ikinä ollut nähnyt, kuin ne, jotka äiti häneen nyt loi. Niissä tuijotti suora hulluus. Mutta vihdoinkin näyttivät taas selviävän. Katse tasaantui ja sai vakavuuden. "Oletko siellä?" puhkui hän. "Olen äiti, elä minua pelkää", sanoi Bård niin lempeästi ja tyyneesti, kuin suinkin taisi. Gunhild vei kättä silmilleen, pudisti päätään, vaipui alas jakkaralle ja puhkesi katkeraan itkuun. Anna hiveli hyväillen hänen hiuksiaan ja itki mukana. "Nuku, nuku, me valvomme", rukoili hän. "Sinä tarvitset unta." Gunhild itki vielä enemmän. Hän ikäänkuin sulii kaikesta tästä rakkaudesta ja tuosta hellästä, lämpimästä puheesta. Hän itki itsensä väsyksiin, nukkui uudelleen ja oli nyt levollisempi. Tällä kertaa oli kaikki ohitse.

Iltapuoleen hän istui ylhäällä. Bårdia ei hän tahtonut luokseen; Anna vaan sai tulla, mutta äänetönnä hänen täytyi olla. Anna olisi kysellyt niin paljon Bårdista, eikä Gunhild nyt kestänyt sitä kuulla. Mutta hänen läsnä olonsa tuntui Gunhildista hyvälle. Hän hyväili häntä aivan kuin rakasta lasta ja tuli siitä levollisemmaksi.

— Kertoisiko hän surunsa ja tuskansa? Ei, ei, lapsiraukka siitä kuolisi ja pakenisi häntä kuin ilkeätä noitaa...

Mutta sanoisiko hän Bårdille? Ei, sitä hän ei voinut. Ei voinut sanoa tuolle uljaalle, onnelliselle nuorukaiselle, joka siitä niin iloitsi, että oli löytänyt äitinsä! — Mutta sanoa se täytyi. Hän istui ja mietti tätä siksi että melkein unohti kaiken muun. Entä papille? Sanoisiko hän papille ja pyytäisikö häntä ilmoittamaan Bårdille? — Ei sekään käynyt. Tuommoista tuli kertoa lempeästi ja lieveästi; pappi ei sitä osannut, ei sillä tavalla. Hän säikähyttäisi pojan mieleltä pois.

Mutta valehdella —? Jos hän valehtelisi? Sanoisi osan, mutta ei kaikkea? — Niin! Sen hän tekisi. Sanoisi nähneensä unta. Nähneensä unta, että hän kuolisi. Ja että hänen unensa aina olivat käyneet toteen. Niin! sen hän tekisi! Mutta kun Bård sitten tulisi papin luokse? Pappi hän tiesi enemmän. Liian paljon oli hän papille ilmaissut. Ja ellei Bård saanut totuutta tietää, ei pappi ehkä voisikaan mitään tehdä.

Ei, hänen täytyi kertoa kaikki. Muuta neuvoa ei ollut. Mutta ei tänä päivänä vielä. Hän oli liian heikko. Huomenna, tai ylihuomenna. Jonakuna muuna päivänä. Kymmenen päivää oli vielä jäljellä, ei ollut kiiruumpaa. Pojallekin oli se parempi. Miksi saattaa häntä tuskaan enemmän aikaa kuin tarpeellista oli? Ja niin Gunhild vihdoinkin rauhoittui.

Hän pyysi Annaa menemään levolle. "Olen parempi nyt; ensi yönä saattaa tyttö valvoa." Anna oli väsymyksestä uupumaisillaan, hän teki niinkuin Gunhild oli pyytänyt.

Tuli toinen päivä; Gunhild oli vieläkin heikko. Bård kävi aina väliin hänen luonaan; mutta kun Gunhild häntä näki, ei hän voinut yrittääkään mitään sanomaan. Hän ei uskaltanut, hän pelkäsi Bårdia. Maan alle hänen voimakas katseensa olisi voinut hänet painaa.

Bård puolestaan oli myöskin salaisessa, mutta raskaassa tuskassa. Sydän sävähti hänessä joka kerran, kun hän näki ruumis-saattoa, tai kuuli sielukellojen soivan. Jos hänen nyt todellakin täytyisi kuolla, jos mustaan puetut ihmiset häntä kantaisivat maahan, kelloja soitettaisiin ja synkkää hautausvirttä laulettaisiin, hän laskettaisiin kylmään maahan, mädänneiden ruumiiden keskeen, kaivettaisiin alas ilmasta ja auringon valosta, kolme kyynärää maata ahtaan kirstun päällä! — Hän värisi kauhusta.

Mutta äitiä nähdessään, ei hän voinut mitään kysyä. Äiti oli niin voimattoman näköinen, ettei hän tahtonut häiritä häntä levottomuudellaan. Mutta hän alkoi kauhistua äitiään. Mitä kantoi hän sydämellään, mustan pukunsa alla tuo kalpea nainen? Oliko hän povari? Oliko hänellä näkyjä? Neko hehkuivat tuolla syvällä noissa suurissa, jäykissä silmissä?

Päivät kuluivat kauhean hitaasti ja kuitenkin hirmustuttavan nopeaan. Bård tunsikin olevansa juuri kuin hautajaistalossa. Hiljaisuutta, äänettömyyttä oli ympärillä ja salaperäistä; kaikkein kasvot olivat kalpeat, silmät surusta himmeät. Anna kiusaantui tästä sanomattomasti. Hän kysyi Gunhildilta vaan ei saanut vastausta; hän kysyi Bårdilta, mutta tämä sekoitti sen pois jollakin muulla. Ja nyt se häntä painoi kuin taakka, tuo selittämätön arvoitus. Oliko siinä jotain ilkeätä? jotain salaista? koskiko se häntä? Miksi sairas niin usein häntä hyväili ja sanoi: "lapsi raukka!" Oliko hän tullut tänne kärsimään?

Yhä kummallisemmaksi sairas muuttui. Aina väliin hän kavahti ylös ja huusi: "Käskekää Bårdia sisään!" ja heti sen jälkeen hän taas vaikeroitsi: "ei, ei, en minä voi, en minä voi!" Taikka sitten hän pyysi heitä noutamaan pappia; mutta kielsi kohta taas. Välistä hän teki kummallisia kysymyksiä taikka kertoi hirveitä kamalia juttuja, levottomana ja totisena; sitten hän pyysi Annaa muistelemaan samanlaisia juttuja ja kyseli niitä niin tarkkaan, kuin olisivat ne häntä koskeneet. Aika ajoin hän hyötähvyiään alkoi puhua mitä ilkeimpiä asioita paholaisesta ja hänen pettämisestään... Anna pelkäsi tuota kalpeata naista ja tuli yhä enemmän siihen luuloon, ettei hän ollut oikein viisas. Ei hän uskaltanut sitä muille sanoa, mutta hänen tuskansa ja neuvottomuutensa siitä yltyivät.

Kolme päivää oli noista kymmenestä jäljellä. Bård ei kestänyt kauempaa. Hän meni sisään äitinsä luokse ja kysyi vakavasti, mitä hänellä oli mielessä. Hän kertoi, mitä äiti sairaana ollessaan oli sanonut ja mitä hän sen johdosta oli uskonut. Gunhild istui ja peitti kasvojaan; Bård näki kuinka hän värisi, mutta hän ei mitään puhunut. Silloin Bård vallan peljästyi. "Vastaa minulle, äiti! Täytyykö minun kuolla?" kysyi hän. "Täällä minä käyn ja olen kohta kipeänä levottomuudesta, en saa rauhaa yöllä enkä päivällä; sano, olenko erehtynyt? vai täytyykö minun kuolla? eikö tuo ole vaan sairaallisia mielikuvituksia? Sano, äiti! Minä pyydän! — sillä minä en voi nyt kuolla." Gunhild ei vastannut, väenteli vaan itseään. Vihdoin hän riensi makuuhuoneeseensa ja sulkeutui sinne. Bård kuuli hänen vaikeroivan ja valittavan kuin kovissa tuskissa.

Bård meni sielunsa ahdistuksessa lääkärin luokse. Tämä sanoi, että hän oli terve kuin kala "etkähän sinä kuole — ell'ei ole niin sallittu". "Mutta minä en tahdo kuolla!" sanoi Bård. "Vaiti poika!" sanoi lääkäri. "Jos se on Jumalan tahto, täytyy sinun vaan taipua." — Jumalan tahto! Kuinka Jumala saattoi senlaista tahtoa. Ilkein ihminen maailmassa ei sitä tahtoisi...

Hän meni papin luokse. Ei nuoren, vaan vanhan, sen, jonka hän tunsikin. "Voiko Jumala tahtoa senlaista?" kysyi hän. "Me emme sitä tiedä", sanoi pappi. "Jumalan ajatukset eivät ole meidän ajatuksiamme. Hänen tiensä eivät ole meidän tiemme ja niin paljon korkeampi kuin taivas on maasta, niin ovat myös hänen ajatuksensa meidän ajatuksistamme ja hänen tiensä meidän teistämme." Bård syöksi raivoissaan ovelle. Mitä hän välitti Jumalan ajatuksista ja Jumalan teistä. Hän tahtoi elää, elää; hän tahtoi elää eikä kuolla! Synti oli ottaa häneltä elämä nyt, synti häntä vastaan, synti hänen äitiänsä, synti tuota nuorta tyttöä vastaan, jonka hän itseensä oli sitonut, hän ei tahtonut kuolla!

Mutta hetki hetkeltä tuli hän yhä levottomammaksi. Anna näki, että hän oli suuressa tuskassa. Ja hän hiipi itkien hänen luokseen ja pyysi kertomaan, mitä se oli. "Minulla on niin vaikeaa", sanoi hän; "sillä minä olen niin levoton, enkä saa mitään tietää". Silloin sanoi Bård hänelle kaikki. Anna koetti häntä lohduttaa niin hyvin kuin voi. "Äitisi on kipeä", sanoi hän, "ja mitä sairaut ihmiset kuvittelevat, ei siitä paljon lukua ole". Mutta oikeastaan hän kuitenkin pelkäsi yhtä paljon kuin Bård. He hiipivät aivan lähelle toisiaan, pitivät ikäänkuin toisistaan kiini. "Sinä et saa kuolla!" rukoili Anna; "minä en tahdo kuolla", vaikeroitsi Bård, "rukoile sinä Jumalaa minun puolestani, sinä olet niin kaunis ja hyvä, sinua hän varmaankin kuulee!"

* * * * *

Määräpäivä oli tullut. Tänään täytti Bård kahdeksantoista vuotta. Gunhild makasi sisässä sairaana.

Bård istui viereisessä huoneessa kalpeana ja neuvottomana. Anna kulki levottomana toisesta huoneesta toiseen ja koetti olla apuna, mutta turhaan. Hän rukoili Bårdia pysymään sisässä; se oli hänen mielestään ikäänkuin varmempaa, erittäinkin kun ulkona oli semmoinen raju ilma. Bård ajatteli samaa ja istui sisällä. Mutta kohta senjälkeen ajatteli hän, että sisässä oli yhtä epävarmaa. Salama saattoi tulla sähköjen ja sammuttaa hänet niinkuin kynttilän; myrsky saattoi yltyä ja viedä huoneen mukanaan ... ja pahinta kaikesta: olihan tapahtunut, että terveet, voimakkaat ihmiset kaatuivat kuolleena maahan, eikä tiennyt kukaan, mistä he olivat kuolleet. Hän kätki kasvot käsiinsä, kysyi Annalta kerta toisensa jälkeen, eikö hän saisi mennä sisään äitinsä luokse. Anna pudisti päätänsä. "Hän houraillee yhä vaan pahemmin". "Mistä hän puhuu?" kysyi Bård. "En ymmärrä", sanoi Anna, "se on niin kamalata. Suoraa hulluutta. Oo Bård, minä uskon, että kaikki on vaan pahoja unia ja luuletteluja." Samassa kuului huutoa sisästä. He säpsähtivät molemmat ja kuuntelivat. "Bård, Bård", vaikeroitsi äiti; hän meni sisään. Anna jäi seisomaan siihen paikkaan kuin noiduttu, etukumarassa hän kuunteli sekä silmin että korvin ja avosuin, tuskin uskaltuen hengittääkään; mutta ei hän mitään kuullut. Kaikki hiljentyi kuiskauksiin, itkuun, voihkauksiin ja rukouksiin ... valituksiin... Herra Jumala, mitähän se oli. Ja sitä kesti niin kauan. Se ei loppunut ikinä. Välistä se taukosi ja Anna kuuli, kuinka Bård tiedusteli ja kyseli yhä eneneväällä levottomuudella, yhä suuremmalla kärsimättömyydellä. Se oli semmoista, jota ei voinut kertoa. Vihdoin kaikki hiljentyi matalaan kuiskaukseen, sitten taas puhkesi peljättävä huuto esiin: "Ei! ei!" "Sano! sano!" rukoili Bård, "vaikka olisi kuinka kauheata, täytyy minun se kuitenkin tietää!" — "En minä voi, mene pois!" huusi äiti. "Nyt en mene, ennenkuin saan sen tietää", vastasi Bård, ja ääni kuului niin ankaralta että Anna vapisi. Sitten kaikki hiljeni hetkeksi. Mutta äkkiä parkaisi Bård pitkään ja kauheaan huutoon; Anna ei enää malttanut mieltään; tuolla sisässä hänen tuomionsa sinä hetkenä julistettiin; hän ryömi sisään vapisevin polvin; sydän löi kauhusta. Ja siellä seisoivat Bård kätet hiuksissa, silmät suurina, tuijottavina, kasvot kalpeina, aivan kuin mielettömänä; mutta äiti makasi alhaalla tyyntyen ja lakanain välissä ja värisi aivan kuin vetotaudissa. Anna koetti saada ääntä, mutta turhaan; hän lähestyi Bårdia, nykäisi häntä käsivarteen ja kuiskasi: "mikä sinun on?" Silloin hän tointui, purskahti kamalaa nauruun: "Minä olen myöty paholaiselle".

Anna vaipui polvilleen hänen eteensä; luuli Bårdin tulleen hulluksi. "Armas, elä semmoisia puhu; sitä et tarkoita; tiedäthän, ett'ei se ole totta. Mitä pahaa olisit tehnyt, että semmoista voisi tapahtua?" — Tuntui juuri kuin olisi Bårdin sielu itkenyt ja hän vastasi äänellä, jota ei Anna tuntenut: "Äitini minut möi jo ennen kuin synnyin".

Anna oli kauhusta melkein mielettömänä. Maailma musteni hänen silmissään, tulikipinöitä hän näki lentelevän. Hän juoksi sängyn luokse, pudisteli Gunhildia kädestä ja kähisi: "Se on valhe! Se on valhe! sellaista ei tapahdu! Se on valhe!" Mutta Gunhild loi silmänsä ylös, ja ne olivat niin täynnä tuskaa ja kipua, kuin olisi hän jo ollut kadotuksessa. Hän sanoi: Jos sinä Jumalan enkeli voit hänet pelastaa, niin tee se; sillä minä olen tehnyt, niinkuin hän sanoi; ja tänä yönä on aika lopussa.

* * * * *

"Mene papin luokse, sen nuoren papin luokse", oli äiti sanonut. Ei ollut muuta neuvoa. Bård ei enää tuntenut itseänsä; hän oli muuttunut toiseksi ihmiseksi. Oliko hän myöty; eikö ollut enää itsensä oma, vaan oikeutta ja tahtoa vailla, kuin kappale, että täytyi seurata kuin omistaja tuli, noin juuri kuin sika, joka kävelee niityllä, syö viheriätä ruohoa ja on iloinen, ja sitten tulee teurastaja! Mutta tuo teurastaja oli paholainen itse. Hän, joka koko kirotusta sielustaan vihasi sekä Jumalaa että ihmisiä, jonka koko elämä oli vaan pahantekoa ja joka ilonsa löysi siinä että näki ihmisten kiusaantuvan. Hetken perästä maa hänen allansa halkeaisi ja pitkät, terävät kynnet tulisi esiin.

Bård kiidatti ulos ja myrskyn läpi kuin pelästynyt lintu. Syöksähtäen tuli hän papin virkahuoneeseen tuijottavin silmin ja ammottavin suin: "pelasta minut, pappi!" sai hän vihdoinkin huohottaen äännettyksi. Pappi karkasi ylös; luuli miestä hulluksi. Mutta sitten hän muisti että se oli Bård, tuon kalpean rouvan poika. Ja hän nyökkäsi hieman, ikäänkuin itsekseen ja ajatteli: Vihdoinkin hän tulee.

Hän sai Bårdin sen verran rauhoitetuksi, että kykeni puhumaan. Ja hän alkoi kertoa. "Mutta mitä nyt kerron", sanoi hän, "ei kukaan saa tietää!" "Minkä minulle tunnustat", sanoi pappi, "sitä ei kukaan saa tietää, paitsi Jumala". "Vaikka olisi pahinta kaikesta?" — "Vaikka olisi pahempaa kuin pahin".

Ja Bård kertoi. Mutta samalla hän kavahti ylös. "Ei tässä ole aikaa pitkiin puheisiin; sano pappi, osaatko manata paholaista?"

"Sinä et tiedä, mitä puhut", sanoi pappi. "Tiedän valitettavasti", vastasi Bård. "Tänäpäivänä, tänä iltana hän tulee minua noutamaan, sillä minä olen hänen omansa, hän on ostanut minut..." "Oletko sinä noin nuorena —?" "En minä, mutta muut! muut ovat minut myöneet!" "Muut? Kuka sinua olisi voinut myödä?" kysyi pappi peljästyneenä. Bård ei ollut sitä kuulevinaan.

"Nyt tahtoisin sinulta kysyä", pitkitti hän. "Onko se kauppa pysyväinen? Oliko muilla oikeutta mennä minua myömään?" "Elkäämme oikeudesta puhuko", sanoi pappi. "Mutta jos kauppa pitää, riippuu siitä,

ketkä nuo muut olivat". "Se oli ... mutta onko varma, ett'ei sitä kukaan saa tietää?" — "Epäiletkös?" — "Oh en, se on totta... Niin, se oli, ... se oli äitini."

Pappi ällistyi. Oliko se mahdollista? Saattoiko nainen joutua niin pitkälle? Voiko äiti myödä oman lapsensa? Eikö ollut kirjoitettuna, että äidin oli mahdoton unohtaa lastansa. Toden totta, ihmissydän on kauhea inhoittava kappale täynnä häijyjä sekasotkuja ja salaista pahuutta, se on ylenmääräisesti ahdettu jumalattomilla ajatuksilla ja perkeleellisillä himoilla; mutta tällaista ei hän kuitenkaan ollut siitä uskonut. "Kerro!" sanoi hän Bårdille. "Jos tämä on totta, niin mahtaa se olla surullinen juttu. Kerro kaikki, eläkä hätäile; jos paholainen tulee, ei hän saavu ennen puoliyötä."

Bård rauhoittui ja alkoi kertoa. Hän puhui kaikki, mitä oli kuullut äidiltään, ja sitten hän myöskin kertoi itsestään. Ja siinä kertoessaan hänelle muistui monta asiaa mieleen, yksi toisensa perästä, omia kokemuksia, joista hän nyt ymmärsi, että ne olivat olleet viittauksia ja varoituksia siitä, mikä häntä odotti; enimmäkseen ne olivat unia ja muita sen tapaisia. Ennen ei hän ollut niitä merkille pannut; nyt hän niitä kertoi suurella kauhulla ja ne kasvoivat ja tulivat aivan kummallisiksi, kun hän niitä tältä uudelta kannalta katsoi ja pappi alkoi uskoa häntä yhä enemmän ja hänen kovat silmänsä kävivät yhä synkemmiksi. Tuonlaista pahanhengen juonta hän ei vielä koskaan ennen ollut kuullut.

"Nyt tiedät kaikki, pappi", sanoi Bård, "sano nyt Jumalan tähden, velvoittaako senlainen kauppa mihinkään?" Pappi vaiken hetken, sitten sanoi hän: "Velvoittaa".

Olihan Bård itsekin sitä ajatellut, mutta hirmuista oli kuitenkin kuulla miehen, joka asian ymmärsi, sitä noin vahvistavan. "Ei, ei," rukoili hän, "ei se ole totta. Sellaista ei Jumala voi sallia."

"Ethän vaan rupea Jumalaa moittimaan?" kysyi pappi. "Sinäkö tahdot sanoa Jumalalle: Se ja se on oikein ja sitä sinä saat tehdä, mutta sitä tai sitä sinä et saa tehdä. Tahtooko saviastia neuvoa savenalajaa? Tahtooko luotu kirjoittaa lakia luojalleen?" Bård häpesi; "ei niin, ei niin", sanoi hän. "Mutta minä en ymmärrä —"

"Ymmärrä, ymmärrä", jamasi häntä pappi pyhässä kiukussa. "Niinkö, että sinun pitäisi ymmärtää Jumalan ajatuksia? Sinä tahtoisit päästä Jumalan neuvojen ja tarkoitusten perille? Sinä, maan mato, mitätön luontokappale, joka et ansaitse että Herra sinua kantapäällään polkee, sinä keho astia täynnä syntiä ja kurjuutta, sinä, joka häijyillä synneilläsi jok' ainoana hetkenä elämässäsi olet tuhat kertaa helvetin ansainnut, sinä tahtoisit nousta sen pyhän ylitse, joka on taivaassa, sinä pyrkisit hänen tahtoansa ymmärtämään. Totta totisesti, jos paholainen tällä hetkellä tulisi esiin ja ottaisi sinut ihka elävänä, olisit sen rehellisesti ansainnut."

Bårdia rupesi peloittamaan. Tuota hän ei odottanut. Noin mahdikkaita sanoja ei vielä kukaan ollut hänelle lausunut. "En minä sitä tarkoittanut", sanoi hän vällän hämillään, "ajattelin vaan kysyä, että onko äidillä oikeutta..."

"Kunnioita isäns ja äitiä!" sanoi pappi, "ei sinulla ole oikeutta tuomita heidän tekojansa, vaikka ne sinusta kummallisiltakin näyttäisivät. Sinun tilasi ei oikeastaan ole huonompi kuin muidenkaan. Perisyntin kautta olemme kaikki perkeleelle myödyt! Sinäkö et hyväksyisi, mitä äitisi on tehnyt? Yhtä hyvin saattaisit olla hyväksymättä sitä, että hän sinut kantoi ja synnytti; sillä siihenkään ei hän sinulta lupaa kysynyt. Varo itseäsi poika ja ajattele ensin! Kaikki, mitä vanhemmiltasi saat perintönä, täytyy sinun ottaa vastaan, niinkuin Jumalan antamana lahjana tai rangaistuksena; syntiä, sairautta, kuolemaa, kaikki täytyy sinun hyvänäsi pitää ja jos nureksit, silloin nuriset Jumalaa vastaan, joka sinut on luonut! Joka ikinen lapsi, joka maailmaan tulee, on synnissä siinnyt ja Jumalan vihaan syntynyt perkeleen lapsena ja omaisuutena; eikä kukaan saa valittaa, jos hän kadotukseen joutuu, mutta ylistäköön Jumalan viisautta ja vanhurskautta itse helvetissäkin; sillä helvetti on ansaittu perintömme ja sinne luotomme mukaan kaikki kuulumme. Mutta joka varjelluksi tulee, hän ainoastaan Jumalan ansaitsemattoman armon kautta pelastuu, ja se on ihmetyö, joka yli ymmärryksen käy, eikä ijankaikkisuuskaan ole tarpeeksi pitkä kiittämään Jumalaa senlaisesta ansaitsemattomasta hyvästä työstä; mutta joka helvettiin menee, sanokoon: totisesti minulle tapahtuu oikein ja ansioni mukaan; mutta Jumalan pyhyys ja vanhurskaus ovat loppumattomat."

Bård vaipui yhtenä sykkyränä kokoon. Tätä hän ei koskaan ollut tiennyt.

"Ja sinun", pitkitti pappi, "sinun täytyy kerjätä enemmän kuin muiden ja taipua Jumalan vanhurskauden alle. Sinä, joka koko elinaikasi olet synnissä ja pahuudessa elänyt ja kaikin tavoin Jumalan tahtoa vastustanut! Ole siitä varma: kuin Jumala antoi äidillesi vällän noin sinun kanssasi menetellä, oli se vaan siitä syystä, että hän jo edeltäpäin tiesi sinun tulevan jumalattomaksi mieheksi ja ansaitsevan enemmän kärsimystä, kuin useimmat muut ja sinulle kävi vaan ansion mukaan, kun hän salli, että sinut paholaisen valtaan annettiin."

"Mutta ... mutta ... Anna? mitä pahaa hän on tehnyt, että hänen täytyy semmoiseen onnettomuuteen

tulla?"

"Emme voi tietää, jos hän on tehnyt jotain erityistä pahaa; mutta sen tiedämme, että jos Jumala tämän on hänelle lähettänyt, on hän nähnyt sen tarpeelliseksi hänen sielunsa pelastukselle."

Nyt ei Bård enää tiennyt mitään neuvoa. "Täytyykö minun siis tänä yönä mennä helvettiin?" kysyi hän epätoivossa.

Pappi vaikenä ja katsoi häneen, ja kun hän luuli huomaavansa, että tuo nuori mies oli nöyryntynyt, sanoi hän:

"Jos helvettiinkin joutuisit, ei sinulla olisi mitään sanomista. Mutta kun Jumalan tahto on, että niin moni kuin mahdollista itsensä pahan kynsistä irroittaa ja peijaa häneltä sielunsa takaisin, niin mahtaa sinullakin olla oikeus koettaa pelastua vaikka olisikin paholaisella suurempi oikeus sinuun, kuin muihin ihmisiin. Mutta jos pelastua tahdot, täytyy sinun sydämesi ensin vakavasti nöyrytyä Jumalan edessä ja antautua hänen huomaansa..."

"Niin, niin, minä tahdon, minä tahdon!"

"Nöyrytyä Jumalan edessä ja tunnustaa, että mitä ikinä hän tehdä tahtoo, on hän vanhurskas ja pyhä, mutta sinä olet syntinen, joka et muuta ansaitse kuin helvetin..."

"Niin, niin!"

"Hänellä ainoastaan on oikeus ja valta taivaassa ja maan päällä ja vaikka sinä olisit suurin pyhimys ja hän sinut kadotukseen tuomitsisi, hän siinäkin vaan oikein tekisi, eikä sinulla olisi muuta tehtävää, kuin taipua ja ylistää hänen nimeänsä, mutta hävetä omaa kurjuuttasi, että sinä hänen suhteensa olet vähemmän ansiollinen, kuin viheliäisin leviataniin verraten."

"Niin..."

"Ja sinun tulee rukoilla syntejäsi anteeksi, mutta varsinkin sitä, joka on pahin kaikista, että olet uhkaavasti ajatellut Jumalaa vastaan ja pyrkinyt ymmärtämään ja tuomitsemaan hänen korkeita ajatuksiansa, hänen neuvojansa ja hänen viisasta tahtoansa."

"Minä rukoilen, minä rukoilen!!!"

"Ja sitäkin syntiä, joka senjälkeen on suurin, että olet pitänyt pahoja ajatuksia vanhemmistasi ja varsinkin äidistäsi, jota sinulla ei ole oikeus tuomita, vaan jota sinun tulee rakastaa, kunnioita ja totella, vaikka hän sinut paholaisenkin valtaan antaisi."

"Niin, niin, kaikki —!"

"Rehellisesti ja vapaaehtoisesti täytyy sinun nöyryyttää sydämesi Jumalan ja vanhempaisi edessä, sanoen: minä yksin olen syntiä tehnyt ja olen ansainnut kaikkea pahaa ajassa ja iankaikkisuudessa; oikein he tekivät, jotka minut tähän tuomitsivat, ja sinua kunnioitan kaikesta sydämestäni; mutta jos sinä, suuri, iankaikkinen Herra Jumala! käsittämättömästä armostasi tahdot minua pelastaa, niin olen sun uskollinen palvelijasi ja kiitan sinua iankaikkisesti, että olet minulle ääretöntä hyvyyttäsi osoittanut."

Myrsky vinkui huoneen ympärillä, ryskettä ja pitkää ulvontaa kuului, portit löivät, tuuliviirit kitisivät, selvää oli, että rajuilma kasvoi ja sen katsoi Bård pahaksi enteeksi. Tällaisella ilmalla mahtoi paholainen olla liikkeellä... Hän kuunteli pappia, mutta vielä enemmän myrskyä ja kuta raivoisemmaksi se kävi, sitä vähemmin hän pystyi mitään käsittämään. "Polvillesi", huusi pappi nyt, sillä välin kuin myrsky ulvoi läpi koko talon, "polvillesi! ja nöyryytä itsesi Jumalan edessä". Bård laski polvilleen, vaikka se vaikealta tuntui ja huusi kuin mieletön: "Minä nöyryytän itseni Jumalan edessä kaikesta sydämestä; hänellä on oikeus..."

"— Jumalan ja vanhempieni edessä", oikaisi pappi ankarasti.

"Jumalan ja vanhempieni edessä; heillä on oikeus ja valta tehdä kanssani niinkuin tahtovat, mutta minä olen syntinen ja olen sen ansainnut, ja vaikka minut helvettiinkin lähettäisivät, tahdon heitä ylistää suuresta armostaan ja aina olla heidän uskollinen palvelijansa..." hän katsoi säikähtyneenä ylös. "Oliko se niin?" kysyi hän.

"Minä luulen, että sinulla on rehellinen tarkoitus. Anna itsesi nyt Jumalan haltuun ja rukoile armoa!"

"Minä annan itseni Jumalan haltuun ja rukoilen armoa", vaikeroitsi Bård suurella tuskassaan. Ja taas kysyi papilta: "Oliko se oikein?" "Nouse ylös poikani", vastasi tämä. "Ja nyt sinun täytyy pelastaa

minut", rukoili Bård. "Nyt teemme, mitä voimme", vastasi pappi. "Jumala sinua niin vissisti vapahtakoon kaikista synnistäsi!"

"Mutta", pitkitti hän, "ollakseni varma siitä, että sinulla on totinen tarkoitus ja että sinä rehellisesti ajattelet, täytyy sinun tässä kädellä ja suulla luvata minulle, että jos pelastetuksi tulet, niin annat kolmannen osan kaikesta siitä, jonka äitisi jälkeen tulet perimään sille kirkolle, jossa pelastetuksi tulet. — Jumalalle kunniaksi ja kurjalle sielullesi vapahdukseksi."

"Sen lupaan ... niin totta kuin vapahdetuksi tulen ... niin totta kuin Jumalan armoa odotan", sanoi Bård.

Pappi istui kirjoittamaan. Hetken kuluttua laski hän paperin Bårdin eteen ja sanoi: "Tässä olen pannut kokoon lahjoituskirjan; kirjoita sen alle!" Bård otti kynän ja teki ristin; pappi pisti siihen hänen nimensä. "Jumalan nimeen sitte", sanoi hän ja nousi.

Ilta oli jo pitkälle kulunut. Pappi pani nutun päälleen, otti vanhan kirjan, jota Bård suurella ilolla katseli, sillä hän luuli sitä mustaksi kirjaksi; sitten otti pappi kirkon avaimen ja lyhdyn ja käski Bårdin seuraamaan. "Alttarin luona olemme varmemmat kuin täällä", sanoi pappi; Bård näki, että hän oli kalpea. He menivät.

Mutta kun he olivat päässeet jonkun matkaa talosta, tuli kaksi naista kätköstä esiin ja molemmat seurasivat heitä hiljaa jäljessä. Toinen tuki toista ja vaikeasti pääsivät he eteenpäin, tie kävi kirkolle päin.

* * * * *

Ilma oli kamala. Kadut tyhjä, huoneet suljetut; myrskyn ulvonnan läpi kuului suhina ja pauke mereltä aivan kuin joku syvä, korkea ääni. Pappi tuskin pääsi eteenpäin päällysnutultaan; mutta Bård piteli häntä lujasti kädestä ja luuli joka seinän takaa näkevänsä paholaisen nahkasiipineen ja sarvineen. Ei vielä koskaan tie kirkkoon näin pitkältä tuntunut.

Vihdoin he olivat perillä. Pappi pani avaimen ovelle ja väänsi; lukossa kuului kummallinen huokaus ja sarannat vinkuivat, mutta sisällä oli kammoittavan hiljaista; kostea, raskas kivi-ilma löi heitä vastaan aivan kuin kellarista ja jok' ainoa askel herätti kaikua ympärillä holveissa ja nurkissa aivan kuin olisi useampia astuvia ollut. Täällä tuntui myrsky olevan kauempana, mutta koleammalta ja raskaammalta se kuului, aivan kuin ukkosen jylinä vuoriharjun takaa; mutta aukoissa ja tornissa kuului pitkää ulvontaa. Bård piti lujasti papin kädestä kiinni. Kylmä hiki valui hänen kasvojaan alas. Mutta hän tunsikin, että käsi, josta hän piti kiinni, vapisi.

Kirkon lattiasta ei tahtonut loppua tulla. Tuntui juuri kuin olisivat polkeneet samaa paikkaa pääsemättä vähääkään eteenpäin. Kylmiä puuskia huokui heitä vastaan aivan kuin olisi joku keveästi pyyhkäissyt heitä kädellä, taikka kuin jostakin näkymättömästä kidasta olisi läähätyksiä tullut. Valkeita lakanoina haamoitti esiin ja kätkeytyivät taas pilarien ja muurin reunojen taakse; ylhäällä ja ympärillä holvien alla kuului kuin tukahutettuja siiven räpytyksiä. Kalvakka lyhdyn valo heijasti epävarmana kauas penkkirivien ylitse ja muodosti pitkiä levottomia varjoja, jotka siirtyivät paikasta toiseen ja pakenivat ja yhtyivät viimein tuohon suureen pimeyteen seinien luona. Vihdoin he pääsivät alttarille saakka. Bård veti syvän ja kevennetyn huokauksen. Nyt he olivat perillä. Tällä pyhällä paikalla varmaankin oli turvassa, erinomaintakin kun pappi oli mukana. Pappi sytytti kynttilät alttarilla ja käski Bårdin lankeamaan polvilleen alttarin eteen. Bård teki niin; papin nuttu puolittain peitti hänet. Pappi kääntyi alttarista ja löi kädellään suuren kehän ympärilleen ilmaan, teki ristin merkin joka haaralle ja alkoi sitten rukoilla. Ensin hän rukoili Jumalaa antamaan anteeksi, että toi alttarin eteen niin syntisen miehen, joka koko elämänsä iän oli elänyt ilman kuritusta ja uskoa; "mutta nyt hän on nöyrytynyt ja antanut itsensä sinun valtaasi ja etsii täällä sinun armoasi; sentähden rukoilen nyt hänen puolestaan ja pyydän, että äärettömästä armostasi pelastaisit hänet siitä suuresta hädästä, jossa hän nyt on, sekä olisit meidän molempain luona tällä hetkellä ja pelastaisit meidät molemmat perkeleen vallasta ja pahoista juonista." Ja hän rukoili kauan ja kauniisti, rukoili, siunasi ja julisti rauhaa.

Bårdille jok' ainoa sana teki hyvää. Hän melkein rukoili mukana. "Pam —!" kuului hiljaa ja vienosti ylhäältä tornista; se oli kello, joka löi; Bård otti sen kuin vastauksena Jumalalta. Mutta kohta sen jälkeen tornin luukussa kauheasti ulvoi aivan kuin ivalla. Ja myrsky yltyi, kirkossa humisi ja seinään kuului epävarmaa nakutusta. Pappi otti kirjan ja alkoi lukea. Se epäilemättä oli musta kirja, sillä Bård ei siitä ymmärtänyt sanaakaan. Mutta se teki hänelle kuitenkin niin hyvää. Se kuului niin voimakkaalta; varmaankin se säikäyttäisi paholaista. Mutta kun aikaa kului, rupesi papin ääni vapisemaan. Varmaankin oli hetki pian käsissä. Bård painautui mahdollisemman likelle alttaria. "Pam — pam!" sävelteli taaskin tornissa; mutta myrsky pauhasi niin että sitä tuskin kuului. Oli aivan kuin hyvät ja pahat henget olisivat keskenään taistelleet. "Lue nyt isämeidän", kuiskasi pappi. "Pahin kamppaus alkaa!" Silloin rupesi Bårdia peloittamaan. Hän luki hiljaa itsekseen; mutta ei se käynyt; sillä hän luki

hullusti. Alkoi taas uudelleen, mutta sekautui viidennessä rukouksessa. Kuinka siellä ulkona pauhasi Ja ken se oli, joka seiniin löi? Entä tuo outo suhina ja jupina heidän takanaan? Ehkä ne olivat pikkupirut, jotka odottivat häntä telmimään kanssaan tänä iltana. Ne istuivat kaukana siellä heidän takanaan riveissä tuolien selkälautoilla, kuin pöllöt ja kissat; hän luuli näkevänsä heidän palavat silmänsä, jotka pimeässä hehkuivat keltaisessa tulesa. Huone oli täynnä noitita jotka väijyivät ja odottivat, jotka teroittivat kynsiään ja purivat selkäänsä; ne odottivat! ne olivat varuillaan! Hän luki uudelleen isä meidän, eikä tiennyt menikö se oikein vai väärin. Ja pappi messusi lakkaamatta, että vinkui ja äänet suikalehtivat pelokkaina kirkkoa pitkin, tapasivat seinän ja singahtivat takaisin.

Uh, sitä ryskettä! Olikohan pahalainen, joka tuli ylös lattian läpi? Haisipa jo tulikivelle ja palaneelle... Bård löi molemmat kädet alttariin kiinni. Kummallista! Tuntui juuri kuin olisi kirkko vajonnut; vajonnut maan alle. Ei; kohdallaan se vielä oli. Ei, kyllä vajosi. Irtaantui perustuksista, heilui, ajelehti, aivan kuin laiva merellä... "Pam!" kuului kumisten ja valittaen kaukaa vuorten takaa; "pam! pam!" "Nyt olkoon Jumala kansamme", sanoi pappi. Hän otti messupuvun päälleen ja teki ilmassa ristin-merkin. "Rukoile Jumalaa antamaan syntisi anteeksi, sillä nyt ne tulevat sinua enin painamaan", sanoi hän. Ja Bård rukoi. Pappi otti kalkin käteensä ja piti sitä edessään; sitten alkoi hän vapisevalla äänellä laulaa Jesuksesta Kristuksesta, joka ajoi ulos perkeleitä ja antoi niiden sikolaumassa rynnäistä alas Genesaretin järveen. Bård ajatteli kauhistuksella syntejään, ensimmäisestä alkaen, kun hän kadulla leikki tyttöjen kanssa morsiusparia ja tappeli poikain kanssa sekä harjoitti vallattomuutta kulkevia kohtaan, aina näihin viimeisiin, kun hän merellä purjehti ja oli raivokas peto, löi ihmisiä mäsäksi, joi ja vietteli nuoria tyttöjä... Heidän voitotuksensa ja valituksensa nyt kenties kaikuivat taivaassa kovemmin kuin hänen rukouksensa.

Kirkon läpi kävi jymähdys, ikäänkuin raskaasta putoamisesta. Bård kavahti ylös, ja tarttui niin lujasti alttariin, että sormien nenissä kirvelteli: "nyt hän tulee!" Rytisi ja paukkui, tärisi ja ritisi; hän tuns selvään, ettei kirkko seisonut enää perustuksillaan... Ja lattiassa hänen allaan ja seinissä ylt' ympäri raastivat kynnet; ruumiit alhaalla holveissa jymähtelivät raskaasti kirstujen kansiin; ne odottivat vieraita! Bård otti papin nutusta kiinni, mieletönnä kauhusta. Huone pimenei, kynttilät paloivat sinertävässä ja keltaisessa liekissä; nyt alkoi kirkko täristä, lehtereissä kuiskailtiin ja suhistiin; suuri valaskala, tulisilmäinen, kelloitti kuorinoven edessä ja aukasi kitansa nielläkseen häntä; se oli pahalainen! Se oli pahalainen! hän kasvoi kasvamistaan ja rumenei rumenemistaan; hänellä oli pitkät käsivarret, jotka ryömivät ja venyivät lattiaa pitkin aina likemmäksi ja likemmäksi kurottaen kiinni hänen jalkoihinsa; huoneessa kolisi ja jymisi juuri kuin kirstun kantta olisi kiinni naulattu... "Pakene pois sinä paha henki!" huusi pappi kuoleman tuskassa, "tämä mies on antanut itsensä Jumalan haltuun!" —

Hirveä huuto kuului ja kiirehtäviä, epävarmoja askeleita. "Minä *tahdon!* — minä tahdon olla hänen luonaan! Minut pahalainen ottakoon, ei häntä!" huudettiin siellä ja kaksi naista tunkeutui alttarin luokse. Toinen oli Gunhild, kamalan näköisenä, ontot posket sinertävinä ja tukka suortuvissa veristävillä silmillä; toinen oli Anna, kalpeana kuin kuollut. Papin-kasvot jäykistyivät ja silmät pistivät esiin, kuin kaksi tulikeihästä; hän kuroitti kalkkia ja kirjaa heitä kohden, siunasi ja kirosi niin että ilma heidän ympärillään musteni; "pois paetkaa te perkeleet naisen hahmossa!" Eikä he päässeet tulemaan Bårdin luokse. Silloin vaipui Gunhild maahan, kaatui puoleksi taaksepäin ja nojasi raskaasti Annaan. Mutta Anna ei jaksanut enää. Hän laski hänet varovasti maahan, vaipui itse polvilleen hänen viereensä ja alkoi lukea isä meidän, — puoleksi houreissaan, mutta myöskin näyttääkseen papille, että he olivat ihmisiä, eivätkä noitita. Silloin jäi pappi neuvottomana seisomaan. Hän ihastui ja ihmetteli samalla. Kun Anna tuli kolmanteen rukoukseen, alkoi kello lyödä kahtatoista. Ja samalla kuin isämeidän päättyi, kumisi viimeinen lyönti. Keskiyö oli ohitse. Pappi huokasi syvään, nojautui vavisten alttaripöytänsä ja pyyhki hikeä otsaltaan. "Pelastettu!" sanoi hän. Bård ryömi polvillaan esiin ja puristi hänen käsiään —: "Kiitos! Jumala sinua ijankaikkisesti tästä siunatkoon."

Gunhild vavahti ja suoristi itsensä: "Pelastettu —?" kuiskasi hän.
"Jumalalle olkoon kiitos ja kunnia..." Hän kaatui raskaasti taaksepäin.
Kun Bård häntä lähestyi, oli hän päättänyt. —

Molemmat nuoret kumartuivat polvillaan hänen ylitsensä. Pappi seiso takana näyttäen valkeata. Ja hän sanoi: "Saiko äiti nyt antaa sielunsa lapsen edestä? Sitä emme tiedä. Mutta Jumalan tuomiot ovat kaikki oikeat; Hänelle olkoon kiitos ja kunnia. Amen."

Loppu.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KYLÄKERTOMUKSIA ***

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without

paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE

TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written

confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.